Vagyunk, akik voltunk, leszünk, akik vagyunk.

Megjelenik: március, június, szeptember, december hónapokban.

Átalvető

124

2022. december

Az Erdélyi Körök Országos Szövetségének és az Erdélyi Magyarok Tolna Megyei Egyesületének negyedéves lapja

A TARTALOMBÓL

Ünnepi megemlékezés
a Székely Himnusz zeneszerzőjéről ..... 2.
EKOSZ közgyűlés és Magyar
Szórvány Nap Monoron ..... 6.
A székely autonómia megszerzésének
elmulasztása ..... 10.
Karácsonyi levél mindenkinek ..... 14.
In memoriam PÁLL LAJOS ..... 22.
Erdély ősi, történelmi fővárosa ..... 29.
Mikes Kata karácsonyi levele ..... 38.
Életmű-díj Márton Bélának ..... 39.
A kibédi szolgák óesztendei búcsúja ..... 50.
IRODALOM B. Osvát Ágnes rovata ... 53.

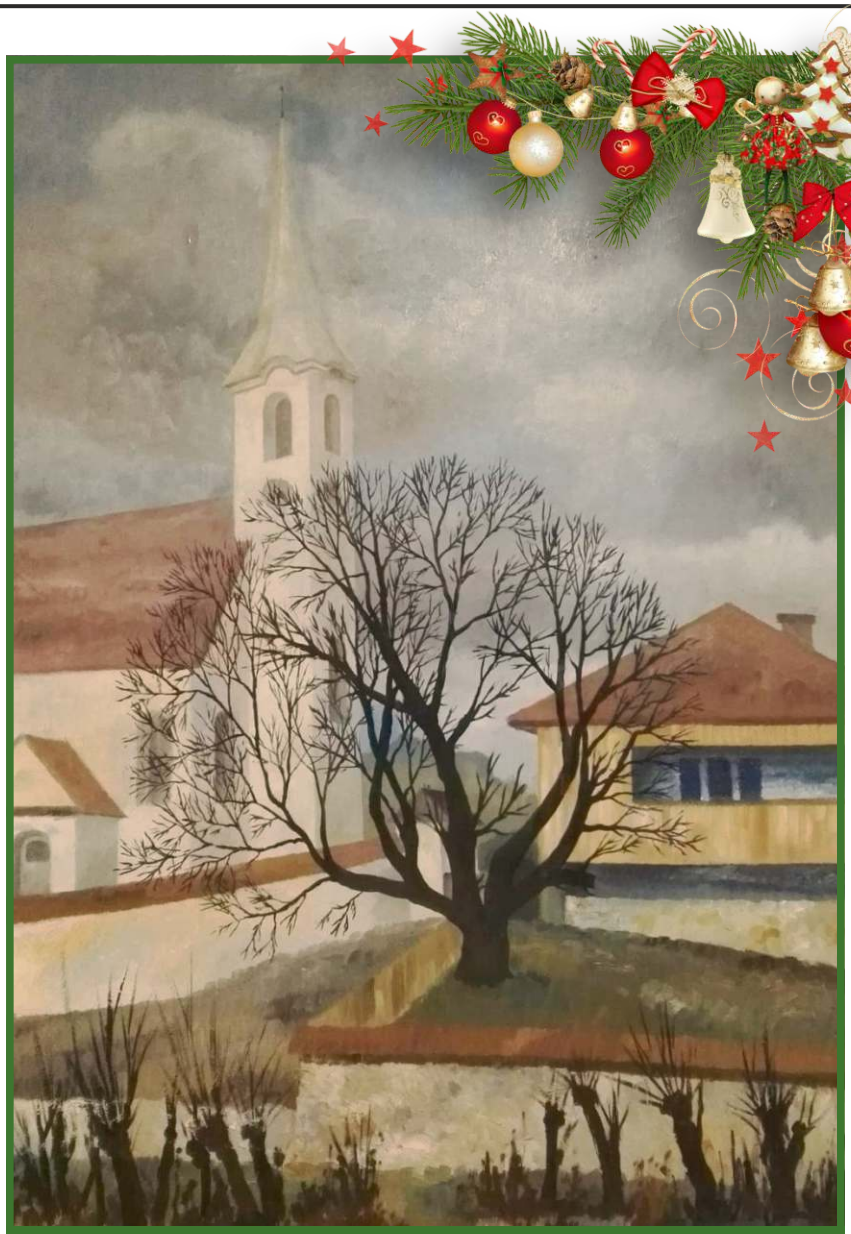

Tóth Ferenc: Felsősófalvi templom

Páll Lajos

Ó, GYÖNYÖRŰ

Salcea, 1961 (A verset a börtönben írta)

Ó, gyönyörű szép karácsonyi éj,
Csillagokat gyűjt a földi kátrány,
Négy arasszal homlokom felett
Villanykörte s gyűrűző szivárvány.

Vagyok, Uram, kétméter magasban,
Papjaid s a vaságysor felett,
Ők fújják az üdvözítő zsoltárt,
Én kérdezlek. Van-e felelet?

Én, Uram, félek a szenvedéstől,
S kínnal győzöd vesém, derekam,
Többet ér egy boldogtalan boldog,
Ha kezedbe megadnám magam.

Hálám? Miért? Ezt ki érdemelte?
A három barát lent az éneké,
S elúszom a horkoló barakkal,
Valamerre Betlehem felé.

Ünnepi megemlékezés a Székely Himnusz zeneszerzőjéről

2022. szeptember 6-án, színvonalas ünnepi rendezvényre került sor a Székely Himnusz ZENESZERZŐJE, MIHALIK KÁLMÁN halálának százéves évfordulóján, a Szegedi Dóm Látogató Központban, majd a szegedi belvárosi temetőben.

A Mihalik Kálmán Alapítvány, az Ötágú Síp és az Élhető Városért Civil Társaság egész napos emlékülést szervezett, melynek a gyönyörű fogadalmi templom konferencia terme biztosította a helyszínt. Az első két civil szervezet az Erdélyi Körök Országos Szövetségének a tagszervezete, ezért az EKOSZ elnöke Dr. Szekeres Sándor és az Átalvető folyóirat főszerkesztője Király Béla is részt vettek a megemlékezésen. Az EKOSZ-ból a már említett egyesületek mellett még az Erdélyi Magyarok Tolna Megyei Közhasznú Egyesülete, a Nagyatádi Kós Károly Erdélyi Kör, és az Erdélyiek Nagykanizsai Egyesülete képviselői voltak jelen. A Szervező Bizottságot Gál Imre az alapítvány elnöke, Kalmár Ferenc Magyarország szomszédságpolitikájának fejlesztéséért felelős miniszteri biztos, Dr. Horváth István Károlyné, Dr. Péter Szilveszter, Dr. Fodor Alexandra, Haág Zalán, Dr. Polner Eörs, Varga József képviselték. A megemlékezést a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt, a Barankovics Alapítvány, Dr. Kiss-Rigó László megyéspüspök, a KDNP Szeged Városi Szervezete, valamint a Csongrád-Csanád Megyei Önkormányzata támogatta.

Mihalik Kálmán sírjánál

A székelyudvarhelyi kórus Szegeden

Az emlékülés megkezdése előtt a Székelyudvarhelyi Balázs Ferenc Vegyes kórus elénekelte a Magyar Himnuszt, és a Székely Himnuszt. A gyönyörű éneklésbe bekapcsolódtak a résztvevők is. Kalmár Ferenc, aki a rendezvényt konferálta, először felkérte Dr. Kiss-Rigó László megyéspüspököt, hogy nyissa meg az ünnepséget. A püspök úr beszédében kihangsúlyozta, hogy Mihalik Kálmán a Székely Himnusz zenéjével olyat alkotott, ami száz évvel halála után is millióknak ad bátorságot, erőt, összefogásra ösztönöz és erősíti a szolidaritásunkat.

A rendezvény fővédnöke, Semjén Zsolt személyesen nem tudott részt venni az emlékülésen, de gondolatait elküldte egy levélben, melyet Kalmár Ferenc felolvasott. A miniszterelnök-helyettes kihangsúlyozta, hogy a *Székely Himnusz száz év alatt önálló életre kelt*. Szimbólumává vált az ellenállásnak, a nemzeti érzésnek Erdélyben, a szocialista rendszerrel való szembenállásnak az anyaországban. Nem csupán Ceaușescu Romániájában volt betiltva, de a szocializmus évtizedei alatt Magyarországon sem csendülhettek fel fájdalmas, de lelket erősítő dallamai. A miniszterelnökhelyettes szerint nem véletlenül titulálták veszélyesnek a diktatúrák. A benne foglalt ima erőt, tartást és öntudatot adott és ad ma is a székelységnek és a magyarság egészének.

Lezsák Sándor, az Országgyűlés alelnöke azokról

Szerkesztőbizottság:
S. Király Béla főszerkesztő,
B. Osvát Ágnes, szerkesztő (irodalom-rovat),
Juhos-Kiss János, szerkesztő, Királyné Mátyus Gyöngyvér, olvasószerkesztő, korrektor
Kiadja az EKOSZ elnöksége, a kiadásért felel az EKOSZ elnöke:
Dr. Szekeres Sándor, 2200 Monor, Kapisztrán János u. 49. szám;
Tel: 06-20-503-0538 • E-mail: szlukacssandor@gmail.com
Alapító főszerkesztő: Orbán László
Levelezési cím: S. Király Béla, 1046 Budapest, Lázár Vilmos u. 7.;
Tel.: 06-30-3139166 • E-mail: kiraly.bela@freemail.hu
Nyomdai előkészítés: Rebel Grafika Kft. Monor • Nyomdai munkák: Böcz Nyomda, Szekszárd

az évtizedekről beszélt, amikor még *tiltólistán jegyezték a Székely Himnuszt*. Magát a nomád nemzedék tagjaként definiálta, helyét kereső emberként, aki megpróbálta pótolni azt az identitáskeresés során lelt űrt, amelyet a szocialista érában nem hagytak betölteni az egyháznak és az iskoláknak.

Potápi Árpád János *sikeresnek nevezte az elmúlt 12 év nemzetpolitikáját*. – A nemzetrészekkel közösen határoztuk meg és hajtottuk végre a feladatokat, az eredményeinkre méltán lehetünk büszkék – hangsúlyozta ki a nemzetpolitikáért felelős államtitkár.

Dr. Szili Katalin miniszterelnöki megbízott, Kalmár Ferenc nagykövet, főtanácsadó, Magyar Anna az Európai Régiók Bizottsága ECR frakció alelnöke, Izsák Balázs a Székely Nemzeti Tanács elnöke, valamint Kulcsár-Terza József képviselő felszólalásaikban *Székelyföld autonómiájáról és a regionális együttműködések fontosságáról* beszéltek. Prof. dr. Zakar Péter, a SZTE rektorhelyettese A *Kolozsvári Egyetem Szegedre kerüléséről és Klebelsberg Kunó oktatás- és kultúrpolitikájáról* emlékezett. Dr. Péter Szilveszter az Élhető Városért Civil Társaság részéről, *Csanády György a Székely Himnusz szövegíróját méltatta*. Kun László, az RMDSZ Resicabánya képviseletében *Mihalik Kálmán ifjúkorát, és a szülőház felfedezését ismertette*.

A rendezvény vendégeit ezután állófogadás várta, ahol igazi házi ínyencségeket tálaltak fel. A finom ebéd elfogyasztása után Mihalik Kálmán emléktáblájának ünnepélyes avatása következett a Pantheonban, amit a Resicabányai Palatinus Egyesület hozott. A felszentelést Kondé Lajos pasztorális helynök, a szegedi dóm plébánosa végezte.

Az Emlékülés zárásaként a résztvevők kivonultak a szegedi belvárosi temető díszparcellájához, ahol Gál Imre, a Mihalik Kálmán Alapítvány elnöke elmondta, hogy 31 éve vigyázza, ápolja az elfeledett sírhely bonyodalmas megtalálásának és nyilvánosságra hozásának történetét. Ünnepi köszöntőjében ismertette Mihalik Kálmán életútját, a sírhely történetét, a vérszerinti rokonok megtalálását, és a Himnusz jelentőségéről beszélt. A teljes szöveget az Átalvető előző, szeptemberi számában olvashattuk.

A megemlékezés koszorúzással, majd a Székely Himnusz és a Szózat elénekléssével ért véget.

Dr. Szekeres Sándor

Tartalomjegyzék

Ünnepi megemlékezés Szegeden	2
Székely Autonómia Napja Monoron	4
In memoriam Orbán Miklós és Orbán Teréz	5
Magyar Szórvány Napja Monoron	6
A BSZK 2021. évi szakmai beszámolója	7
Nagyszabású ünnepségen	8
A székely autonómia megszerzésének elmulasztása	10
Fölöp D. Dénes, Németh János versei	13
Karácsonyi levél, mindenkinek	14
Mikulás	15
Karácsonyi vallomás	16
Karácsonyi ima	17
Ambrus Lajos - Számadás	17
Szorgalom, szépérzék	18
Imádság újév küszöbén	18
Ég veled, tavalyi hó!	19
Adventi gondolatok	21
In memoriam PÁLL LAJOS	22
Prof. Dr. Vincze János könyvismertetői	24-25
Szépkorúak köszöntése Szovátán	27
Festőtábor Szovátán	28
Páll Lajos - Fényimádók	28
ERDÉLY ÉRTÉKEI	29
Hunyadi címerjog	31
Gazdag színvilágunk	33
Az igazi nagy költők látnokok is voltak	36
Imádság népünk békességéért	37
B. Osvát Ágnes versei	47
Mikes Kata karácsonyi levele	38
Életmű-díj Márton Bélának	39
Páll Lajos - Karácsonyfák éneke	40
Tamási Áron Virrasztás Díj Dr. Ozsváth Imolának	41
Beszélgetés Mátyus Melinda lelkész íróval	42
Tomcsa Sándor emlékére	45
Páll Lajos - Tomcsa Sándor emlékére	47
A murokországi betlehemezés száz esztendeje	57
Páll Lajos - Tél	59
A kibédi szolgák óesztendei búcsúja	50
Páll Lajos - Havazásban	52
Irodalom rovat: Ambrus Zoltán	53
Ambrus Zoltán: Ábránd	57
A világirodalom legszebb verseiből	60
Mentovics Éva: Mióta van csillag a karácsonyfák csúcsán	61
Páll Lajos, Hétvári Andrea versei	62
Domokos Edit: Nagyi receptek - 2. rész	63

Székely Autonómia Napja Monoron

2022. október 30-án meggyújtottuk támogató őrtüzünket Monoron is. Alkalmunk szépen simult bele a Kárpát-medencén, vagy még azon is túl áradó fénylánccba, így fejezve ki szándékunkat, hogy jelezzük, mi is támogatjuk Székelyföld területi önrendelkezési jogát!

Rendezvényünk kezdetén Dr. Szekeres Sándor, a monori Bethlen Gábor Erdélyi Kör, valamint az Erdélyi Körök Országos Szövetsége elnöke emlékeztette a jelenlévőket a történelemben létezett székely önrendelkezési formákról, kiemelve, hogy a jelenlegi kezdeményezés nem légből kapott, hanem nagyon komoly történelmi előzményekkel bír.

Sajó Sándor: *Magyarnak lenni* című alkotását Szűcs Lilla versmondó szavalta el, amelyet az egyre gyarapodó közönség áhítattal hallgatott.

Az őrtűzgyújtás "állandó eleme", azaz a Székely Nemzeti Tanács kiáltványa Szűcs Péter, az Erdélyi Magyar Ifjak (EMI) alelnökének tolmácsolásában hangzott el. Ráadásként Péter felolvasott egy nagyon ritkán hallható

Székely Autonómia Napja

Wass Albert novellát, amelyben az erdélyi közélet két legendás alakja, Nyírő József és Tamási Áron vitatja meg szülőföldjük lehetőségeit a második világégés előestéjén.

Zenei programunk idén sem maradt el! Hálásak vagyunk, hogy alkalmunkat beemelte őszi koncert-sorozatába Ézsiás Péter rockénekes. Egy szál akusztikus gitárral kísért dalainak segítségével tudtuk valóban megélni az összetartozás pillanatait.

Őrtüzünket a Horka íjászai egyesület egyik tagja, Hornyák Tamás gyújtotta meg, igen látványosan.

A Magyar, majd a Székely Himnuszok eléneklésével zárult programunk "hivatalos része", amit nagyon jó hangulatú baráti beszélgetések követtek.

Köszönöm mindenkinek a segítséget, a Tarbály pincének pedig a helyszín ismételt biztosítását!

Szőnyi Attila

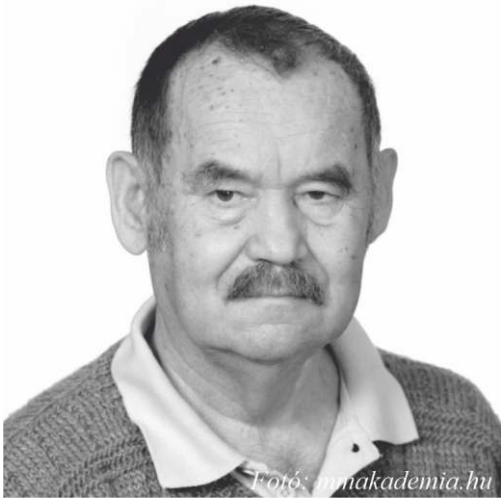
Fotó: mnakademia.hu

Jelen lapszámunkat a 10 éve elhunyt korondi költő és festőművész, Páll Lajos (1938. április 2. - 2012. november 9.) festményeivel és grafikáival díszítettük, valamint a 100 éve elhunyt híres magyar író, Gárdonyi Géza (1863. augusztus 3. - 1922. október 30.) gondolataival gazdagítottuk.

Fotó: wikipedia.hu

Kedves Olvasóink! *Ezúton köszönjük és várjuk továbbra is fényképes beszámolóikat a szerkesztőség címére kisebb-nagyobb közösségük eseményeiről, rendezvényeiről, személyes sikereikről, eredményeikről, honismereti kirándulásaikról, melyeket szívesen megosztanának az Átalvető hasábjain.*

In memoriam
ORBÁN MIKLÓS és ORBÁN TERÉZ

1931-2022
Egy nagyváradi vegyész házaspár története

Orbán Miklós 1931. november 20-án született Újvidéken, de Nagyváradon nőtt fel, ahova szülei visszaköltöztek pár éves korában. Apja, László, Ludovika Akadémiát végzett katonatiszt, édesanyja, Ilona, a Kolozsvári Zeneakadémián végzett zongoraszakon. Mária húga most is Nagyváradon él családjával. Apai nagyapja Orbán Ignác és dédnagyapja Busch Dávid is városi főmérnökök voltak, sok ma is látható épület Nagyváradon az Ő munkásságukhoz kötődik.

A család nagy hangsúlyt fektetett fiuk neveltetésére. A nagy hírű Premontrei Líceumba járt, a magyar, román és német nyelv mellett angolul, franciául és latinul is tanult. Vívott, jól sakkozott, a természetjárás volt a kedvence. Felvették az orvosi egyetemre, ahonnan kulák származása miatt eltanácsolták, végül a Kolozsvári Babes-Bolyai Egyetemre vették fel vegyészmérnöki karra.

Itt ismerkedett meg későbbi feleségével, Kiss Terézzel, akivel együtt végeztek és rögtön Nagyváradra kerültek. Miklós az iparban, Teréz az oktatásban, kémia tanárnőként találta meg a helyét. A nagyváradi Sinteza vegyi üzemben néhány év után a kutatásba került, majd a kutató labor vezetője lett. Számtalan újítása, szabadalma volt, melyek közül talán a legjelentősebb a vörös vasoxidból készített antikorroziv festék, amit a miniummal szemben szórófejjel gyorsan nagy felületre fel lehetett vinni és hatásfokában hasonló volt a miniumhoz. A szervetlen pigmentekről könyve jelent meg, munkájáért több szakmai elismerést kapott. Kiss Teréz 1931. június 29-én született Marosújváron, egyszerű munkásemberek gyermekeként. A gyulafehérvári katolikus iskola diákjaként 9 évesen 1940-ben ő mondta a Márton Áront köszöntő beszédet, melyet 90 évesen is idézni tudott. „Nagyméltóságú Főtisztelendő Püspök Úr, drága jó kegyelmes atyánk…” Az apácák nagyon szerették, könnyen tanult és mindenkivel gyorsan összebarátkozott. A háború alatt a budapesti angol kisasszonyoknál tanult, vallásos nevelést kapott, amit családjának sikerült átadnia. Kémiatanárnőként Nagyváradon hivatásának tartotta a magyar gyermekek bejuttatását az egyetemekre. Nagyon büszke volt arra, hogy abban az időben az egyetemi hallgatók 18 százaléka magyar nemzetiségű volt Romániában. Az óra végén levezetésként gyakran magyar népdalok éneklésével fejezték be az órát, Sok magánórája mellet ő volt az, aki megoldotta a családi konfliktusokat és mindig szeretetteljes hangulatot tudott teremteni.

Két gyermekük született, Zsuzsanna ’58-ban és Csaba ’61-ben, akiket nagy szeretettel és odafigyeléssel neveltek. Zsuzsa Kolozsváron, Csaba Marosvásárhelyen végezték el az orvosi egyetemet. Zsuzsa anaesthesiológiai, intenzív therápiás szakorvos, Csaba belgyógyász, kardiológus lett. 3 unokájuk és 5 dédunokájuk született, akik bearanyozták idős korukat. Mikor lányuk frissen végzett orvosként Mold-vába került unokájukat, Tündit évekig Ők nevelték.

1995-ben, miután gyermekeik Magyarországra távoztak, nyugdíjasként áttelepültek Magyarországra, Nagyatádra. Ekkor 61 évesek voltak, tele életerővel.

Miklós megalapította a Nagyatádi Erdélyi Kört, melynek sokáig elnöke, majd tiszteletbeli elnöke volt. Számos értékes rendezvénynek volt kezdeményezője és aktív résztvevője. Fafaragványaiból 2008-ban Kaposváron kiállítást szerveztek, megkapta a Somogy Polgáraiért megyei kitüntetést, majd a Nagyatád Szolgálatáért városi elismerést is. Székely kaput faragott otthoni garázsában, Hunyadi emlékoszlopot, Bethlen Gábor kopjafát, több faragványa közterületen, ill. a város közintézményeiben (sportcsarnok, könyvtár) van kiállítva. Erdélyi kirándulásokat szervezett, gyakran írt cikkei az Erdélyi Kör Pirkadat nevű újságába. Kézdivásárhely és Nagyatád között testvérvárosi kapcsolatot hozott létre. Böjte Csaba gyermekeinek tábort szervezett, segítette a helyi cserkészet megszervezését, rovásírás tanfolyamot tartott, a magyar népdal és nóta terjesztését szívügyének tartotta. Minden fórumon hangsúlyozta a nemzeti keresztény értékek megvédésének fontosságát.

Életének utolsó éveiben szeretett feleségét ápolta nagy türelemmel és gondossággal. Nagyon büszke volt

családjára, unokáira és dédunokáira, akikben a jövőt látta. Halála előtt két nappal még elbúcsúzott fiától: ”Édes fiam, köszönök mindent, nagyon szeretlek.” Ezt megelőzően napokkal, illetve utána már nem beszélt. Felesége Miklós halála után magába fordult, alig beszélt és 18 napra rá Ő is elment. Tizennégy nappal halála után megszületett ötödik dédunokája, aki az Orbán Csaba Miklós nevet kapta.

Nyugodjanak békében…

Emléküket megőrizzük, az általuk képviselt értékeket igyekszünk továbbadni legjobb tudásunk szerint.

Dr. Szekeres Sándor

EKOSZ közgyűlés és Magyar Szórvány Nap Monoron

Az Erdélyi Körök Országos Szövetsége (EKOSZ) november 12-én 15 órai kezdettel megtartotta közgyűlését a monori Művelődési Házban, mely alkalommal az alábbi egyesületek vettek részt: a monori Bethlen Gábor Erdélyi Kör, a szegedi Mihalik Kálmán Alapítvány, a Budapesti Székely Kör, a Salgótarjáni Erdélyi Kör, a Siófok és Környéke Erdélyi Baráti Kör, a nagyatádi Kós Károly Erdélyi Kör és a Komlói Erdélyi Kör. A közgyűlés jegyzőkönyvvezetője Farkas Erzsébet, a jegyzőkönyv-hitelesítők Király Béla és Király Gyöngyvér voltak. A közgyűlési beszámoló után az EKOSZ tagjai a kisebb előadóteremből átvonultak a Magyar Szórvány Napi rendezvény helyszínére, a színházterembe.

Pánczél Károly Monoron

Monoron 2017-től kezdve, minden évben megrendezték a Magyar Szórvány Napját. A november 12-i esemény célja, hogy bemutassa a határon túli szórványban élő és alkotó magyar közösségeket. A Monori Művelődési Ház nagyterme megtelt monori és környékbeli emberekkel, akiket Dr. Szekeres Sándor köszöntött. Az egész rendezvény segítője és konferálója Szőnyi Attila volt, a fővédnöke pedig Pánczél Károly, a magyar országgyűlés Nemzeti Összetartozás Bizottságának elnöke, aki késve érkezett, ugyanis Erdélyben, a nagyenyedi Bethlen Gábor Kollégium Magyar Szórvány Napi eseményén is meg kellett jelennie. „*A mai napon meg tudjuk mutatni, hogy a szórvány igenis él, alkot és teremt.*” – hangzottak Szőnyi Attila szavai. Azt is hozzátette, hogy a Magyar Szórvány Napja 2017 óta civil kezdeményezésként egyedül Monoron maradt meg. Örömét fejezte ki aziránt, hogy a program évről évre nagy érdeklődést vált ki, és az érdeklődők megtöltik a művelődési ház nagytermét.

Fábián Zoltán és Kopecsni Gábor

Az este első fellépői Fábián Zoltán és Kopecsni Gábor voltak. Fábián Zoltánt a monori közönség jól ismeri, mert már többször is fellépett megzenésített és elénekelt verseivel. A zenész és énekes egy Tamási Áron ihlette dallal indítva azonnal elvarázsolta a közönséget előadásával. A felvidéki Kopecsni Gábor a magyar harcművészetről tartott ízelítőt, ősi magyar fegyvereket mutatott be. A közönség nagy érdeklődéssel figyelte a kardról, a botról, a fokosról, a karikás ostorról és a nyilazásról szóló bemutatót.

Ekkor érkezett meg Pánczél Károly Erdélyből és egy nagyon szép, tartalmas beszédet mondott. Legfontosabb gondolatai így hangzottak: *Továbbra is fontosnak tartjuk és támogatjuk, hogy a magyarság a szülőföldjén megmaradjon és gyarapodjon. Ahhoz, hogy a szórványban élő magyarság meg tudja őrizni identitását és önrendelkezését, összefogásra, valamint az anyaország és a tömbmagyarság segítségére van szükség. Az állam legfőbb feladata, hogy a nemzet megmaradjon, éljenek tagjai a határokon belül vagy kívül.* – hangsúlyozta Pánczél Károly, az esemény fővédnöke, a Magyar Országgyűlés Összetartozás Bizottságának elnöke. Mint mondta: *az elszakított nemzetrészek közül Kárpátalja van jelenleg a legnehezebb helyzetben. Rákóczi népének számos nehézséggel kell megküzdenie, főként napjainkban.* Hozzátette: *továbbra is fontosnak tartjuk és*

Kokas Banda Kárpátaljáról

támogatjuk, hogy a magyarság a szülőföldjén megmaradjon és gyarapodjon. Ahhoz, hogy a szórványban élő magyarság meg tudja őrizni identitását és önrendelkezését, összefogásra, valamint az anyaország és a tömbmagyarság segítségére van szükség.

Az ünnepség második részében Kárpátaljáé volt a főszerep. Vitéz Hajdú Márton versmondó előadását követően a Pro Cultura Subcarpathica civil szervezet mutatkozott be. Gál Adél, az egyesület munkatársa az elmúlt tíz évet összegezve kitért a jelentősebb projektekre, ízelítőt adott a szervezet által megvalósított számos rendezvényből. Hangsúlyozta, hogy ezek a kulturális rendezvények, nagy kiterjedésük miatt, szinte egész Kárpátalját lefedik, nagy részük eljut még a szórvány településekre is. Mint elmondta, a programokkal és fesztiválokkal tízezres nagyságú tömegeket tud megmozgatni a szervezet. Ezáltal kiváló példáját nyújtja a Kárpátalján egymás mellett élő nemzetek közötti kulturális híd létrehozásának.

Az est zárásaként a Kokas Banda igen színvonalas, fergeteges előadását láthatta a közönség. Az együttes saját népzenei és néptáncgyűjtését vitte színpadra, sorra körbejárva és bemutatva az egész régió folklórkincseit.

A rendezvényről hírt adott a Dabas rádió, a budapesti Karc FM rádió, a Magyar Nemzet napilap, valamint a Kárpátalja.net internetes portál.

Gál Adél - Dr. Szekeres Sándor

A Budapesti Székely Kör 2021. évi szakmai beszámolója

A Covid19 Világjárvány miatt év elején **Kihelyezett Online esteket** tartottunk - videófelvételeket készítettünk, s így tartottuk a kapcsolatot tagjainkkal, barátainkkal és az érdeklődőkkel…

Január: Vác, Hazajárók, Kenyeres Oszkár otthonában. Jelen volt: Kenyeres Oszkár, Jakab Sándor, Takács Bence előadóművész, Kolozsvári Gyöngyvér, Rébayné Burka Éva BSZK tagok, Janits Béla videókészítő, valamint a BSZK elnöke, riporter.

Február: Pomáz, Petrás Mária és Petrás Alina (anya-lánya) csángó kerámikusok otthonában jártunk, ahol egyórás videófelvételt készítettünk a két művész életútjáról. Videófelvételt Janits Béla készítette, riporter Frigyesy Ágnes.

Március idusa alkalmából látogatást tettünk és videófelvétel készült a történelmi, arisztokrata Batthyány család otthonában. Téma: hagyományőrzés, nemzettudat, magyarságtudat építése és ápolása, a keresztény hit megőrzése a családban. A beszélgetésben részt vett: Batthyány Ádám, Batthyányné Schmidt Margit, és a fiatalok: Batthyány Boldizsár és Kata. Videófelvételt Janits Béla készítette, riporter Frigyesy Ágnes.

Magyar-székely, magyar-magyar kapcsolatépítő, könyvbemutató körutak Partiumban, Székelyföldön és Horvátországban! 5 utazás

Május: Könyvbemutató körút református gyülekezetekben: Nagyszántón, Albisban és Érmihályfalván.

Május: Székelyföldi könyvbemutató körút katolikus plébániákon: Marosszentgyörgyön, Nyárádremetén, és Kézdivásárhelyen, valamint Marosvásárhelyen a Maros Néptáncegyüttes szervezésében.

Június: Könyvbemutató és magyar-magyar kapcsolatépítés Horvátországban. Könyvbemutató református gyülekezetben Kórógyon. Prédikált: Szenn Péter püspök úr felesége. Kapcsolatépítő találkozás Pulán a Móricz Zsigmond Társaság civil szervezet vezetőivel és tagjaival. Régi magyar helyek: Fiume, Lovran, Abbázia meglátogatása helyi magyar és székely származású idegenvezetők kíséretében!

Július: Kapcsolatépítő könyvbemutató körút református, katolikus és unitárius gyülekezetekben: Tasnádon, Sződemeteren (Kölcsey Ferenc szülőhelyén), Bánffyhunyadon, Kolozsváron és Tordán.

Szeptember: Kapcsolatépítő könyvbemutató körút katolikus gyülekezetekben: Nagybányán, Nyárádremetén. Dózsa Györgyön meglátogattuk Böjte Csaba ottani otthonát (adomány átadása). Gyergyóremetén Polgármester úr szervezésében találkoztunk az érdeklődőkkel. Hazafelé megálltunk Csernakeresztúron.

Kapcsolatépítő rendezvények

A BSZK elnök részvételével, aki egyben újságíró is kapcsolatépítés szempontjából részt vettünk:
Július: **Magyarok kenyere** - kárpát-medencei búzaösszeöntés ünnepélyes programján Ópusztaszeren, másnap városnézés **Makón**.
Augusztus 20: Nemzeti ünnepünkön 5 fővel részt vettünk az esti **ünnepi hajóúton** (tüzijáték megtekintése)
Augusztus: Az **Eucharisztikus Világkongresszus** több helyszínén, programján jelen voltunk.
Október: **Kisvárda - Tőkés László díjátadó**. 2021-ben **Bagdy Emőke** kapta a neves kitüntetést. A BSZK elnöke, mivel évek óta felkért média-szervezője az eseménynek, minden évben jelen van Kisvárdán. Így történt ez 2021 októberében is.

Közéleti estjeink neves művészek, közéleti személyiségek meghívásával

Augusztus: A máréfalvi, zetelaki **Ezüstfenyő Néptáncegyüttes** egésznapos programja Budapesten a BSZK szervezésében, majd bemutatkozó est a Hálóban
Szeptember: Vendégünk **László Attila**, erdélyi magyar énekes, a Csillag születik műsor nyertese
Október: Vendégünk **Lukácsy Katalin** színésznő, Béres Ferenc-díjas előadóművész
November: **Horváth Zoltán** elnökségi tagunk vetítettképes előadása Szent Erzsébetről
December: **Advent igézetében** - Karácsonyi estünk több jeles művész közreműködésével: **Dévai Nagy Kamilla, Tihanyi Dániel, Kegye János, Izsák József (Kárpátalja), Zoltáni Zsolt**

Honismereti kirándulásaink (általában 30-40 fő részvételével)

Május: **Piliszentiván, Dobogókő** a pálosok nyomában
Június: **Kalocsa** - érseki város, **Bábel Balázs** érsek atya is fogadott minket az Érseki Palotában
Július: **Vizsoly** (Biblia megtekintése), **Gönc-ruszka**
Augusztus: Művészváros: **Szentendre**
Szeptember: Világörökség része: **Hollókő**
Október: **Bakonybél** - a felújított monostor meglátogatása

Székely Képes Imafüzet készítése

2021-ben a világjárvány miatt Pünkösdkor sajnos nem indulhatott el a zarándokvonat! Így a Csíksomlyói Képes Imafüzet helyett - pályázat módosítással - **Székely Képes Imafüzetet** készítettünk, amit estjeinken, rendezvényeinken ajándékba kaptak a résztvevők.
A Covid19 világjárvány ellenére sikeres évet zárhattunk. Hála az égieknek és a támogatóinknak! Köszönjük! A 2023-as évre is sok programmal készülünk! SDG! Istennek legyen hála!

Budapest, 2022.
Összeállította: Frigyesy Ágnes elnök

NAGYSZABÁSÚ ÜNNEPSÉGEN

Kajlik Péter öregdiák (bal oldalon)

adták át Marosvásárhelyen a Református Kollégium és Bolyai Farkas Elméleti Líceum felújított épületét október 31-én, a reformáció napján.

2018 óta kívül-belül teljesen megújult az iskola, a falai közt működő két tanintézmény pedig közösen igyekszik a legjobbat nyújtani a diákjainak, és a jó együttműködést követve együtt tervezi a jövőt is.

Kajlik Péter, mint meghívott öregdiák Négy és fél évnyi munka után, az alapoktól a tetőig felújítva adták át Marosvásárhelyen a két iskolának otthont adó épületet. **Az ingatlan visszaperelése után a református egyház felvállalta, hogy teljesen felújítja az épületet, aminek hosszas adminisztratív folyamat és bürokratikus akadályok sora után sikerült nekifognia.** A befektetés teljes összege 8 millió euró, ebből az alapoktól a falakon át a tetőig mindent felújítottak, nyílászárókat cseréltek, korszerűsítették a villany- és vízhálózatot, valamint a fűtést. Új osztálytermekkel, bútorzattal, felszereléssel és modern oktatási eszközökkel bővült az épület. Az anyagiakat Magyarország kormánya és az Erdélyi Református Egyházkerület biztosította. Az utolsó nagyobb felújítás 1956-57-ben történt az iskolán.

Az átadás a marosvásárhelyi Vártemplomban kezdődött ünnepi istentisztelettel, amelyen a

reformációról emlékeztek meg az egybegyűltek. Kolumbán Vilmos József püspökhelyettes a Róm 1,16–17 alapján hirdette az igét. A reformáció egy csapásra megváltoztatta Európa vallásosságát, amikor az emberek felismerték, hogy kegyelemből, hit által igazulunk meg. A reformáció felfedezte, hogy minden, amire a hívőnek szüksége van, vagyis a Szentírás mindvégig előttük volt. A reformátorok felismerték, hogy a hit megvallásának tettekben kell meglátszania: nemcsak templomokat, hanem öregotthonokat, árvaházakat és iskolákat is építettek. Így tett az erdélyi református egyház is, amikor iskolaegyházzá vált, és akkor is, amikor száz éve felismerték, hogy az iskolák fogják megtartani az egyházat és a nemzetet. **Ma is így lehet megőrizni az anyanyelvet, és életet lehelni az egyre fogyatkozó erdélyi magyar közösségünkbe.**

Az istentiszteleten a Református Kollégium és Bolyai Farkas Elméleti Líceum egyesített kórusa szolgált, majd az ünneplők átvonultak a felújított iskolához, ahol szalagvágás után az udvaron folytatódott az esemény. Az átvonulás alatt a Cegőtelki Református Fúvószenekart hallgathatták az egybegyűltek.

Az ünnepi köszöntők sorát Kató Béla püspök nyitotta meg. Kijelentette: az iskola 450 éves története azt üzeni, az intézményben nagy embereket kell nevelni. A püspök felhívta a figyelmet arra, hogy a megújult épület homlokzatán trombitáló angyal látható, amely 1718-ban került Marosvásárhelyre, miután Vásárhely befogadta az 1711-től folyamatosan bujdosó Sárospataki Kollégiumot. **„A kék hátterű angyal itt a határokon túl tekintő testvéri szeretet, a befogadás, a bajba jutott hitsorsos felé kinyújtott kéz jelképe”** – mondta el Kató Béla. A címert 1948 után leverték a homlokzatról, de az angyalt nem lehetett kitörölni a szívekből, így 2007-ben visszakerült a helyére. **„Nemcsak maga a címer a drága örökségünk, hanem mindaz, amit jelképez: tanár és diák úgy éljen, úgy dolgozzon, úgy tanítson és tanuljon, hogy félje, dicsőítse és imádja Istent!”** – hangzott el.

A továbbiakban Hajdú Zoltán, a Bolyai Farkas Elméleti Líceum igazgatója a hálaadás, közösség, kölcsönös tisztelet fontosságát hangsúlyozta, felidézve az elődök bátorságát, akik mindent megtettek azért, hogy a diktatórikus rendszer ne tudja elnyomni a kollégium szellemiségét. Végül a Bolyai líceum 1994-ben vállalta a református osztályok újraindítását, 2000-től a megszüntetett kollégium újra önálló tanintézmény lett, 2007-ben pedig az egyház visszakapta az épületet. **„59 évig birtokolta az állam az épületet, de keveset tett megőrzéséért”** – mondta el az igazgató, hangsúlyozva, hogy az épület újból teljes fénnyel világít, az intézményeket pedig Maros megye két legerősebb iskolájaként tartják számon 150 tanárával és közel 2000 diákkal.

Benedek Zsolt, a Marosvásárhelyi Református Kollégium igazgatója szerint nemcsak ráférte az intézményre a felújítás, hanem az épületben működő két iskola ki is érdemelte azt. **„450 éven át állt és szolgált az alma mater. Hiába próbálták megtörni, megállítani, bezárni, jöhettek háborúk, járványok, az iskola mindig csak előre haladt és tovább szolgált”** – tisztelgett a múlt előtt a kollégiumigazgató.

Kelemen Hunor miniszterelnök-helyettes szerint Erdély az újrakezdés és építkezés vidéke, és az iskola múltja is ezt a történetet mutatja, hiszen az elmúlt évszázadokban nemcsak elszenvedte, hanem alakította és alakítja is a történelmet. **Potápi Árpád János, a Miniszterelnökség nemzetpolitikáért felelős államtitkára Orbán Viktor üzenetét tolmácsolta.** A miniszterelnök levelében az állt, **a református óvodák és iskolák a magyar megmaradás mentsvárai.**

Péter Ferenc, a Maros Megyei Tanács elnöke azt hangsúlyozta, hogy az intézménynek életre szóló kapcsolata van a reformációval, hiszen alapítása is a reformáció megszilárdulásának hajnalán történ, amikor az ősök vallották az iskoláztatás nemességét és szükségességét. **Soós Zoltán, Marosvásárhely polgármestere** az iskola egykori diákjaként is kifejezte örömét az intézmény sikeréért. **„Nemcsak falakat avatunk, hanem új időszámítás is indul, az oktatás világszínvonalúvá válik”** – tette hozzá. A továbbiakban **Sabin-Gavril Păşcan főtanfelügyelő** szólt az ünneplőkhöz, majd **Zsigmond Barna Pál volt bolyais diák**, magyar országgyűlési képviselő hangsúlyozta az iskola örökségének jelentőségét.

Forrás: reformatus.ro

„Semmi sem nehezebb,
mint embernek lenni emberek között.”

A székely autonómia megszerzésének elmulasztása

Interjú Garda Dezső történész-politikussal

Székelyföld autonómiája a Magyar Királyságon belül 1146. szeptember 11-től - a Lajta menti csata óta, amelyben a székely seregeket már egy ispán vezette - egészen 1876-ig tartott. A magyar országgyűlés 1876-ban számolta fel a székelyek sajátos önrendelkezési jogát, megszüntetve autonómiájukat a modernizáció jegyében.A Székely Nemzeti Tanács (SZNT) 2015-ben meghozott határozatának értelmében október utolsó vasárnapja a Székely Autonómia Napja lett. Ez alkalomból Székelyföld-szerte, de Magyarországon és Felvidéken is mintegy 80 helyszínen gyújtanak őrtüzeket, tartanak össznemzeti imádságokat a Kárpát-medencében, remélve, hogy ezzel felhívják a nagyvilág figyelmét Székelyföld autonómiájának igényére.

Őrtűzgyújtás Székelyföldön (Fotó: szekelyhon.ro)

Garda Dezső (1948) tanár, szociográfus, történész és politikus. Számos könyv, szociográfiai és történelmi dolgozat szerzője, a történelemtudományok doktora. 1996-tól tizenkét éven át Hargita megye RMDSZ-es képviselője a román parlamentben. 2008-ban függetlenként indult, és elvesztette mandátumát. Azóta a székelység és az erdélyi örmények múltját kutatja. 2006 november végén – akkor, amikor valós esély volt rá - ő állt ki határozottan a székely autonómiáért a román parlamentben.

Az interjúnk előzményéhez tartozik, hogy Kulcsár-Terza József-György, a Magyar Polgári Párt által delegált bukaresti parlamenti képviselő szeptember 6-án, a Szegedi Mihalik Kálmán jubileumi emlékülésen részletesen beszámolt a székely területi autonómia statútumának eddigi történetéről. Az autonómia tervezetet eddig négyszer nyújtották be a román parlamentben, mind a négy alkalommal a Székely Nemzeti Tanács által kidolgozott változatot. Az első kísérlet 2004-ben hat képviselő - Birtalan Ákos, Kovács Zoltán, Pécsi Ferenc, Szilágyi Zsolt, Toró Tibor és Vekov Károly – kezdeményezése volt. Az Alsó Ház is, a Felső Ház tárgyalta, de elutasította. 2005-ben Garda Dezső és Sógor Csaba újból benyújtották, de az Alsóház elutasította, majd fiókba került. Csak 2012-ben vette elő a Szenátus, de az is elutasította. A statutum csak öt szavazatot kapott, amelyből négy magyar volt és egy román. A többi magyar kolléga valamiért „nem ért rá" szavazni. Kulcsár-Terza képviselő 2017 decemberében ismét benyújtotta egyedül a tervezetet, amit 2018-ban tárgyalt az Alsó Ház megfelelő bizottsága. A román kollégák nem akartak vitatkozni, hallgattak, de volt olyan is, aki tartózkodott. A plénumban viszont már nagy volt a műfelháborodás és a vita. Alkotmányellenesnek nyilvánították a kezdeményezést, mondván, hogy el akarunk szakadni Romániától. A negyedik kezdeményezésre 2019-ben került sor, Bíró Zsolt és Kulcsár-Terza József képviselők indítványozására. A tárgyalásra 2020 tavaszára ütemezték be. A közbejött vírusjárvány miatt azonban hazaküldtek mindenkit a parlamentből, hogy otthonról dolgozzanak. Volt azonban egy három hetes kiesés, éppen amikor a statutum került volna a plénum elé, így hallgatólagosan átment az alsó házon. Tehát: pár napig volt autonómia! Később a szenátus észbe kapott, és gyorsított ütemben elutasította. A képviselő szerint az RMDSZ – noha most épp kormányon van, és vannak eredményei is - nem teheti meg, hogy ne nyújtsa be újból és újból az autonómia tervezetet.

A kivételes történelmi pillanat az autonómia megszerzésére 2006 volt, amikor folytak a tárgyalások Románia következő évi EU-s felvételére. Erről kérdeztem Garda Dezsőt, a második kezdeményezés egyik benyújtóját.

Ön szerint miért mulasztottuk el a kivételes történelmi pillanatot? Románia akkor az Európai Uniós tagságára várt, és a magyar politika feltételeket támaszhatott volna.

A válasz úgy lehet teljes, ha előbb a múltba tekintünk. A magyarság egyik táji-etnikai csoportja sem ragaszkodott annyira önrendelkezéséhez, mint a székelység. Ráadásul egyetlen magyar néprajzi-táji-etnikai közösség sem rendelkezett annyira a magyarságon belüli különállóság tudatával. A székely önkormányzat már a kezdeteknél kiterjedt az élet minden területére, magába foglalta a szabályalkotási, illetve az elöljáró-választási jogot, és a közösségnek azt a törekvését, hogy saját maga határozza meg intézményeinek működését. A székely autonómia egyik legfontosabb alapeleme a *királyi adomány* hiánya volt, egy olyan korszakban, amikor az

királyi hatalmat, az uralkodói szuverenitást jelképezte.

Egyik tanulmányában olvastam a székely örökség védelmének legtipikusabb példáját, miszerint a 17. században odatelepedett örmények a 19. század második feléig nem rendelkezhettek termőfölddel. Mi jellemezte még a székely autonómiát?

Az adómentesség. Mátyás király krónikása, Antonio Bonfini szerint a székely annyira ragaszkodik a szabadságához, hogy királyainak nem akar adót fizetni. A székelyek adófizetése 1543-ban kezdődött, amikor a rendek a török szultán, illetve Izabella királynő megsegítésére adót szavaztak meg. Elrendelték, hogy a község fejenként 50 pénzt, a fő nép két ökröt, a lófejek egy ökröt adjanak. Területi önkormányzatának feladatait a székelység a nemzetgyűléseken, a székeken belül pedig a székgyűléseken végezte. Ezeken bírósági, katonai és közigazgatási kérdésekkel foglalkoztak. Ügyeik főintézője a székely ispán volt, akit a király kinevezett ki, és neki tartozott felelőséggel. A 15. századtól az erdélyi vajdák viselték a székely ispáni méltóságot, a 16-17. századokban a fejedelmek. Mária Terézia is felvette címei közé.

Mit emelne még ki a székely önrendelkezés sajátosságai közül?

Például a szabályalkotási jogot. A székely írott jog első emlékével már 1451-ben találkozunk, 1466-ban Zabolán az erdélyi vajda és a székely ispán összefoglalta és kiadta „a székelyek régi törvényeit és jogait." A számkivetett vagy lefejezett székely földje nem a királyt vagy az államot, hanem az elítélt rokonságát, hozzátartozóit illette meg.

A székely térség önkormányzati szerkezete működőképes autonómia volt a 17. század végéig, a Habsburg-uralom állandósulásával került válságba.

Történelmi ismeretei, valamint a közösségszervező tapasztalatainak birtokában tudatosabban foglalt állást a székely autonómiáért...

Nekem volt a legmerészebb beszédem a székely területi önkormányzatiság szükségességéről. 2004. november 16-án megindokoltam, hogy miért nyújtották be egyes RMDSZ-es képviselők a Székelyföld területi autonómiáját szorgalmazó törvényt. Elsősorban azért, mert a Kovászna, Hargita és Maros megyék igazgatóságainál a legfontosabb tisztségeket nem a magyarokkal töltötték be, és a kinevezéseknél nem vették figyelembe a helyi magyar szakmai tudást. A megyei levéltáraknál magyar nemzetiségűt nem alkalmaztak.

Mennyiben segítette Önt az RMDSZ parlamenti frakciója?

2005 júniusának végén nyújtottam be a Parlament állandó hivatalához a Székelyföld területi autonómia tervezetét, ráadásul az RMDSZ frakciójának tiltása ellenére. A törvénytervezet képviselőházi vitáját azonban minden alkalommal kijátszották. A Házszabályt megszegték, mivel a szakbizottsági gyűlésekre sem hívtak meg. Az RMDSZ-es képviselőtársaim sem értesítettek a törvény napirendre kerüléséről, sőt legtöbbjük a bizottságokban nem foglalt állást a székely területi autonómia mellett. 2005 októberében, amikor a képviselőházban a napirend módosítását tárgyalták, s ezzel párhuzamosan, mint a Visszaéléseket és Korrupciót Kivizsgáló Bizottság tagja, a törvénytelen fakitermelés helyszínen való ellenőrzésével voltam elfoglalva, a parlament vezetői a házszabály megszegésével napirendre tűzték a törvénytervezetet. A távollétemben vitatták meg a területi autonómiára vonatkozó kezdeményezésem. A parlamentben korábban azt is elmondtam, hogy az Európai Parlament az 1991. november 21-i, az európai uniós állampolgárságra vonatkozó határozata harmadik szakaszában előírja, hogy az unió és a tagállamok ösztönözzék a területükön lévő történelmi etnikai és nyelvi közösségeket identitásuk kinyilvánításában.

A válasz erre gondolom az volt, hogy Székelyföld autonómiája Alkotmányellenes.

Ahogy mondja.

A napokban elhunyt Király Károlyt 1991. december 12-én megfosztották a szenátori mandátumától, mert nem szavazta meg az alkotmányt, annak kisebbségellenes passzusa miatt.

Az Alkotmányellenesség kérdését bármikor felvetik, ha nem akarnak egy törvényt elfogadni. Így történt ez a tulajdon törvénycsomaggal, majd az igazságügyi reformmal. Alkotmányának első cikkelye kimondja, hogy Moldvai Köztársaság független, egységes és felbonthatatlan állam. Hasonló megfogalmazással találkozunk Románia Alkotmányában is. Moldva azonban „a gagauzok jogi státusára vonatkozó törvénnyel", amelyet 1995. január 14-adott ki, autonómiát biztosít e népcsoportnak.

Melyik parlamenti szereplését tartja legfontosabbnak az autonómiával kapcsolatban?

A tizenöt éve, 2006. november 30-án elmondott beszédem. Akkor a román nemzeti ünnep tiszteletére szervezett díszgyűlésen nemcsak az erdélyi magyarság 88 éves sérelmeiről beszéltem, hanem az európai uniós megfigyelők, nagykövetek, az államelnök és a miniszterelnök jelenlétében követeltem Székelyföld területi autonómiáját. Akkor már csak egy hónap volt hátra Románia Európai Unióba való felvételéig. A beszédem lényege, hogy az összes román kormány nemzetiségi politikája diszkriminatív jellegű volt. Például az 1921-es és az 1945-ös földtörvények, melyek főleg a magyar egyének és közösségek anyagi alapjának a megszüntetését célozták

A beszéde nagyon rossz körülmények hangzott el, hiszen Magyarország akkor volt túl az öszödi beszéden, a

gyalázatos október 23-i eseményeken.

A magyarországi politikai elit és a média elhallgatta ezt a politikai eseményt. Erdélyben csak a közművelődés havilapja, a kolozsvári Művelődés, illetve a Hargita Népe napilap méltatta a beszédemet. Az RMDSZ felső vezetése sem értékelte a politikai kiállásom. Mi több: a HÍR TV-ben Szász Jenő nem tartotta fontosnak megemlíteni. Amikor a beszéd érdemi tartamára kérdezett a riporter, a Magyar Polgári Párt elnöke témát váltott.

Milyen visszhangja volt a román újságírók és politikusok körében?

A hallgató magyarországi és a romániai magyar írott és elektronikus médiával ellentétben, a román nyelvű televíziók és napilapok nagy port kavartak fel. Ők már a valódi helyén értékelték a politikai kiállásom. Elég belenézni a másnap megjelenő, december elsejei 7 plus napilap kiemelt tudósításának címére, amelyet nem is érdemes megemlíteni. A Cronica Română is hasonló címmel fejelte meg az eseményt: Az RMDSZ „beárnyékolja" a parlament ünnepi gyűlését. Ilyen szellemben fogalmaztak az alábbi lapok: Adevărul, Azi, Curentul, Gândul, România Liberă, Evenimentul Zilei.

A múlt évi aláírásgyűjtés fényében felfoghatatlan a romániai magyar és a budapesti sajtó érdektelensége…

Csupán a Magyar Hírlap közölte Bogdán Tibor bukaresti tudósítását. A Művelődés a kiállásomat Mackensen német tábornagyéhoz hasonlította, aki 1916-ban visszaverte az Erdélyt támadó román hadsereget, majd ellentámadásba lendült és elfoglalta Bukarestet. A történelem fricska volt a román honatyáknak, hogy a beszédem napján volt 90 éve a kapitulációjuknak. Mackensen 1916. november 30-án foglalta el a román fővárost, és ők kénytelenek voltak megkötni a kínos Bukaresti békét. Nekem is felfoghatatlan, hogy nem álltak mellém az RMDSZ központi és helyi vezetői, és magamra hagytak az autonómiáért küzdő civil szervezetek is, köztük a Székely Nemzeti Tanács. Nem álltak ki a magyarországi politikai pártok vezetői sem. Markó Béla is elhatárolta magát a beszédemtől.

Pedig ez kivételes alkalom volt, hiszen Székelyföld autonómiájának ügye Európai Uniós üggyé válhatott volna! Románia az Uniós felvétel előtt állt!

A botrányt látták, hallották az uniós megfigyelők, a különböző államok nagykövetei, köztük a magyar is. A beszéd körüli botrányt kihasználva a magyar diplomáciának és a magyar politikai erőknek lehetőségük lett volna Székelyföld területi autonómiájának kérdését az európai unió szintjére emelni. Ezt bizonyítja az a tény, hogy a román politikusok durva támadásai ellenére a miniszterelnök, Călin Popescu Tăriceanu nem mert e kérdésben nyilatkozni, az államelnök Trăian Băsescu pedig csak annyit mondott: „Van egy probléma". Magatartásuk jelezte, hogy tartottak attól: a botránnyal Székelyföld autonómiája európai kérdéssé válik Románia Európai Unióba való felvétele előtt. De magyar részről mindenki hallgatott. A polgári oldal sem osztotta a kezdeményezésem.

Mi történt a törvénytervezetével?

A 2005-ben benyújtott autonómia törvénytervezetemet 2012 őszéig jegelték a szenátusban. 2012. szeptember 25-én – mikor már nem voltam parlamenti képviselő –, érdemi vita nélkül leszavazták. A szavazás idején a 12 RMDSZ-es szenátor közül csak négy tartózkodott a plénumban. A hiányzók között volt Markó Béla és Frunda György is, ami jelzésértékű.

Mennyiben jelenthet kihívást a 21. század romániai magyarsága számára Székelyföld autonómiájának kérdésköre?

A romániai magyarság, főleg a székelység - noha ragaszkodik az önkormányzatiságához - beleunt abba, hogy a romániai magyar politikusok csak a választások előtt beszélnek az autonómiáról. Jobban érdekelné őket a munkahelyek biztosítása, az elfogadható életkörülmények. Az autonómia gazdasági alapját főleg Székelyföld borvízhálózata, a hatalmas erdőségek, a megfelelő ipar és a turisztikai adottságok biztosíthatnák. A borvizek jelentős részét azonban román kézre játszották át, és hatalmas erdőségeket irtották ki. A volt erdőbirtokosok leszármazottjainak jelentős részét kijátszották a családi zöld arany visszaszerzésének lehetőségétől. Székelyföld iparát törvénytelen privatizálásokkal tönkretették. Sok vállalatban a 2050-ig működőképes modern gépi állományt az új tulajdonosok ócskavasként értékesítették.

Beszélhetünk székely középosztályról?

A székely középosztály eltűnt. A fiatalok nem jutnak kellő munkalehetőséghez, nagyrészük kénytelen elhagyni szülőföldjét. Az idős nemzedék nehéz körülmények között él, egyik napról a másikra tengeti életét, kiábrándult ugyan a magyarság politikai érdekszövetségéből, de mégis elmegy szavazni a tulipánra. Számuk azonban egyre fogy.

A középkorosztályt már nem lehet befolyásolni. Ők Székelyföld legkiszolgáltatottabb nemzedéke. Koruk miatt munkakönyvvel nem nagyon alkalmazzák őket. Ha van is munkahelyük, ők vannak kitéve a leépítések, elbocsátások veszélyének.

Az autonómia híve voltam, vagyok és leszek, de olyan autonómiát szeretnék, melyet becsületes, népüket szerető, a magyar közösség jogaiért kiálló személyek vezetnének, és nem olyanok, akik csak saját meggazdagodásukra, a törvények kijátszására, a román titkosszolgálatokkal való együttműködésre törekednek.

S. Király Béla

Fölöp D. Dénes

Árulók hada

Eltűnőben minden, ami magyar.
Jogainkat száz éve firtatják,
a lelkünket is el akarják venni,
őseink nevét a kőről lefaragják.
Mint hullámok-mosta kicsi sziget,
Erdély fogy, lakója menekül,
aki marad, megalkuszik,
vagy makacsul küzd egyedül.
A földet, mit verejték öntözött,
megveszik idegen gazdagok,
s vannak, akik ezért hálálkodnak,
őslakosként így leszünk rabok.
Fürdőmedence kell, a behemót nagy házhoz,
melyben nem sétál gyermek csak kutya,
csak egy cél van: a parlamentbe jutni,
akkor van fegyver, pénz, s paripa.
Árulók hada könyörög,
s ha szavazatunk kapják,
megérdemeljük, hogy a nevünket,
a kőről lefaragják.

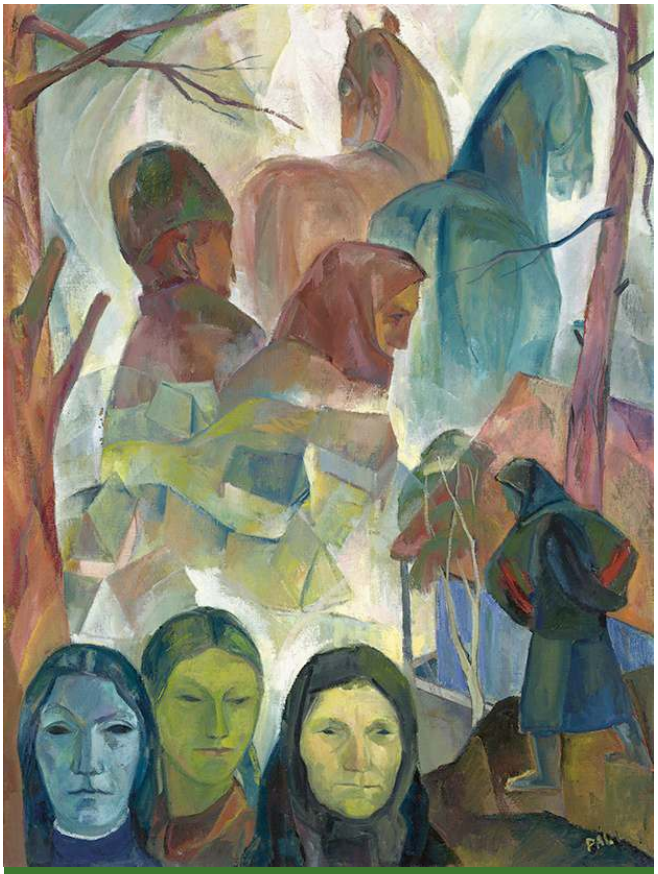

Útra kelés (Erdély hazám), olaj

Németh János

Wass-sors

"Álmodjatok csak, majd virrasztok én.
Kárpátok orma, álmodó Maros-völgy".
(Wass Albert)

Floridában Erdélyről írt,
remélve, hogy viszontlátja.
Valamikor haza jönni,
s hegyeit csodálni vágyta.

Hegyeit és embereit,
kikre sok áldását szórta...
Görgény s Kelemen fenyvesét
pálmák sora nem pótolta.

Erdély nagy fia volt mindig,
lelkében kincs-garmadával.
Lopakodva így szólt a sors:
"Nézz szembe a nagyvilággal ".

Bajorerdőn, külhonban írt.
Megmaradt a szó s a forma,
s átvitte az óceánon
Amerika nagy hajója.

Floridában talán így szólt:
"Én írok, az idő ballag",
s hozott némi elégtételt:
elvásott a veres csillag.

Azután is, számtalanszor
járt a hajó, oda-vissza,
hozzá nem volt szerencséje,
őt urnában hozta vissza.

Ahol egykor ő is ott járt
marosvécsi tölgyek között,
sziklasírja szilárdan áll
álmodó Maros-völgy fölött.

„Minden rab minden időben
és minden helyen szabadságért sír,
csakhogy az egyik hangosabban,
mint a másik.”

Karácsonyi levél, mindenkinek

„…és szeretnék kiállni a világ vásárjának zúgó piacán, s a szemeket újra a lélekre irányítani.”
(Montaigne)

Értékítéleteink annyi félék, ahányan vagyunk. Én például, már egészen kicsi koromban nagyon megtanultam, hogy minden apró kis ajándéknak őszintén lehet örülni, legyen az bármilyen csekélység, ha egyszer nekem ajándékozta valaki, akkor biztosan a szeretet vezette erre a gesztusra. És pénzben számítva, lehet bármilyen kis értéke, nekem cseppet sem az ára a fontos, hanem a szándék, az örömszerzés szándéka. Énszerintem ez a szándék mindig és minden körülmények között csakis őszinte lehet. Mert kinek próbálunk örömet szerezni? Annak, akit szeretünk. Már pedig ha úgy érzem, hogy valaki szeret, az számomra (és gondolom, mindannyiunk számára) már önmagában is örömforrást jelent.

Karácsony közeledik. Ilyenkor számtalan, szegényesebb, gazdagabb, szomorú és szép karácsonyom vonul át emlékezetem mind jobban kifényesedő, vékonyra koptatott sínpárján, és jönnek, majd tovasuhannak, csak pillanatokra megállva azon az állomáson, aminek Karácsony a neve. És szinte tapinthatóan érzem - most már végérvényesen megállapodva, kimerevítve az idő képernyőjén -, hogy a szegényesebbek hordozták magukkal a mindenkori emberi jóságot. Ezek voltak kivilágított karácsonyi vonataim. Néhai nagyszüleim szelíd, mindenre kiterjedő gondossága varázslatos fénybe vonta gyermekkoromat, mondhatni, szinte minden nap ünnep volt, amit mellettük tölthettem. Angyalhajas fenyőágak közül bukkan elém nagyanyám finom porcelán-arca -, antik komódja fiókjában keresgél, mit is adhatna még nekem mindabból, amit a háború borzalmain keresztül is sikerült átmentenie, ebbe az egyre jobban elértéktelenedő, homogenizált világba.

- Nézze csak meg, lelkem, minek örülne legjobban ez a leányka, adjuk neki, nekünk úgyis csak az ő élete jelent valamit -, tűnik fel nagyanyám mögött, nagyapám hófehér hajú, nyári égbolt tekintetű, szelíd feje.

Ők ismerték a titkot, amit sokan nem tudnak: „úgy kell gyűjtenünk minden kis érzést, szeretetet, hogy talán lesz idő, amikor a kamataiból kell élnünk.” Tudták, hogy bármit is helyeznek az ünnepi fa alá, én sohasem azt nézem, mibe, mennyibe került, egyáltalán van-e pénzben mérhető értéke, avagy csak úgy előhúzták valahonnan az idő végtelenjéből. Én úgyis, mindenben ott bujkáló, parttalan szeretetüket éreztem, és akár egy darabka bársonyszalag is az ő finom, értő lényüket hordozta magában.

Gyermekkoromban, városunk főterén még létezett a Barátok temploma. Mögötte pedig, téli vakációs álmaim gyermekvárosa, a valamikori Lázár Ödön-park. Esténként társnőimmel, kipirult arccal leskődtünk egymásra a hótól elnehezedett ágú bokrok mögül, majd diadalmas nevetéssel tömtük a felmarkolt porhót nyakába, szájába annak, akit éppen elcsíphettünk. Minden fordulóban törpék, manók vigyorogtak ránk, szikrázott, sziporkázott a hó fejük tetejéről. Ha már nagyon átfáztunk, beóvatoskodtunk a mindig nyitva álló templomajtón, és áhítattal húzódtunk meg valamelyik pad szélén, kezünket dörzsölgetve. Aztán rohanás hazafelé…

Mit nem adnék azért, ha időgépbe ülhetnék és most újból beléphetnék Nagymama vanília illatú, tisztára súrolt konyhájába. Ha még egyszer ő adhatná kezembe az isten tudja honnan, melyik antikvárium mélyéből elővarázsolt, nekem szánt könyvet. Vagy az örökösen levendula-illatú szekrényéből kikerült, finom, kézi horgolású csipketerítőit, - és már nagyocska koromban – szarvasbőrbe csavargatott, pénznélküliséget, nyugdíjat nélkülöző időket is átvészelő, minden kommunizmus teremtette „jóléten” keresztül is nekem megőrzött ékszerei maradékát. És Nagymama ahhoz is értett, hogy a semmiből finomabbnál finomabb tésztákat varázsoljon az ünnepi asztalra. Maga készítette szaloncukrot csomagoltunk, otthon felvagdosott sztaniolba.

„Azok” a karácsonyok, a szó legnemesebb értelmében is a szeretet valós ünnepei voltak. És nagyon szomorúan nézem, nagyon sajnálom azokat a gyermekeket, akik manapság kikövetelik szüleiktől a csillagos égig felsrófolt árú játékcsodákat, vagy divatos cipőket, pulóvereket, aztán másnap már unottan rúgnak bele, legjobb esetben csak finoman félretolják.

Kedves szülők és kedves gyerekek! Milyen jó lenne újból megtanulni az igazi örömet, hinni egy szép meséskönyv szépséget és békességet hordozó betűiben. Milyen jó lenne, ha a drága cuccok helyett jóságos nagyanyók és nagyapók készítette szaloncukorral raknátok tele a fenyőágakat és megéreznétek, hogy rohanó világunkban mennyire fontos az időtálló szeretet.

Tudom, életünk számtalan, egymásnak ellentmondó és nyomasztó dolog korlátai közé van szorítva. De ha már létezni kell, legalább tanuljunk meg bánni a lelkünkkel.

Próbáljunk hát picikét jobbak, toleránsabbak lenni, legalább azon az estén, amikor vonatunk néhány pillanatra lefékez az állomáson, amelynek homlokzatára 2022. december 24. van felírva.

B. Osvát Ágnes

Mikulás

Szokatlanul nagy hévvel zajlott a cipőpucolás. Nem kelletlenkedtek, ahogyan máskor szokták, hanem egyetlen szóra hozzáláttak. Anyjuk csak annyit mondott:

– Ha várjátok Mikulást, akkor takarítsátok meg a cipőtöket!

Nem kellett tanakodni, hogy vajon melyiket. Egyetlen téli lábbelijükről lehetett szó. Máris futottak mind a hárman a kellékekért. A bakancsok meg ott sorakoztak a kályha alatt, ahogy sebtében lehúzták és száradni tették estefelé, mikor anyjuk beparancsolta a házba. A bőr még vizes volt, de a sárfoltok már szépen megszáradtak. Színükből, állagukból ránézésre is meg lehetett volna állapítani, ma merre jártak. Alig nedves ronggyal, hogy tovább ne ázzon a bőr, kellett a sártól megszabadítani. Aztán száraz ronggyal törölni, hogy tapadjon rá a krém. Egymás kezéből kapkodták a bokszos dobozt s a bekenő meg a fényesítő kefét. Végül az erő döntött, nagyság szerint végeztek. Anyjuk még megtartotta a végső inspekciót, hadd lám, hová nem jutott krém, elég fényesek-e, s az otthagyott sár hol van krémmel lefestve.

– Tegyétek vissza a kályha alá, hadd száradjanak még! Csak tiszták legyenek! Ne féljetek, a Mikulás ott is megtalálja!

Vacsora után ma korábban volt a takarodó. A kályha melletti ágyat megszállták. A kicsi belül, a fal felől, a nagy mellette kívül feküdt. Neki, a középsőnek, lábtól kellett aludnia. Még megbökdösték egymást a lábukkal, indult az esti megszokott hajcihő, de anyjuk rájuk ripakodott:

– Aludjatok, ha reggel Mikulást akartok látni!

Az érv hatott. Valóban látni szerették volna már egyszer. A tavaly is majdnem elcsípték, aztán mégse látták. Elcsendesedtek. Befejezték a mocorgásokat. A hosszúra nyúlt csendet olykor az újság zizegése szakította meg, amikor apjuk átfordította a hanyatt fekve olvasott lapot. Behunyt szemmel lapítottak a meleg paplan alatt, hallgatták a zizegést, a soha nem látott, alakot sem öltött Mikulásra gondoltak, úgy várták a fölöttük már köröző álmot.

– Ébredjetek! Itt járt a Mikulás – hallotta anyja lelkes hangját messziről, az álmon is túlról. Meg sem mozdult, nem volt már könnyű innen kimozdulni. De aztán a rúgás, amit az ágyból kiugró bátyja rugaszkodáskor az oldalbordájára mért, felébresztette. Még sötét volt, a mama az ágy szélén kuporgott, és ültéből riasztotta őket. Gatyában, mezítláb futott a bátyja után ki a verandába. Kapkodta a lábát a hideg deszkán a veranda végéig, lesett ki a jégvirágos üvegen. Vajon merre tűnhetett el a hajnali titkos látogató? Bátyja az utcára is kifutott volna, ám anyjuk a konyhaajtóból utánuk kiabált:

– Gyertek be, mert megfáztok! Hamar bújjatok vissza az ágyba, amíg tüzet gyújtok. Én is csak arra ébredtem, hogy valaki kisurrant az ajtón. Bezzeg, ha rögtön mozdultok, amikor szóltam, még elkaphattátok volna. Legalább hátulról láttátok volna. Na, vissza a paplan alá!

Egy kis csalódottságot éreztek, hogy most sem sikerült. Enyhén keserű ízt a szájukban. Sebaj, majd jövőben! Fogadkoztak magukban. Ám a kaland izgalma könnyen feledtette ezt a kis veszteséget velük. Anyjuk odavitte nekik bakancsaikat. Belenyúltak a szárba, és tapintással próbálták megállapítani ajándékaikat. Nem oly nehéz a diót, az almát, a szaloncukrot megkülönböztetni. Egyenként, felváltva húzták ki. Próbálták eltalálni, mit fog a másik, aztán kideríteni a legutolsót, azt az ismeretlen tapintású csomagocskát a cipőorrból.

Eközben öccsük békésen szuszogott, aludta az igazak álmát. Órák múlva együtt mesélték neki egy kicsit már színezve is a hajnali kalandot. Tetszett nekik, hogy a kicsi tágra nyílt szemmel hallgatta, figyelte a kedvéért újrajátszott történetet. Aztán melléültek és végigszurkolták, amíg öccsük kibányászta bakancsából a Mikulás által neki hozott kincseket.

Molnos Ferenc

Karácsonyi vallomás

Elfáradtam. Öt óra lehetett, mire befejeztem a konyha összetakarítását az egésznapi sütés-főzés után. Minden évben elhatározom, hogy jövőre nem fogom a szokásos karácsonyi ételeket meg a diós és mákos bejglit elkészíteni, de amikor eljön az ideje, meggyőzöm magam, hogy rajtam kívül nincs, aki megcsinálja. Na, nem mintha nem lehetne megkapni készen is egy részét, de hát az nem ugyanaz. Így hát mindig újra és újra nekifogok.

Beültem hát a nagy sárga fotelembe és elhatároztam, hogy most pihenek végre, és megnézek egy kedves karácsonyi filmet, amit ilyenkor szoktak vetíteni. Mielőtt bekapcsoltam volna a televíziót, kinéztem az ablakon és a lassan leereszkedő sötétségben megláttam a hulló, pilinkéző hópelyheket, melyek körülölelték az utcai lámpát.

A varázslatos látvány hatására lemondtam a filmről. Egy percig úgy éreztem, hogy gyerek vagyok megint és várom az angyalt. Szinte láttam a régi nappalinkat, ahol állt - fényesen ragyogva - a karácsonyfa. Láttam az ajándékokat a fa alatt, az alvó hajasbabát, amelyre annyira vágytam, a testvérem kis autóját és a hintaszéket. Vacsorára megjöttek a rokonok, köztük az apám nővére a kislányával, akit úgy szerettem, mint a testvéremet. Előttem volt Marika nagy kerek szeme, ahogy mindent és mindenkit úgy nézett, mintha csodálná és mintha örökké őrizni akarná benne.

Megtaláltam az angyal által odatett babát, és már néhány perce a karjaimban szorítottam, amikor Apám így szólt: „Jaj, elfelejtettem mondani: azt üzeni az angyal, hogy a baba a Marikáé, a tiéd a hintaszék, add oda, kérlek!”. Odaadtam a babát és elbújtam a hálószobába, hogy kisírjam magam. Soha többé nem szerettem Marikát úgy, mint azelőtt. Szegény Apámnak sem tudtam igazán elfelejteni, hogy elvette a babámat, mert ahhoz foghatót soha többé nem is láttam. A következő karácsonykor kaptam egy babát, de nem volt ugyanaz. Soha nem felejtettem el azt a Karácsonyt, pedig nem kellene eszembe jusson, nem kellene hogy ma is fájjon, amikor már egy középkorú asszony vagyok, túl minden varázslaton és csodaváráson.

Szükségét éreztem, hogy sétáljak a sűrűsödő hóesésben. Felöltöztem és elindultam a kivilágított főtér felé. Bámultam a sok-sok csillogó karácsonyfát, hallgattam a gyerekek csilingelő, kedves hangját, néztem a fehér ló által húzott szánt a mikulásokkal és a gyerekekkel, egyszer csak észrevettem, hogy a Marika háza felé közeledek. Éreztem, hogy már ideje volna neki is boldog Karácsonyt kívánni, hiszen egyedül van, nincs családja. Arra is gondoltam, hogy az ünnep első napjára meg kellene hívjam ebédre, akkor otthon lesznek a gyerekek is. Marika örömmel fogadott. Jól esett a meghívás is, hiszen rajtam kívül nincs más rokona az országban. Beszélgetni kezdtünk, és engem nem hagyott az ördög, hogy ne kérdezzem meg végre, örvendett-e akkor régen a babámnak, és tudja-e, hogy én kellett volna megkapjam? Nem tudtam elhallgatni, hogy mennyire fájt nekem, amiért elvették tőlem. Marika reám nézett újból a gyermek szemével, és elmondta, hogy eredetileg Ő is azt hitte, hogy a babát neki hozta az angyal, csak később jött rá, hogy igazából az Édesanyja kapta Apámtól, a testvérétől azt a babát, amelyet egész gyerekkorában szeretett volna, de soha nem kapott meg. Öregkorában mesélte el a lányának, hogy mennyire szerette Apámat, hogy örökre hálás neki, amiért teljesítette gyerekkori vágyát. Elmondta, hogy a baba valamilyen vigasztalást jelentett számára abban a nehéz és fájdalmas életben, melyet reá mért a sors. Amikor azt hitte, hogy már alszik a családja, mindig kivette a szekrényből a babát, átölelte és úgy aludt el.

Marika soha nem merte megkérdezni, hogy miért ragaszkodik annyira hozzá. Egy idő után már nem is tekintette a sajátjának. Az Édesanyjáé volt.

Marika felállt, a szekrényhez ment és átadta nekem az „öreg babát”, ezt mondván: „most már a tiéd”. Ahogy megöleltük egymást, mindkettőnk szeméből megindultak az öröm könnyei. Éreztem, hogy eljött az angyal, visszahozta a babámat, a megbocsátást, a felejtést. Apám is visszatért, úgy, amilyen volt: tiszta és jó - és az enyém.

Ezekkel a gondolatokkal kívánok boldog Karácsonyt, szeretettel:

Jung Ildikó

„Bármid van, amire azt mondod, enyém,
ne feledd hozzágondolni: kölcsön
kaptam. Mert mindenedet az élettől
kaptad, s mindenedet vissza kell adnod.
Bármit cselekszünk másoknak, azt is
mind csak magunknak cselekedjük.”

***

„Legnagyobb ellenségünk a harag. De
nem az, amelyik másoknak a szívéből
ront reánk. Az ellen védekezhetünk.
Hanem a magunk haragja.”

Karácsonyi ima

„Mit mondjunk tehát ezekre? Ha Isten velünk, ki lehet ellenünk?
Aki tulajdon fiát nem kímélte, hanem mindnyájunkért odaadta,
hogyan ne ajándékozna nekünk vele együtt mindent?”
(Róm 8, 31-32)

Mindenható Isten!

A legnagyobb ajándékot adtad nekünk Jézus Krisztusban, amit valaha emberként kaphatunk. Hála és köszönet, hogy nem nézve gyarlóságunkat, mégis megajándékoztál Vele. Egy olyan világban, ahol sokszor csak tárgyi ajándékokban tudunk gondolkodni, ahol csupán külső csillogásban ünnepeljük a karácsonyt, te megmutatod, hogy van sokkal értékesebb és értelmesebb ajándék a megtestesült Ige által. Bocsásd meg nekünk, hogy a te ajándékod nem a mi álmainkat testesíti meg, bocsájtsd meg, hogy mindig olyasmire vágyunk, ami múlandó.

Segíts minket abban, hogy megértsük ajándékod lényegét: azt a szeretetet, amely minden elfedez, mindent legyőz és mindent túlél. Megvalljuk, hogy gyakran történik meg, hogy nem vagyunk képesek megérteni és elfogadni azokat a tetteidet, amelyek mindig arra irányulnak, hogy életünk jobb és egyszerűbb legyen. Hiszen Jézus Krisztus földi életével ezt hoztad el számunkra, akkor is, ha mi életünknek csak a nehéz pillanatait tartjuk számon.

Karácsony van, és nekünk rengeteg kérdésünk és megoldatlan problémánk van. Segíts arra figyelnünk, hogy nagyobb ajándék nem létezik számunkra, mint Jézus élete. Mutasd meg, hogy ő a válasz minden kérdésünkre, ő a megoldás minden gondunkra, ő a gyógyszer minden betegségünkre. És segíts meglátnunk az ő életében rejlő áldozatot is, és azt, hogy benne testesül meg igazán az a tulajdonságod, hogy végtelenül szerető és határtalanul gondoskodó Isten vagy. Mutasd meg nekünk, hogy a karácsony kivételes alkalom ennek a meglátására. Add nekünk azt a karácsonyi látásmódot, mellyel észrevesszük, hogy mi a legnagyobb ajándék számunkra. Add nekünk az igazi karácsony örömét Jézusban, hogy az ünnep ne egy múló hangulat legyen, mint legtöbbször, hanem legyen a minket Veled összeköttető határtalan szeretet és Krisztus-tudat alkalma és felismerése.

Nem csak magunkért imádkozunk most. Azokért is, akik soha nem tapasztalták még a krisztusi jelenlétet és ajándékot az életükben. Nem azért, mert te nekik nem ajándékoztad, hanem azért, mert az anyagi világ beszűkítette életüket és látásmódjukat, életük nehézségei elvették a hitüket és reménységüket. Mutasd meg nekik is, ha kell a mi karácsonyi bizonyságtételünk által, hogy a te gondoskodó szereteted Krisztus által számukra is a legnagyobb ajándék.

És imádkozunk az egész teremtett világért. Segíts minden embert, hogy visszataláljon a hit és reménység útjára, meglátva Jézus Krisztusban a megoldást, a békességet, a nyugalmat, a gyógyulást és azt az isteni ajándékot, amelyre valójában ennek a világnak szüksége van.

Add az igazi átélés megtapasztalását, ezen a karácsonyon is. Annak a nevében kérünk, imánk meghallgatására, aki a legnagyobb ajándék számunkra, s aki által már tudjuk, és bizonyságot teszünk erről, hogyha te velünk vagy, Jézus Krisztus által, akkor senki sem lehet ellenünk, senki és semmi nem árthat nekünk.

Ő érette kérünk, hallgasd meg karácsonyi imánkat, Ámen.

Pakulár Julianna, református lelkipásztor,
Tasnádi gyülekezet

Ambrus Lajos

Számadás

Tömött éjjel, mintha velünk együtt
szorulna meg bent a fény, kucsmásan
üljük körül az asztalt, aki kint a téli
egyenlőségben hegyeink a falut, és
koccintunk, legyen szerencsés az
érkező év, s mint tették azt ezer éve,
a jószág egészségéért fohászkodunk,
egyre hangosabban, hát csak egy-egy
pillanatra állhat közénk a csend,
emlékeztetni a síró láncra, mert amióta
van véres nyálú, éhes farkas, senki se
lehet biztos a dolgában, aztán még
egyetlen kergeteges se jött vissza.

De fohászunk a futkározó bokraink közt
valahol eltévedett, a gyönyörű miórát
nem adták számba, kaphatta kolozsmába
a gyermek, hát aki még teheti:
legalább a jó Csillagát ne bízza másra.

Szorgalom, szépérzék

Rengeteg mozdulat megmaradt emlékezetemben abból az időből. Például az, ahogy az idősebb asszonyok a fonókban téli estéken egyik kezükkel a szálat húzták a guzsalyrúdra rögzített szöszből, a másikkal pedig az orsót pörgették fürge ujjaik között. A fiatalabbak a fonógép mögé ülve lábukkal pedáloztak, két kezük meg úgy mozgott, mintha hárfán játszanának. A guzsalyon rögzített szöszből gyorsan, megállás nélkül és ügyesen kellett húzni a szálat, amivel a működő gépet kellett folyamatosan „táplálni", hogy fonalat sodorjon belőle és csévélje is azt fel. Ezt úgy mondom, hogy szemeim előtt ma is látom az ötvenes éveiben járó, támlás kisszékén ülve fonó nagyanyámat és azt a fiatal, szőke asszonyt, aki édesanyám volt. Bármilyen munkába fogtak, mindkettőjük szorgalma s odaadása csodálatra méltó volt. Sütés-főzés, takarítás, mosás, tavasztól őszig tartó kerti munka, télen pedig fonás, varrás olyan foglalatosság és közeg volt számukra, amelyet a legnagyobb természetességgel folytattak, illetve élték bele magukat.

Falubeli fiatal ezermester fabrikálta a mifelénk fonógépnek mondott rokkát a férjhez adandó korba lépő édesanyámnak. Abban az időben, a huszadik század közepén általában már mindenfelé a magyarok lakta területeken a fonókerékből továbbfejlesztett rokka álló típusa terjedt. Ennek egy mintadarabja az édesanyám szakszerűen esztergált festett fonógépe, amelyhez egy ugyancsak díszes, faragott guzsaly járt.

Egy-két évtizedig üzemelt a piros-fehér-zöldre festett elmés szerkezet, aztán a kender- vagy lenfonal házilag történő előállítása szükségtelenné vált. Törülközőt, ágy- és fehérneműt, asztalterítőket, konyharuhákat vagy gabonás zsákokat - mint textilipari termékeket - üzletből szerezték be egy idő után. Alig maradt mára egy-két asztalnemű vagy zsák, amely őrzi vászonba szőve a tulajdonos nevének kezdőbetűit, az M I rövidítést...

Ám ha el is hallgatott édesanyám fonógépe, előkerültek a varró- és kötőtűk, s készültek a varrottasok, a díszes függönyök, terítők, díszpárnák, illetve a könnyű csipkék. Áldozatos, kitartó munkát és szorgalmat követelt, és – kelle mondanom? – szépérzéket feltételezett mindez. Amikor aztán mosás-vasalás után helyére került egy-egy munka, a „szerző" arcára öröm ült ki, igazi elégtételt tükrözve.

Az elnémult, de az utóbbi időben szem előtt tartott rokkára, mint díszes bútordarabra, naponta vetek egy-egy pillantást. Arra gondolok minden alkalommal, hogy mennyi szorgalom és szépérzék volt abban, akit szolgált.

Borcsa János
Kézdivásárhely

Imádság újév küszöbén

„Eltörlöm hűtlenségedet, mint a felleget, vétkeidet, mint a felhőt. Térj meg hozzám, mert megváltottalak."
(Ézs 44, 22)

Örökkévaló Istenünk, mindenségnek Ura!

Újesztendőnk küszöbén állunk eléd, az elmúló esztendőre visszatekintve, de ugyanakkor reményteljesen előre pillantva.

Köszönjük neked a te megtartó szereteted, amellyel hordoztál egy újabb elmúló esztendőn kesresztül, s hálás a szívünk, hogy most az újév kezdetén is rád tekinthetünk, és tudhatjuk, hogy velünk vagy, és veled indulhatunk tovább.

Ilyenkor, mennyei édes Atyánk, annyi tervünk, annyi vágyunk, annyi álmunk van. Sok mindent megfogadunk, leginkább haszontalan, lényegtelen dolgokat. Kérünk, segíts minket, hogy ma azt tudjuk megfogadni, hogy ezután csak neked élünk.

Köszönjük neked, hogy te vétket megbocsátó Istenünk vagy, te eltörlöd a mi hűtlenségünket, eltörlöd mindazt, ami a múltból vádol bennünket. Hálásak vagyunk Istenünk, hogy te ennyire szeretsz minket.

Kérjük a te segítségedet, hogy az új esztendőbe a te áldásoddal és ígéreteddel induljunk. Térjünk hozzád, járjunk veled, mint megváltott gyermekeid. Ezért az áldott jelenlétért fohászkodunk, hogy veled így induljunk tovább.

Ámen.

Botos Júlia református lelkipásztor
Vedresábrányi gyülekezet (Érmellék)

„Most nincs virág és nincsen napsugár.
A kályha verőfénye az egyedüli,
ami emlékeztet a nyárra.
Azonban nekünk ez is elég.
A boldogság békéje van a szívünkben.
Néha visszaálmodjuk, ami elmúlt,
és az álom nemigen változtat rajta."

***

„Az emberek megmossák az arcukat, kezüket,
de vajon hányan vannak azok,
akik minden nap megmossák a lelküket is?"

Ég veled, tavalyi hó!

Mindannyian tudjuk, hogy az ember nem szeret dolgozni. De amikor kénytelen nem dolgozni, akkor bizonyára bekövetkezik az az állapot, amit a népi bölcsesség így fejez ki: „A kutya is akkor vész meg, mikor a legjobban megy a dolga.” Hát hogyne veszne meg a szegény tömbházlakó troglodita, akit hivatalosan foszt meg a piacgarázdálkodás átmeneti szakasza — ez az újabb definiálhatatlan „éra” — attól az elemi jogától, hogy alaptermészetének megfelelően ne szeressen dolgozni, mégis legyen munkája, melyből fenntarthatja magát és kis családját.

Ebből a jogi és lelki fosztottságból fakad aztán az, hogy ha az embernek semmi dolga nincs, akkor mindig kitalál valamit, de ezt már játéknak nevezi. Így keletkeznek a technika nagy vívmányai, a civilizáció nagy katasztrófáival egyidőben.

Homóék úgy töltötték a szilvesztert, mint a többi átlagbalek, összegyűltek valahol, sokat ettek, keveset ittak (mert ötvenen túl már mindenféle komplikáció lép fel), egy kicsit adomáztak, egy kicsit vitáztak, néztek volna szilveszteri vidámat a tévében, de felhőtlen mulatságukat teljesen beárnyékolta a szerencsevárás. Mert csakhamar kiderült: szinte mindenki küldött be kocsiszelvényt, és a ravasz tévések csak annyit jelentettek be, hogy valamikor hajnal tájban ejtik meg a húzást, ezzel pedig stresszben, illetve a saját adójuk műsorán tartották a jónépet, aki valamilyen atavisztikus reménykedésnek köszönhetően mindvégig hitt a csodában, holott számtalan csalódásából megtanulhatta volna, hogy a szerencse, az minimum vak. De béna is, és főleg hülye. Azonkívül pedig itt Erdélyben még piszkosul sovén is.

A szilveszter tehát nem hozott semmi újat, azon kívül, hogy más nyert autót, lakást, mifenét, és az erkélyt telelőtték a szembe-szomszédok mindenféle rakétával meg petárdával; na és a délelőtti pergő doboláson kívül, mikor a medvések elkezdték odalent a show-t. Homó arra gondolt, hogy lám, nemcsak a magyarok vetkőzték le ősi szokásaikat, s nemcsak tőlük vették át azokat a romák, hanem íme, a románok helyett is ez a gyorsan fejlődő utódnép végzi a munkát. Hirtelen elszégyellte magát, és ezt ismételgette: „Tiszteld a másságot, tiszteld a másságot.”

Nézte egy kicsit a politikusokat, és arra próbált összpontosítani, kiben mocorog már a diktátori lilaság. Umberto Ecotól tudta: a nevetés az egyetlen erő, amely képes a diktatúrák ellen harcolni, hiszen mindig azzal kezdik, hogy betiltják a humort.

Homó valami furcsát tapasztalt. A közéleti emberek ugyan erőltették a humort, de nem tudtak igazán, szívből kacagni. A helyi és a fővárosi humoros műsorokon pedig valahogy nem igazán lehetett nevetni. Egyik-másik poén mégis ült; olyankor Homó hangosan felkacagott, amiből a lopakodó tolvajok megsejdíthessék: itthon vannak, vannak itthon, nix betörés —, ha nem hinnétek, ugatunk is mindjárt.

Akik nem tudnak nevetni, azokból lesznek a diktátorok, legalábbis lélekben, még ha a többiek nem tudnak is erről, idézte ismét Eco-t, s figyelte az államelnökök arcát. Az egyik olyan bánatos volt, mint egy távoli halottlátó, a másiknak ragyogott a szeme, mintha éppen most vett volna be egy korty királyleánykát kedvcsinálóul, lelkierő végett.

Homó elbizonytalanodott. Amott Operettlandból komoly ország lesz, gondolta, itt, ebből meg Disneyland mintájára „sajátosan nemzeti” Disznólangy. Meditált. Hogy itt voltaképpen sosem ért véget a paternalizmus, egyikből a másikba váltottunk, igaz, lecsúszólag, király után elvtársak adták a barackot a kobakunkra, viszont rendőrállami szocializációnk ma is pompásan virul.

Hát van önrendelkezésünk? A társadalmi és gazdasági struktúrák gyönyörrel töltenek el? És kié a hatalom, Istenem, kié, kié. Merthogy Te, Atyám, csak deklarált uralkodó vagy, mint a demokrácia.

Korrupt vagyok, korrupt, ismételgette Homó. Korrumpált a tavalyi hó.

A tévézést elunta, olvasni már fájt a szeme, aludni nem lehetett. Az új év első igazi éjszakája lett volna. De a szomszédja fölötti kétszobásból megint csakúgy harsogott a nyugatiság. Ha ez már az. Az a — helyi URH-adókból is váltig nyáladzó — rittyi-rotyi kommersz konzervzene, melytől hirtelen víz fakad a vörös bolygón.

Éjféli egy volt, Homónak zengett az agya, Szaddam Husszein-féle alakok nagy kalapácsokkal verték a dobhártyáját, ez pedig hatalmas színházi gonggá veresedett, és úgy szólt, mint esős időben, sűrű ködben a vártemplom nagyharangja.

Azelőtt egy rendőr lakott ott, a nyolcadikon, de jobb lakáshoz jutván elspulnizott, és ismeretlenek jöttek a helyébe. A jobb rendőrök általában elköltöznek. Mégis maradt kivétel, az pedig éppen Homó alatt lakott, másfél mázsás, raktáros kinézetelű piedone, félni kell tőle; mégis egyszer-kétszer eláztatták őket, bizony a saját hibájukból. Emiatt Homó lehetőleg kerülte ezt a rendőrt, ami könnyűnek bizonyult, mert az ipse szinte sohasem tartózkodott odahaza. A másik rendőr a raktáros kinézetelű alatt lakott, nyugalomba vonult rendőrezredes, igen szelíd ember, sosem lehet szavát hallani, pedig a „forradalom” előtti taxisok mind jól tudják, hol az otthona.

Ennyi s még több rendőrrel társasban azt hinné az ember, tökéletes hangszigetelés a blokk-élet. Hát nem az.

Fél három órakor a szomszédasszony kiverte a hisztit. Az ő idegei a leggyengébbek, már a második munkahelyéről bocsátják el („diszponibilizálják"), és azok a rángatózó, padlódöngölő fiatalok éppen a feje fölött buliznak. A legény, aki oda költözött, szinte ismeretlen. Egyébként is a rohamosan elszegényedett családok helyébe mind efféle ismeretlen újgazdák érkeznek: ez a nagy privát honfoglalás. A srác még iskolás, maturandus talán, az anyukája mediterrán tájra ment férjhez, de előtte még megvásárolta ezt a lakást a csemetének, aztán onnan dirigálja. A srácot ritkán látni, valószínűleg a suliban sem túl gyakori vendég. Ellenben Homó szedett ki egyszer vagy hét-nyolc csórót az elakadt liftből, csupa ilyen supertáplált sima fejű ifjoncot, akik holdvilágosan belevigyorogtak a képébe, mikor azt magyarázta nekik, hogy a négyszemélyes lift mégsem kamion.

A szomszédasszony üvöltözése kitöltötte az egész lépcsőházat (10 emelet, 42 lakás). Azt lehetett volna gondolni: most nagy zrí lesz, kitódulnak a nyolcadikon lakó szomszédok, és ha tettleg nem is, de elméletice kihajigálják onnan az ő álmukat is ugyancsak megrontó, szemérmetlenül, pimaszul visszapofázó bandát. Nem így történt. Csak a szomszédasszony egyetemista nagyfia veszekedett még egy kicsit velük, a zenét valahogy elzárták, de még legkevesebb egy órácskát dobogtak, topogtak, bizonyára a bútorokat rendezték, takarítottak, közben üres palackok hengergetésének nagyszerű zaját lehetett kivenni.

Nem lett zrí, mint ahogy sosem lesz itt zrí, gondolta gyáván Homó. Az ember kerüli az erős érzelmeket, de keresi a gyengét. Ugyanígy van ez a szellemi és fizikai munka során jelentkező frusztrációval és bizonyos undorító dolgokkal is, hiszen az emberek kerülik az obszcenitás durva formáit, és tartózkodnak a nagyon trágár dolgoktól, de élvezik a sikamlós vicceket és dolgokat. Itt tökmagoznak a liftben, köpködnek, és behúgyoznak. Lángra lobbantják az emeleti kapcsolót. A háziasszonyok a konyhaablakon át rázzák a morzsát az alsókra, Homóékra is. Ha szőnyeget mosnak, akkor vagy az erkélyről locsolják tele a félvilágot, vagy a lépcsőházi karfára teregetnek. Ünnepek előtt mindennapos a bejárat és a lift közötti kistávon a pocsolya, jobb esetben csak hányás. A társadalom stabilitásához, úgy látszik, szükség van az enyhe izgalomra, mondja Donald D. Hebb.

Hát ég veled, 1998. (Homó végül Petőfit forgatta.) „Nem foglak oda írni tégedet, / Hol boldog évim följegyezve vannak." Eszébe jutott a templomi áhítat, a betlehemes, a kénosi regősök. Egy határszéli temető kapcsán látta Gergely Ágnesnél nemrég: „Fehér falú imák alatt, / Copfos pogány maradt a hit." (Kortárs, 1998/11.)

Bekapcsolja a rádiót, ingerszegény a világ újév kezdetén, hírszegény az adás. Itt-ott föld reng, itt-ott robbantanak, meghalnak, iszonyatos hóviharok, homoki autós ralik, van-e vajon víz a Marson. Imott-amott sztrájkolnak, ettől-attól megy föl a cukor. Sebaj, van helyette horoszkóp, lesz hamis valutánk bőven az új esztendőben.

Víz pedig nem a Marson, hanem a fejekben buzog. (Használat után tessék lehúzni!)

Homó a Mérleg jegyében született. Elalvás előtt azt suttogja: bilánc, bilánc, bilánc.

Bölöni Domokos

„Aki Istenről gondolkodik, imádkozik.
Aki alkotásait csodálja, imádkozik.
Aki bizalommal néz az égre, imádkozik.
És legjobban imádkozunk akkor,
mikor Istenre való gondolással
segítünk embertársainkon."

***

„Nem az a boldog ember,
aki milliókat tud szerezni,
hanem aki úgy tud szegény lenni,
hogy nem érzi a szegénységet."

Adventi gondolatok

Bár puritán ember vagyok, egyszerűen élek, szeretem a szépet, a finomat, az ízléseset. Ez jelenti számomra az értéket, és karácsonykor ezt hatványozottabban megkapom.

Lehet-e szebb a feldíszített parkoknál, épületeknél és a karácsonyfánál? Mindenütt szívet-szemet melengető szép dolgok. Nagyszerűek, figyelmeztetők, kreatívak - értékelem őket. Minden elismerésem az igyekvőknek, akik ezekkel a csodákkal megállítanak minket.

Áldja meg az Isten a csillagocskákat: ragyogjatok, utat mutassatok! Hirdessétek, hogy emelkedjünk lelkiekben is ilyen ünnepivé!

A magyaros ünnepi vendégszeretet hihetetlen finomságokat kínál, rendkívül dekoratívan, bárhol is éljünk a világon. Lehet-e finomabbakat enni heteken keresztül, mint a karácsonyi ünnepek ideje alatt?

Nagy szenvedéllyel szoktam „vadászni" megfelelő karácsonyi ajándékokra, amelyekkel meglephetem édesanyámat, két testvéremet családjukkal, szerető feleségemet, öt gyermekünket az öt unokával. Az irántuk érzett szeretetem jeleként észre kell vennem, ami érdekes, ami nekik való és aminek örülnek. Ha Isten a legszebb ajándékot adta ennek a világnak, az Ő gyönyörűségét, minékünk is igyekeznünk kell a legszebbet adni szeretteinknek. Ne sajnáld tőlük azt, amid van!

Ilyenkor gondoljuk át az életünket is. Írva van: minden elmúlik egyszer. Kezdetben a szüleinkkel együtt karácsonyoltunk, majd sokáig a saját családunkkal, gyermekeinkkel, aztán Kanadába költözvén feleségemmel két magyar családdal osztottuk meg Szentestén az ünnepi vacsorát. Időközben az egyik házaspár hazaköltözött, a másik párnál pedig eljött az elválás ideje, a magára maradottság, az özvegység terhe. Azóta csendesen magunkban karácsonyolunk. Így talán több idő jut a lelki dolgokra, az elmélyedésre, a másokra gondolásra, a zenehallgatásra és az imádkozásra. Szeretnénk, ha senki nem zavarna bennünket, mint Máriát és Józsefet, karácsony éjszakáján. Most a gyülekezetünk tagjai a Pásztorok, az Isten Családja. Velük osztjuk meg hitünket, velük lelkesedem a gyermekekért, a kisbojtárok szerepléséért, annak a fiatalnak a megjelenéséért, aki annak idején az egyetemi vizsgája után jött meglepetésként Ady Endrét szavalni a műsorban, mert úgy érezte, ezzel tartozik magának, a gyülekezetnek és az Istennek! Biztos éreztél te is így, kedves testvérem!

Egyre jobban értjük, milyen nagy az Isten! Milyen tökéletesek az Ő tervei és szándékai. S milyen nevetséges és ostoba próbálkozás keresztezni terveit, szándékait. Láttuk, se a császárnak, Augusztusznak, se a királynak, Heródesnek nem sikerült ez, ugyanígy a mai istentagadóknak sem fog, mert a sátáni erők a végére megszégyenülten és vereségben maradnak…

A két idős ember, Simeon és Anna megkapó alázatra tanít minket is: hogy a legfontosabb dolgokra koncentráljunk, csak annyit mondjunk, amennyit kell, megfontoltan örüljünk a földi dolgoknak.

De ne feledjük. most, igen most, a mi időnkben vitted véghez, Uram, a legfontosabb dolgot: meglátogattad a földet, de nem ítéleteddel, hanem szíved áldott melegével, szereteteddel, gyermekké lett Fiaddal. Láttuk Őt! De megvakultak hiú szemeink, és Őt, a nagyszerűt, a fényest, mindörökké látjuk! Ezért is érdemes volt megszületnem erre a földre!

Ő lát minket!

Én is, te is lehetsz az az egy, akiért Ő megszületett. Adjon Isten ebben a felismerésben és hitben nagy megnyugvást, békességet, örömet!

Lepd meg magadat ezzel az ajándékkal ezen a közelgő karácsonyon is! Ezt kívánom sok szeretettel,

Lizik Zoltán
a Free Hungarian Reformed Church in Windsor lelkipásztora,
az Amerikai Magyar Református Egyház püspöke
Forrás: kalejdoszkopfolyoirat.eletunk.net

„Az élet főkincse nem az egészség,
hanem a lélek tisztasága és csendessége."

In memoriam
PÁLL LAJOS

1938-2012

A Sóvidék felső csücskében, ahol „köves földek” felett villám a vetélő, hogy a boldog Isten mutatta mintákat szőhessék az angyalok és az ördögök, ecsettel írt verset Páll Lajos. De ha úgy érezte, hogy másképpen is kell szólnia, mert őt is meg-megérinti a sors, tiszta fehér ívlapokra apró bolhabetűkkel írt tollal. Nem is lehet elválasztani olajfestményeitől, pasztelljeitől, akvarelljeitől, tollrajzaitól a verseit. Valahányukban míves hírértéket hordozva emelkedik a valóság és az éltető természeti erő a művész maga választotta-teremtette világában az igaz költészet magaslataiba, mert ő nagy szellemrokonaihoz – Tamási Áron és Nagy Imre – hasonlóan nem a kitalálthoz ragaszt valóságelemeket, hanem magát a valóságot emeli a művészet csodálatos világába.

„Dérbe dermedtek a füzek, / s Korond patakára dűltek, / láncoskutya-tél csikordult, / szél indult, az égre mordult, / porkahavat kaparászva” – írja a fiatal Páll Lajos az 1970-ben megjelent, *Fényimádók* című első kötetében, melynek lírai vallomásaiban már tetten érhető a teljesség utáni vágy. Ez a magatartás a „mégis csak a kiválás” szigorú parancsait is magában hordozza, mert a mélyben – mintha az ismétléssel a vers születésen túl, a saját művészi pályáját is modellálná – „jönnek, egyre jönnek, furcsa betlehemi népek.”

Páll Lajos népes fazekas családba született 1938-ban Korondon. Gyermekként a szülőfaluban nem csak a betűvetés tudományával ismerkedhetett meg, az égető katlanok bűvkörében egyre karakteresebb szobrásszá váló Benczédi Sándor munkálkodását is megcsodálhatta. A művészet iránt egyre fokozódó érdeklődése már elemistaként a marosvásárhelyi művészeti iskolába vezette, Nagy Pál keze alá, majd '56-ban a kolozsvári képzőművészeti főiskolára, ahol – festészetének ismerői előtt nyílt titok – Mohy Sándor volt a mestere. 1958-ban bebörtönözték, majd az ötvenhat utáni romániai megfélemlítéseknek „köszönhetően” évekig raboskodott. 1962-ben szabadult – és talán hogy a Nagy Imre-i életformát (be)kiteljesítse, végül hazatért.

„Csakazértis” kiválni a család híres fazekasai közül – a korondi Páll család fazekas művészete Magyar Örökség – csak úgy, tessék-lássék módon, nem érdemes. De úgy járni se, mint az, aki a fa nyesését alulról kezdi, s csak a fa tetején döbben rá, lépcső vissza nincs, mert bizony sovány vigasz, „hogy innét úgyis messzibbre lehet látni.” Hanem van némely fametsző, amely ha a fa tetején reked is, nemcsak a messzibbre látás bódulatával vigasztalhatja magát, de azzal is, hogy ő maga is messziről látszik, s így válhat valóra a teljesség utáni vágy, s az a kiválás, amely csak keveseknek sikerül. A költő, a festő Páll Lajos a kevesek közül való.

Méltatói szerint mélyen katartikus művészetének „hullámhossza” Korondtól Farkaslakán át Csíkzsögödig ível, jeles hagyományainkkal is mérhető líráját meg a tragikus sorsú Radnótiéval, az andalúziai cigánydalok Lorcájájéval, a népiesség csúcsát jelentő Sinka Istvánéval, vagy éppen a költőbarát Szilágyi Domokoséval rokonítják. Versnyelvének rendkívül egyéni vonásait, bár annak nyitját olykor életszemléletében, pályaútja fordulataiban, különállása természetében, vagy ezek kölcsönhatásában találjuk meg, a jelen költői kifejezésmód szép példájaként emlegetik, s a megfelelő odafigyeléssel tanúi lehetünk mi is, hogy ő – szóban, színben egyaránt – a keresést és a megtalált utat is következetesen vállalta és vállalja. Mondhatjuk Székely Jánossal, aki kijelölte Páll Lajos helyét művészetünk térképén, s természetesen magával a költővel, „hogy a kristályos fénytörésekből áradó derű nem felesel azzal az agyagsúlyú valósággal, amely művészetét – képeket, verseket – emlékezetessé teszi.”

„Csoda lent, csoda / fent, ki mit akar, / sertés handa / pilleszavakkal. / Félarcú vátesz, / hold mire feljő, / Egyenezüst lesz / köd, fojtó felhő.” (Álomzene, 2003)

És köztudott, hogy nemcsak a kritikára, de a dicséretre is felette igényes volt. 1965-től sikeres hazai és külföldi kiállítások sora, a gyakori műterem látogatók hada tán még el is kényeztethette volna, verseit szívesen

mondták-mondják, mert az a vers, amit mondani kell, szebbnél szebb köteteit meg örömmel forgatták a tisztelői, mégis a *Partraszállás* (1994) hátlapjára ezt írja: „Vidékünkön az ezeregy íratlan törvény közepette úgy él a költő, mint galamb a tövis között. Hiszem, hogy dal szüli az éneklést, mégsem ment fel semmi. Sem a csorba falvak, a köves, suvadásos oldalak, a csontként kifehéredett gyökerek, a kora ősztől tavaszig párás szemmel hunyorgó házak, sem az ülő-álló emberek, kiknek serétre töltött apró szeme kísért."

Milyen partraszállások ezek, amelyben a népi (szür)realista és a transzcendens világ lírai történései az anyanyelv szavainak teherbírásához szabottan válnak verssé? A választ a Páll Lajos-i versben kereshetjük. Ő a próféciák helyett a létező Úrhoz fordul. Az Istennel beszél, mint tette annyi őse jóban és rosszban, örömben és bánatban: „Szövik az angyalok, / szövik az ördögök, / szivárvány vergődik / bordaszálkák között. / Singgel méricskélő, / mit soha meg nem lát, / boldog Isten, kinek / mutattad a mintát?" (Szövik még)

Van olyan „méricskélés" is, amely az elismerés és az értékek fokmérője. Páll Lajosnak méltán része volt benne. Évtizedek óta tagja a képzőművészeti alapnak, 1991-től a Romániai Írók Szövetségének, 1993-tól a Magyar Írószövetségnek, 1996-ban '56-os emlékéremmel tüntették ki, 1995-ben irodalmi munkásságát Aranka György-díjjal jutalmazták, 1998-ban a Pro Cultura Hungarica kitüntetést kapta meg, 2001-től az '56-os Vitézi Lovagrend tagja, 2002-ben meg a Magyar Köztársaság érdemes művésze lett és utóbb a Magyar Művészeti Akadémia tagjai közé fogadta.

Mi most, mert „a Székelyföldön a terhes hegyek, mint vak falak a megbékélt fegyencet november-űr-ketrecében körül vettek", a hetvenötödik életévében elköltözött Páll Lajosra emlékezünk. Ő segít szép képpel és mondható verssel, hogy meglássuk „a boldog Isten mutatta minták színét és fonákját".

Ambrus Lajos

Forrás: muvelodes.net (LXXI évfolyam)

„A szent szellő mindenkit megérinthet:
szép rezgések
mindenki lelkében keletkeznek,
de nem mindenki tudja vászonra,
kőre, papirosra marandósítani.
Csak a művész!
A művész, az igazi művész!
Mentül igazibb művész,
antul sikerültebben."

Bivalyok, akvarell

„A műalkotás
egy szép rezgésnek a megörökítése.
Egy lelki mámor
feledhetetlenné tevése."

***

„Az igazi műalkotást
az különbözteti meg a talmitól,
hogy elfelejteni nem lehet.
Véremmé vált, él bennem mindhalálomig."

Kettős - amerikai-erdélyi - szerzőpáros: Farkas Gábor – Török Samu

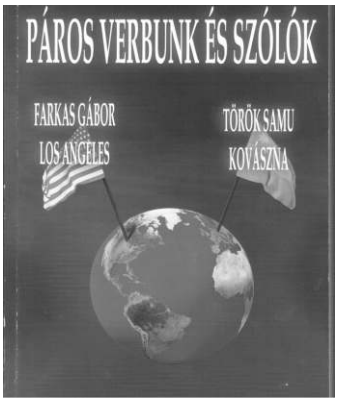

Végigpásztáztam képzeletben és ténylegesen is a szobáink könyvespolcain található tízezernél is több könyvet, de nem leltem fel egyetlen olyan kötetet sem, amelyik szerzőpárosát egy amerikai és egy erdélyi személy alkotta volna. Ezért állíthatom, hogy a maga nemében egyedülálló könyvet tartok a kezemben a Brassói Lapok idei kiadásában, amelynek szerzői: **Farkas Gábor** (Los Angeles) illetve **Török Samu** (Kovászna).

Joggal merül fel az olvasóban a kíváncsiság: Hogyan került össze ez a – sok ezer kilométerre élő – szerzőpáros? Már a kötet elején választ kapunk a kérdésünkre, hiszen **Ajánlás: az örök osztálytársaknak 1956/57 – 2022; Kolozsvári Református Kollégium**.

Így már érthető a szerzőpáros kapcsolata, mert közös az iskolai gyökerük. Erdély fővárosában – Kolozsvárott –, a közel félezer éves múltra visszatekintő Kolozsvári Református Fiú Főgimnáziumban érettségiztek 1957-ben, akkor mindössze 10 osztályt végezve – 16 és 17 évesen. 83 diák – csak fiúk – a két nagyon bölcs osztályfőnökeiknek, Márton Sámuelnek és Hunyadi Mátyásnak köszönhetik, hogy az 1956-57-es esztendőben egyetlen osztálytársukat sem vitte el a rendőrség és nem kerültek börtönbe. Akkor Erdélyben több száz diákot, munkást és értelmiségit tartóztattak le, és közülük – bírói határozatok után – sokat végeztek ki.

Ezt a közösséget a gimnáziumuk olyan szellemi töltettel látta el, hogy azóta is számos egyedi megvalósítással dicsekedhetnek. 2022. augusztus 27-én tartották Kolozsvárott a 65. osztálytalálkozójukat, amely valószínűleg világcsúcs! Nincs ismeretünk arról, hogy bárhol, bármelyik osztály 65 alkalommal, előre megszervezett formában találkozott volna, több évtizeden keresztül, ráadásul évente. Az 1957-ben végzettek 1997-ben (a 148 fős találkozón, melyet három napig tartottak a bükki menedékházban) osztálytársakká nyilvánították a feleségeket is, és azóta e hölgyek is állandó résztvevői (akkor is, ha közben megözvegyültek) a találkozóknak. A 65. találkozón Török Samu minden osztálytársat megajándékozott e kötet egy-egy dedikált példányával. Farkas Gábor nem tudott részt venni az összejövetelen, de online formában üdvözölte a résztvevőket.

A két osztálytárs más-más utakat járt be. Dr. Török Samu a Marosvásárhelyi Orvos és Gyógyszerészeti Egyetem elvégzése után - több mint egy félévszázada - Kovásznán belgyógyász és szívorvosként gyógyítja a betegeket, nyugdíjazása után a magánrendelőjében. Dr. Farkas Gábor, hosszas tanárkodás után, családjával együtt kitelepedett az Egyesült Államokba, ahol doktorált és a Kaliforniai Környezetvédelmi Ügynökségen végzett kutatói munkát. Mindkettőjükben közös vonás, hogy nyugdíjba vonulásuk után írni kezdtek és mindketten több mint fél tucat könyvvel büszkélkedhetnek. A teljesség igénye nélkül felsorolunk belőlük néhányat. Dr. Farkas Gábortól az *Emigráns a háztetőn*, a *Fények a felhők között*, a *Drakula az időutazó*, *a hiedelmek világában*, illetve *Nagyapa mesélj nekünk!* címűeket. Dr. Török Samu az *Őseim a hőseim*, a *Csak úgy lóhátról*, az *Ajánlom magamat*, illetve a *Talán kék című* könyvekkel ajándékozta meg az olvasót.

Közös könyvük zárszavában a Coloradoban élő Dr. Sinkó János volt osztálytársuk a következőket írja: „Középiskolai emlékeik részleteikben egyéniek, de közösek is, mert (ma bitorolt) épülete, a Bethlen bástyával szemben, színpad volt csupán, de iskolánkat a közös élményeink tették, tanáraink irányításával, akik óvtak, neveltek, alapjában biztosították diákéveink töretlen folytonosságát válságos időkben."

Nemcsak a két szerző, hanem az összes 1957-ban végzettek a 60. találkozón 2017-ben - Szabó T. Attila osztálytársuk javaslatára - volt tanáraik tiszteletére díjakat alapítottak. 2022-ben adták át ezeket először, majd 2022. decemberében második alkalommal. A következő díjakat alapították a Református Gimnáziumuk volt vezetői és tanárai részére, melyeket a mostani végzős diákok kapnak meg: „**Székely Ferenc-díj és oklevél**" (*igazgató, kémia, fizika*); „**Hunyadi Mátyás-díj és oklevél**" (*osztályfőnök, társadalomtudományok*); „**Márton Samu-díj és oklevél**" (*osztályfőnök, matematika és informatika*);

„**Borbáth Éva-díj és B.P.V.E.-oklevél**” (*magyar nyelv és irodalom, művészetek*); „**Vass Lenke-díj és oklevél**” (*román nyelv és irodalom*); „**dr. Xantus János-díj és oklevél**” (*űr-, föld- és élettudományok*). A díjazottak, a díjak és az oklevelek mellé pénzjutalomban is részesülnek; a pénzt az 1957-ben végzettek ma élő tagjai fizették be egy folyószámlára, köztük e közös könyv szerzői is.

A „*Páros verbunk és szólók*” kötet olvasása nagy élményt ad az olvasóinak és igen figyelemre méltó értékkel járul hozzá az erdélyi és az egyetemes magyar irodalmi kultúrához.

Prof. Dr. Vincze János,
Budapest

Egy minőségi tájszótár

Megkülönböztetett örömmel fogadtam el Prof. Dr. Péntek János akadémikustól a „Kalotaszegi tájszótár” (Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége, Sepsiszentgyörgy, 2021, 500 oldal) című kötetének – dedikált tiszteletpéldányát. Mióta megkaptam ezt a könyvet, többször elővettem és minden egyes alkalommal elolvastam 80–100 szócikket és fogalmat, amelyeknek a magyarázó szövegei, folyamatos belső elégedettséget okoztak bennem, mert a magyarázatuk által mélyebb megvilágításba kerültek az agyam emléktezaurjába. Véleményem szerint a szótárkészítés nehéz, kemény és embert próbáló munka, nagyon aprólékos odafigyelést igényel, mert általában, az egyik állításból nem következik a következő információ.

Minden magyar értelmiséginek elementáris kötelessége a magyar anyanyelvének ápolása, gondozása és tudatos munkával – egy egész életen át tartó – annak minőségi karbantartása. Jelen cikk szerzője - minden magyar nyelvű cikkének és kötetének írása közben - igyekezett/törekedett a helyes magyar nyelv használatára és a szaktudományos kifejezések magyar megfelelőjének alkalmazására. Ez általában nem könnyű feladat, mert a reáltudományos szakemberek számára az anyanyelvi ismeretek megragadnak középiskolás fokon, mert a felsőfokú oktatásban erre nem fordítanak gondot az egyetemi tanáraink.

Előttem mindig ott lebegett iránytűként Sir John Bowring (1792–1872) magyar nyelvű írása. Érdemes idézni ennek egyik magyar fordítását: „A magyar nyelv a régmúltba vezet. Nagyon sajátos módon fejlődött, és szerkezete ama távoli időkre nyúlik vissza, amikor a legtöbb európai nyelv még nem is létezett. Ez egy olyan nyelv, melynek logikája és matematikája, a feszített húr erejének kezelhetőségével és rugalmasságával bír. Az angol ember büszke lehet, hogy nyelve magán hordozza az emberiség történetét. Eredete kimutatható, láthatóvá tehetők benne az idegen rétegek, melyek a különböző népekkel való érintkezés során rakódtak egybe. Ellenben a magyar nyelv olyan, mint a terméskő, egy tömbből van, amin az idő vihara egyetlen karcolást sem hagyott. Nem naptár ez, amely a korok változásához alkalmazkodik. E nyelv a legrégibb és legdicsőségesebb emlékműve a nemzeti önállóságnak és szellemi függetlenségnek. Amit a tudósok képtelenek megfejteni, azt mellőzik. A nyelvészetben csakúgy, mint a régészetben. A régi egyiptomi templomok alapjai, amelyek egyetlen kőből készültek, nem magyarázhatók. Senki sem tudja, honnan származnak, melyik hegyből szerezték a csodálatos képződményt, vagy miként szállították és emelték helyére, a templomokban. A magyar nyelv kialakulása ennél sokkal bámulatosabb. Aki ennek titkát megoldja, az isteni titkot fogja kifejteni: Kezdetben vala az Ige, és az Ige vala Istennél, és Isten vala az Ige”.

Péntek János könyve egy erdélyi tájegységnek, Kalotaszegnek a hatását dokumentálja, az e területen élők által használt magyar nyelvre. Ő maga, és ősei is e vidékről származnak, és saját állítása szerint „legalább háromszor fordultam meg minden kalotaszegi településen”. Ezen eseményláncolat egybefűzése teszi tökéletesen hitelessé a szerző mondanivalóját. Kalotaszeg Erdélynek egy olyan tájegysége, ahol minden településnek megvan a maga sajátos és egyedi ruhaviselete, szólásmondása, a tárgyaknak és a fogalmaknak a táj szerinti eltérő értelmezése.

A tájszótár I. része (300 oldal) a szerző szerint: „semmiben nem különbözik a megszokott tájszótáraktól, tájjegyzékektől; nyelv(észeti) szempontot követ, magukat a tájszavakat sorakoztatja föl hangtani változataikkal, jelentéseikkel.” Erre fölsorolunk néhány példát.

ágykivető fn < lakodalomban > ágy és egyéb házbeli kelengye kitétele az utcára.

butarózsa *butaróuzsa* (Zs) fn < darázsminta > Hímz.

fërgettyű *fergettyű* fn a szekér első tengelyén

fekvő, forgatható fa, mely lehetővé teszi, hogy az első tengely elfordulhasson jobbra vagy balra.

kamásli fn 1. bőr lábszárvédő. 2. női cipő (Asz.)

Nuci, Nucika az Anna régi becenevei. BGBn. 108.

ület; *ülettye* (Bt) fn 1. bőgatya szárai közti négyszögű betoldás (Kal.) 2. kicsi varrott terítő (kp. Ny, Gyv, Bh, Kf). RMNya. 2303.

virgula (Kd) fn kisebb juhkolomp.

A fentebb felsorolt néhány példa, kiválóan szemlélteti a tájjellegű szavaknak az olyan értelmezését, amelyet az átlagember, a máshol élő magyar személy nem ismer és nem ért meg. Az I. rész tartalmaz számos olyan szót (ez a szavak döntő többsége), amely általában közismert, de a szerző a szó tágabb értelmét megmagyarázza és utal a származási helyére, amelynek nyelvészeti szempontból jelentősége van.

Rendkívül értékesnek tartom, hogy a szöveget soksok kép egészíti ki (sok színes kép is található), mert a városon élők a tárgyak többségét soha nem is látták, s így elképzelésük sincs azokról, mint pl. vetélő, puttony, muszuj, melleskötő, gyolcsférsing stb. A tárgyakon található mintákat is kevesen látták, mert a városi lakásokban található tárgyakon ezek nem fordulnak elő.

A kötet II. része „*Dolgok és szavak*” címet viseli. Péntek János megmagyarázza ennek a résznek az értelmezését. „A szótár második része szemléletében, címszavakban és szócikkei szerkezetében fordította az elsőnek: a dologhoz (fogalomhoz, jelentésekhez) rendeli hozzá a megnevezéseket, a szavakat. Ugyanazt az elvet követi, az ún. jelöléstanit, mint a nyelvatlaszok. Az a szerepe, hogy megmutassa az ugyanarra a dologra vonatkozó nevek változatosságát, az egyes fogalmaknak a nevek által jelölt kiterjedését, a fogalmi mezőben (jelentésmezőben) elfoglalt helyét és kapcsolódásait. Ez a második rész hivatott arra, hogy a nyelvjárás sajátos szavait közvetlenül összekapcsolja a kultúrával, mintegy megmutassa a helyüket az adott kultúrában.” Ebből a részből is közlünk példákat.

BAKCSÓ vakvarjú. Mondóka kisgyermeknek: *„Csipi csóka vakvarjúcska, / Jó volt-e a kisfiucska? / Ha jó volt a kis fiucska, / Ne csipd meg őt, vakvarjúcska. / Hess!”* Gyermek mindkét kezefejét két ujj közé „csípve”, úgy, hogy maga is csípje a mi kezünket, szokjuk kérdezni (V).

FLITTER picula, pénz, ringli, kispénz, ragyogóspénz, színëspénz, ragyogo pínz; piculás. Nr. Csillogó, kerek vagy szögletes lapocska. Ruhadarabok díszítésére használják, régen ezüstpénzből készült.

KATÁNG < MEZEI > (**Cichorium intybus**) **katángkóré. Nr.** Szedték disznónak. || Sokféle felhasználása ismert a népi gyógyászatban: 2–3 szálat fél liter vízben megfőznek, egyszerre kb. fél decit fogyasztanak belőle, magas vérnyomás ellen; a teáját fekély ellen is használták. || Sebre tették a levelét; a kék virágjait vágásra, sarlóvágásra tették (néha szalonnával). A virágjával kötötték be a harapást szarvasmarha nyakán.

A kötetnek a III. részében az *Állandósult, szókapcsolatok, találós kérdések (Szólások, közmondások)* találhatók meg. Két példa:

ALMA *Mikor jó a kicsi alma?* kérdezik a gyerektől. *Mikor megírik! … – Mikor nincs nagy, te csacsi.*

TOJÁS *Nekem van ojan hordóm, ha leesik a híjubul, Nincs ojan kádár, aki összecsinálja. Mi az?* – Tojás.

A kötet IV. része tartalmazza a *Tulajdonneveket*: jellegzetes családneveket, nagycsaládi ragadvány-neveket, beceneveket, helyneveket stb.

Péntek János akadémikus szerző egy 6 oldalas eszmefuttatással zárja a könyvét, melyben a Kalotaszeg utolsó másfél száz évét tárja rendszeresen elénk. A korábbi századokból kevés dokumentum maradt fent, de 1867-től kezdődően, majd a Budapest-Kolozsvár vasútvonal megépítése után, mely keresztülhalad Kalotaszeg központján Hunyadon és megáll több kalotaszegi településen is: Sárvásár, Sztána Egeres; Kalotaszeg tájrész felértékelődött, mert könnyen elérhetővé váltak a településeik. Ennek következtében egy speciális jelenség jött létre, a tájegység lakóinak a mobilitása. Innen sokan vesznek részt magyarországi vásárokon, jól felismerhetők, mert mind a mai napig, népviseleti ruháikban láthatók. Ha 2022-ben kimegyünk Budapesten egy nagyobb vásárba, ott is találkozhatunk az asszonyokkal, akik varrottasaikat és különböző hímzett terítőiket árulják. E tájegység mobilitása (nyitása) Magyarország más régiói felé sokszorosan meghaladja Erdély más területeinek **mobilitását**. Ez nagymértékben hozzájárult Kalotaszeg felértékelődéséhez és kulturális ismertségéhez. Ha bármelyik magyarországi lakásba bemegyünk,

akkor az erdélyi vonatkozású tárgyaknak 50%-a Kalotaszeg környékéről származnak.

A szerző a jövőre vonatkozó víziójával zárja mondanivalóját, és fölvázolja e tájegységben dolgozó fiatal diplomások (tanárok, mérnökök, orvosok stb.) szerepét, akik egyre tudatosabban és büszkén vállalják kalotaszegi kötődésüket és leginkább rajtuk múlik, hogyan alakul a jövő.

Okvetlenül ki kell hangsúlyozni, hogy a szótárkészítés a nyelvészeknek egy speciális munkaterülete. Mi, a többi értelmiségi, mint eszközt használjuk és ritkán jut eszünkbe, mennyi munka van egy-egy ilyen típusú munka elvégzésében. Bárki, aki kezébe veszi Péntek János tájszótárát, meggyőződhet arról, milyen óriási munkát fektetett be a szerző, de bizton állíthatjuk azt is, hogy egy maradandó kötettel gazdagította az erdélyi magyar nyelvészetet.

Köszönjük Péntek János akadémikus úr!

Prof. Dr. Vincze János

Szépkorúak köszöntése Szováton

Nyugdíjasok gálaestjét szervezte meg két év kihagyás után a szovátai Önkormányzat október 18-án, a Danubius Fenyő szálló Margaréta termében. Könnyekig meghatódtam, amikor átnyújtották a meghívót. Végtelenül megtisztelőnek érezhette, érezte is minden résztvevő magát ezért a figyelmességért.

A színvonalas rendezvényen mintegy 350 meghívott vett részt. Az estet Fülöp László Zsolt polgármester úr nyitotta meg. Ünnepélyes köszöntőjében értékelte a nyugdíjas korosztály érdemeit városunk arculatának kialakításában, megformálásában. A történelmi egyházak vezetői egy-egy bibliai idézetet és rövid imát mondtak el, majd jó egészséget kívántak az ünnepelteknek.

Szórakoztatásunkról a helyi Sirülők Néptánccsoport, a Tücsökraj Népi Zenekar és a Mezőhavas Népi Zenekar gondoskodott, több szólistájával. Igazán felemelő volt az a hangulat, amit körénk varázsoltak vidám muzsikájukkal.

Az est fénypontja az aranylakodalmukat ünneplő házastársak köszöntése volt. Külön-külön nevünkön szólítva adták át a virágcsokrokat, ajándékokat, majd másnap házhoz szállított bekeretezett fényképpel tiszteltek meg.

Örvendek, hogy párommal együtt részesei lehettünk ennek az alkalomnak.

További hasonló alkalmak megszervezését kívánom a továbbiakban is a város Önkormányzatának!

Szováta, 2022 október

Domokos Edit

Festőtábor Szovátán

Az idén október 6-án kezdődött a festőtáborunk Szovátán, melyet minden évben egyszer-kétszer szokott megrendezni a Maros Megyei Képzőművészek Egyesülete. 16 év alatt ez volt a 35. ilyen alkalom.

Az emeletes, sok szobás ingatlan az Ifjúsági és Sport Minisztérium tulajdonában van, és néha kora tavasszal vagy ősszel befogad minket is 6-7 napra, a megyei igazgatóság jóvoltából - természetesen nem a nyári fürdőszezonban, amikor az épületet elfoglalja az ifjúság. Sok éven keresztül a szállást ingyen biztosították, de a jelenlegi anyagi körülmények miatt most hozzájárult egy kevés pénzzel a Maros Megyei Tanács, a Maros Megyei Képzőművészek Egyesülete és mi, a résztvevők, akik fedeztük a kosztot is. Nem volt túlságosan magas az így összehozott költség, és megérte, mert tiszta, szép szobákban laktunk, nagy méretű, sok ablakos előcsarnokban tudtunk alkotni földszinten, emeleten.

Ami a legfontosabb, hogy tanúi lehettünk a természet csodás átalakulásának, a zöld, sárga és vörös színek kavarodásának. Köszönet mindenekelőtt egyesületünk elnökének Czirjék Lajos festőművésznek, aki kijárta az anyagi támogatást, a szervezést, majd közöttünk festett, és tanácsokkal irányított bennünket is. Tizenheten vettünk részt a táborban, rengeteg szép festmény készült, nagyon kellemes hangulatban.

Nem volt adott a téma, de annyira megragadott minket az évszak szépsége és hangulata, hogy szinte minden alkotás visszaadta a fák, a virágok színváltó gyönyörűségét.

Meglátogattuk a Szovátán élő festőművész, Kuti Dénes állandó kiállítását, ami még szebbé, még emlékezetesebbé tette az alkotótáborban töltött napjainkat.

Marosvásárhely
Jung Ildikó

Páll Lajos

Fényimádók

Dérbe dermedtek a füzek,
s Korond patakára dűltek,
láncos-kutya-tél csikordult,
szél indult s az égre mordult
porkahavat kaparászva.
Hárman álltunk ott a léknél,
szertenyíló herelevél
volt a testünk fentről nézve,
orrom majd a jeget érte,
ahogy bámultam a lékre.
Kezemben vén viharlámpa,
szitkozódva lobbant lángja,
birkózva a szürkülettel.
És a kosár alámerült.
Hullám rándult, hullám békült,
néztem hosszan le a vízre,
haltest villant keringőzve,
jöttek lassan, lehet éhre,
lehet éhre, lehet fényre,
tétova láng csalta őket,
gyermekszemű ijedőket.
És a fény, az öreg szolga,
csalta őket, egyre csalta,
eddig lepkét, most már halat,
fény csalja a halandókat,
mert a mélyben egyre jöttek,
furcsa betlehemi népek.
Gyermekszemem csodát látott,
halszem-élet nagyra tágult,
mert a mélyben egyre jöttek,
furcsa betlehemi népek.
Mozdultunk...
S a mélyek népe,
fények rabja,
ott veszett a kosarunkban.

„Mikor híres ember arcképét nézzük,
azt akarjuk látni, ami láthatatlan: a lelkét.”

***

„A múlt nem a tied, csak az utána vonuló árnyék.
A jövő nem a tied, csak az elébed vetődő sugara.
Az óra a tied, csupán az óra, amelyben élsz.
Ne siess ki belőle.”

ERDÉLY ÉRTÉKEI
Erdély ősi, történelmi fővárosa

Nagy-Bodó Tibor sorozata, IV. rész.

Gyulafehérvár, Kolozsvártól kilencvenöt kilométerre, délre, a Maros és az Ompoly összefolyásánál emelkedő, kétszáz harminc méter magas fennsíkon fekszik. Neve onnan ered, hogy a fehér mészkőből épült római kori falmaradványok alapján az itt letelepedő szlávok Belgrádnak – Fehérvárnak – nevezték el. Nevének előtagja arra emlékeztet, hogy egykor az erdélyi Gyula székvárosa volt. Latin neve az Ompoly, a latin Apula nevéből ered. A német Weissenburg az ősi szláv név tükörfordítása, a Karlsburg pedig újabb várának építtetőjére, III. Károly magyar királyra – VI. Károly néven pedig német-római császárra – emlékeztet.

Gyulafehérvár, vagy III. Károly magyar király után Károlyfehérvár, németül Karlsburg vagy Weissenburg, latinul Apulum, szászul Keist, Erdély ősi történelmi fővárosa, az erdélyi érsekség székhelye, egyúttal a román ortodox egyház erdélyi székvárosa.

1542 és l69O között az Erdélyi Fejedelemség fővárosa, majd Fehér megye székhelye. Borbánd, Ompolykisfalud és Poklos települések tartoznak hozzá.

A tartomány legjelentősebb erőssége, avagy a ritka szép palota.

A mai Gyulafehérvár 425x415 méteres alapterületű castruma, a Római Birodalom legjelentősebb erőssége volt a tartományban.

A castrum 1,8 méter széles védőfala úgynevezett töltött fal volt: a két oldalán kváderkövekből rakott fal közét földdel és habarccsal összefogott kőtörmelékkel töltötték fel.

Mind a középkori vár, mind pedig a Bethlen Gábor által korszerűsített védrendszer a castrum falaira épült.

Írott dokumentumokból: „……a vár keleti oldalán levő fal felett, síkságra tekintve áll a királyoknak ritka szép palotája… Különböző alsó és felső helyiségeiben szökőkutak, víztartó medencék és csurgók vannak, melyekben tiszta víz bugyog…”

Székely író igazsága, Orbán Balázs szerint:

„… Erdély történetét kell megírni annak, aki Gyulafehérvár történetét akarja ismertetni…”

Igaza van a nagy írónak, mert nincs Erdély történelmének olyan fejezete, amely közvetlenül vagy közvetve ne lenne kapcsolatban a várossal.

Kiemelten fontos tudni azt, hogy Gyulafehérvár története több évezredre nyúlik vissza.

A várostól mintegy négy kilométerre északkeletre, a Maros bal partján, egy, az i.e. II-I. századból a korai vaskorból származó földvár maradványait tárták fel.

A gyulafehérvári vár bejárata.

Ezen a vidéken élt Erdély első, név szerint ismert népe, az agathürszöké, akiket a dákok győztek le. Kiss Gábor, ***Az erdélyi várak, várkastélyok*** című munkájában arról ír, hogy néhány évszázad múlva Marcus Ulpius Traianus i.sz. 1O1-től 1O6-ig tartó hadjárataiban legyőzte és megsemmisítette a dák vezér seregét, majd Daciát provinciává szervezte.

Marcus Aurelius császársága idején a tartományt három részre osztották. Középső részét Dacia Apulensis foglalta el, Apulum székhellyel, mely az Ompoly – Apula – folyóról kapta a nevét.

A rómaiak ezt a stratégiailag fontos helyet castrummal is megerősítették. Amikor a rómaiak 271-ben kiürítették Dáciát, a helyüket felváltó gótok a várost lerombolták, a népvándorlás során pedig a barbár törzsek a római kultúra emlékeit is szinte teljesen eltörölték.

Horka fia, Gyula vezér felépíti az új várat.

A 6-7 században a szlávok jelentek meg ezen a területen, településüknek a Belgrád – Fehérvár – nevet asták, amely az első bolgár birodalom évszázadaiban kezdett benépesülni.

Szintén a fent említett szerző közléséből derül ki az is, hogy a magyar honfoglalás után a Pannóniából idetelepült Horka fia, Gyula vezér szálláshelye lett, aki az

itt talált romokon felépítette és székhelyévé tette az új várat, ami nevéről a nép Gyulafehérvárnak nevezett el.

Az Árpád-kori vár.

A várról már az Árpádok korából vannak adataink. Amikor István – Vajk – fejedelem 997-ben Koppány vezért a Veszprém alatti csatában legyőzte, felnégyelt testének egy darabját Fehérvár kapujára szögeztette ki. A hűtlenné vált Gyula ellen 1OO3-ban maga I. István király vezette seregét, harcra azonban nem került sor, mert Gyula megadta magát.

A király elvette tőle birtokait, őt családjával együtt Magyarországra vitte és a Magyar krónika szerint a tartományt Gyulafehérvárral együtt rokonára, Erdőelvi Zoltánra bízta.

És itt még megjegyezzük, hogy az erdélyi püspökséget I. István király 1OO9-ben alapította Gyulafehérvár székhellyel, melynek püspöki székesegyházát és palotáját is a várban építették fel.

A tatárok elfoglalják Gyulafehérvárat.

A rendelkezésünkre bocsátott dokumentációból derül ki, hogy a várra vonatkozó okleveles emlék, II.Endre magyar király 1232 évi adománylevele, melyben a fehérvári, csanádi, orodi és zarándi várakhoz tartozó földeket – melyeket fia, Béla elvett Miklós comestől -, visszaadta.

Gyulafehérvárt 1241-ben a tatárok könnyen elfoglalták. Amikor Rogerius nagyváradi kanonok 1242-ben a tatár fogságból való menekülésének nyolcadik napján Fehérvárra érkezett, ott csak a megöltek csontjait és a paloták ledöntött falait találta.

IV. Béla királyi felmentéseket adott a letelepülőknek.

A tatárok kivonulása után, 1246-ban, IV. Béla király, Gallus erdélyi püspök kérésére – aki szerint a pusztítások után székhelyén, Gyulafehérvárott - senki sem, vagy csak kevesen maradtak…”királyi felmentéseket adott a letelepülőknek, kivette őket a vajda és a bírák joghatósága alól és az erdélyi püspök által kirendelt uradalmi bírónak rendelte alá, szükség esetén még a királyhoz történő fellebbezést is engedélyezte.

Az egyház embereit a templomba szorítják és az épületet felgyújtják.

Alig állították helyre a város épületeit, a vár falait, amikor a püspök, Alárdi János, vízaknai bírót valami ok miatt megölette, ezért fia, Gaan, a szászokkal szövetkezve, 1277 február 24-én, vasárnap, a népet és az egyház embereit a templomba szorította és az épületet felgyújtotta. A kalocsai érsek, János az „…iszonyú károkat tevő gonosz szászok…”-at 1278-ban kiközösítette.

A város helyreállítását 1287-ben kezdték el és 1291-ben már be is fejezték, amikor itt Endre király országgyűlést tartott itt.

A régi sekrestye bejárata

A város azonban nehezen heverte ki a pusztításokat, hiszen 1354-ben a püspök elrendelte, hogy lakói az üresen maradt telkekre három éven belül házat építsenek, mert a be nem épített területeket magának foglalja le.

Mátyás király parancsa: a várat földig kell rombolni.

Vára sem érte el a kívánt hadászat szerepet, ezért 1469-ben, Miklós, küküllői főesperes, erdélyi helytartó arról értesítette az erdélyi káptalant, hogy Mátyás király parancsára a gyulafehérvári várat földig kell rombolni, a sáncokat pedig be kell tölteni.

Írott dokumentumokból derül ki az is, hogy 1216-ban Ulászló király az erdélyi káptalannak megparancsolta, hogy a vár régi, romlott falait az egyház és a haza védelmére új kőfallal és fedéllel erősítsék meg, melynek elősegítésére kétszáz aranyforint értékű só kiutalását engedélyezte.

Fontos tudni azt, hogy amikor a török Buda várát elfoglalta, Izabella királynő is ide költözött fiával, János Zsigmonddal.

György barát nem tudja elfoglalni a várat.

A Keresztes Géza műépítész, műemlékvédelmi szakmérnök által rendelkezésünkre bocsátott dokumentációból még azt is megtudjuk, hogy amikor 1550-ben Martinuzzi György megtudta, hogy Izabella tárgyalásokat kezdett Ferdinánd királlyal, 20 ezer főnyi sereggel jelent meg a vár falai alatt, melynek kapuit a királyné a rendek beleegyezésével a helytartó előtt bezáratta. Hiába ostromolta ekkor György barát a várat, mert elfoglalni nem tudta.

Tudomásunk van még arról is, hogy a következő év májusában, György barát ismét körülzárta Gyulafehérvárt, mire Izabella levélben kért segítséget a szultántól. A

várat Martinuzzi elfoglalta, és megegyezésre kényszerítette Izabellát.

Mennyegzők és …elhalálozások.

Itt halt meg 1559-ben Izabella királyné, harmincnyolc éves korában és itt hunyt el 1571-ben János Zsigmond fejedelem is, akinek helyére Báthori Istvánt, a későbbi lengyel királyt választották meg fejedelemnek.

Továbbá, itt tartotta mennyegzőjét 1595-ben Báthori Zsigmond fejedelem, Mária Krisztierina osztrák hercegnővel.

(Mostani témánkra – tekintettel a mai állapotokra, - egy későbbi lapszámunkban még visszatérünk.)

**A rendelkezésünkre bocsátott dokumentációkért külön köszönet dr. Fekete Albertnek, prof. dr. Sümegi Pálnak és nem utolsó sorban Keresztes Géza műépítész-műemlékvédelmi szakmérnöknek, a régi és a mai képekért Demján László, műemlékvédő építésznek.*

Nagy Bodó Tibor

Hunyadi címerjog

Vajdahunyad várkápolnája boltozatzáró kövének sisakdíszes címere 1446 óta a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredetének címerjogi bizonyítéka.

1446-ban Hunyadi János címerjogi tanúságtételt tett a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredetéről a vajdahunyadi várkápolna boltozatzáró kövének sisakdíszes címere által. A jogtörténet különleges emlékezetműveltséget felmutató tudományterülete a heraldikai és a genealógiai összefüggések terén irányadó címerjog. A sisakdíszes címerek genealógiai jelentősége közismert a tudományos kutatások értelmezési kereteinek a meghatározása terén! A Hunyadiak ősi fészke, Hunyadvár, azaz Vajdahunyad várkápolnájának és lovagtermének Hunyadi-család-címerei a gyűrűt tartó holló az ősi székely jelképekkel való együttes ábrázolá-sával valósultak meg. E történelmi helyszínen a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredete terén az 1452-ig megvalósult építkezések körében rendkívüli értéktárat képviselnek ezen genealógiai címerábrázolások.

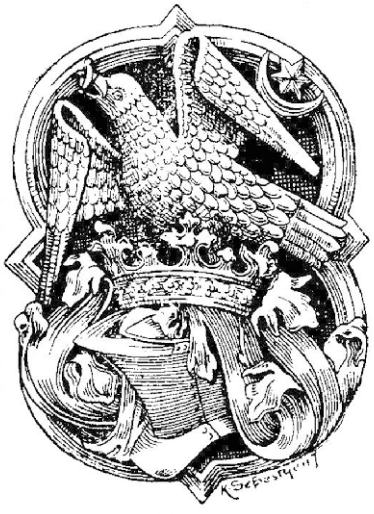

A vajdahunyadi vár kápolnájának boltzáró köve.

Hunyadi János *„az udvari körből hazakerülve, a budai palotát tekintette mintaképének, amikor Vajdahunyad várát kifejlesztette”. „Mint az ország leghatalmasabb főura megengedhette, hogy királyi példát kövessen.” „Külsőben erkélyfolyosós várkastély, tereiben két díszterem egymás fölött”* található a *„vajdahunyadi palotában”*. Az *„Országháznak nevezett termet 5 oszlop osztja két boltozatos hajóra”*[1]. *„Buda, Esztergom, Vajdahunyad egyazon emlékcsoport tagjai; a XV. századi magyar reprezentációs építkezésé”. A „Hunyadiak Zsigmond udvarában emelkedtek ki, Vajdahunyad kiépítésekor a budai mintát követték”.* Vajdahunyad *„épülete méretben és művészeti megoldásban olyan figyelemre méltó, hogy jogos megállapítani*”, hogy az itteni XV. századi *„emlékcsoport nemcsak a hazai, hanem az európai korabeli építészet élvonalába tartozik”*.[2]

Vajdahunyad kapcsán az alábbi megállapításokat tették 1987-ben: *„Az emeleti nagyterem, melyet Országháznak is neveztek, 30 méter hosszú, 12 méter széles. Hálóboltozatos mennyezetének, a termet középen kettéosztó, címerpajzsos, lombdíszes faragványokkal díszített öt, nyolcszögletű vörösmárvány oszlopával Erdélyben és a történelmi Magyarországon is egyedülálló. A nagyterem második oszlopán felirat hirdeti: „Ezt a várat Hunyadi János, Magyarország kormányzója építette az Úr születésének 1452. esztendejében.” Hunyadi korában országos tanácskozásokat tartottak itt, innen az Országház elnevezés. A nagyterem alatt a földszintet, az előbbihez hasonló elrendezéssel a lovagterem foglalja el, ahová a kaputorony melletti csigalépcső vezet.” A „kápolnát 1446-ban, míg a lovagtermet 1452-ben építették fel”.* Vajdahunyadot 1482-ben Mátyás király a *„fiának, Korvin János liptói hercegnek és hunyadi ispánnak adományozta”*[3]. A várban lévő *„lovagteremnek feliratos pillérfejezete”* tekintetében fontos emlék a *„Hunyadi-címeres oszlopfejezete”,* ahol a *„címerpajzsban fagallyon gyűrűs holló, csillag és félhold”* látható.[4]

„A műveltség hordozója a vallás”! – állapította meg Köpeczi Sebestyén József (1878–1964) heraldikus, címerfestő, genealógus, a *„Genealógiai Füzetek”* szerkesztője, a Magyar Nemzeti Múzeum és a Magyar

Országos Levéltár megbízott címerfestője, a magyar birodalmi középcímer megtervezője, Erdély címertanának legkiválóbb szakértője, aki a következőket rögzítette 1927-ben: a *„Hunyadi-ház pajzscímerének színeit ismerjük": a „pajzs kék; a holló fekete". „A várkápolna boltzáróköve pedig a Hunyadiak pajzscímerképének sisakdíszképen alkalmazott változata. Ez emlék négyes karajba foglalt, koronás, takaros csőrsisakot mutat s ezen a csőrében gyűrűt tartó hollót, melynek balszár-nyához öblében hatágú csillagos, fogyó félhold tapad."*[5] Fontos azt rögzíteni, hogy a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredete tárgykörében az ősi családi címer és ennek címerváltozatai kimagasló értéket képviselnek a származásukra vonatkozóan. Az ősi székely címer jelképrendszerének egyetemes jelentőségét a középkori *„Archiregnum Hungaricum"* címerjogi világa tükrében érdemes elemezni. Közismert nemzeti örökségünk, hogy a *„Nap a félholddal a székelységet jelképezte."*[6] Utalni kell arra is, hogy a székelység címere ősibb a koronás államcímerünknél! Címerjogi alapvetésként tudni kell, hogy a székely címer jelképtára, azaz a székely ősszabadságot felmutató országos nemesi jelvény nem a királyi trón fényéből eredt, és fontosabb érték, mint bármely más országos nemesnek a király által szentesített, mindenki által hitelesnek elismert címere! A középkori *„Archiregnum Hungaricum"* jogállami világa megismerteti velünk, hogy a székelyek már régebben címerrel rendelkező nemesek voltak. A címerszimbolika megértése az eredetkutatás terén hatalmas értéket képvisel, és ekként az országos nemes székelység címerhasználata a XIV-XV. századi nemzetségeik történelmi emlékeivel együtt vizsgálandó.

A Hunyadi-uralkodóház székely eredete tárgykörében az ősi családi címer továbbélése a legfontosabb örökségünk egyike! E körben utalni kell arra, hogy Mátyás király idejéből kb. 15.000 oklevél áll rendelkezésre a kutatások számára. Így a megfelelő értelmezési keretek kialakítása révén olyan történelmi valóság kerülhet felmutatásra, amely fogalmi szinten is magas szintű világképként tudja összegezni e korszak székely civilizációs örökségtárát. Dr. Darvas-Kozma József pápai káplán, címzetes esperes plébános a következő alapvetéseket fogalmazta meg a *„székely címer"*, a *„székely címer napja és holdja"* jelentősége kapcsán: *„Székelyek nélkül se Moldova, se címere nem lenne". „Moldva címerében"* azért *„van jelen a székely címer napja és holdja, mert Moldva lakosságának egy része székely". „A múlt pedig erős gyökér!"* A *„székelyek őshonosak"* a Kárpátokon túli térségekben is.[7]

A Kárpátokon túli lovasíjász gyepűtérségünkben fekvő Hosszúmező 1300 körül készített pecsétjén szintén a székelység ősi jelképei, a Nap és a Hold kerültek feltüntetésre, melynek történelmi jelentősége a XIV. századi Havasalföld magyar alapítású püspöksége (Árgyasudvarhely) és Székely megyéje kapcsán mutatkozik meg leginkább. Egészen (a Fekete-tenger partján lévő) Dnyeszterfehérvár 1484-ben történt elestéig a székely lovasíjász hadművészet révén a Kárpátoktól távol nyílt mód a határaink, és ekként a keresztény Európa megvédésére!

A címerjog jelentősége kapcsán tehát fontos kiemelni, hogy a magyar Hunyadi-uralkodóház székely eredete tárgykörében az ősi családi címer kimagasló tanúságtétel. A középkori *„Archiregnum Hungaricum"* állam- és jogrendjénél ugyanis ősibb a székelység jogrendje és címerének jelképrendszere, és ekként egyetemes jelentőséget képviselt a középkor magyar címerjog világában. A címerhasználat lényege a tanúságtétel, tehát a címerjogi értelmezési keretek meghatározásakor a heraldika és a genealógia külön is izgalmas és egymást erősítő tudományterületeit fontos eme összefüggések mentén elemezni. A székely történeti értéktár egyetemes jelentőségéről ezt írták 1929-ben: *„A vitéz székely nemzet mártíromsága tetemre hívja Európa kultúrnépeit, hiszen évszázadokon át ők alkották a pronugnaculum Christianismi-t, tehát a művelt nyugati népek fejlődését a bátor, halálra elszánt; székelyek tették egykor lehetővé. A székely nemzet e dicső történelme figyelmet érdemel Európa vezető nemzetei részéről."*[8]

Dr. Diószegi György Antal

1. Horváth István – Vukov Konstantin: Vitéz János esztergomi palotája. Újabb kutatások az esztergomi várban. Tudományos Füzetek 2-3. (összevont szám) Tata, 1986. 25-26. o.

2. Vukov Konstantin: Az esztergomi Vármúzeum Vitéz János korabeli rekonstrukciós programja. In.: VITÉZ JÁNOS EMLÉKKÖNYV. ESZTERGOM ÉVLAPJAI ANNALES STRIGONIENSES 1990. Vitéz János emlékkönyv. Szerkesztette Beke Margit. Esztergom, 1990. 99. o.

3. Kiss Gábor: Erdélyi várak, várkastélyok. Bp., 1987. 222. o.

4. Dr. Gerecze Péter: Magyarország műemlékei. I. kötet. A Műemlékek Országos Bizottsága Rajztárának jegyzéke. Bp., 1905. 2778. o.

5. Köpeci Sebestyén József: A brassai fekete templom Mátyás-kori címerei. Kolozsvár, 1927. 4., 9., 10. o.

6. Bertényi Iván: Kis magyar címertan. Bp., 1983. 41. o.

7. Darvas-Kozma József: Székely címer a román fejedelemségek címerében. Bejegyezte: D.K. József dátum: 15:36 - Krisztussal a keresztet Krisztussal a keresztet: Székely címer a román fejedelemségek címerében - letöltve 2022. január 29.

8. Bruckner Győző dr.: Könyvismertetés. Szádeczky Kardoss Lajos dr.: A székely nemzet története és alkotmánya. Budapest 1927. 400 l. In.: Miskolci jogászélet. V. évfolyam 1929. 9. szám. 10. o.

„Az életnek nem volt értéke a hazafi előtt."

***

„A holdat is nézheti mindenki,
ha el nem is érheti soha."

Gazdag színvilágunk

A szinesztézia

A szinesztézia **ugyanannak az érzésnek az érzékelése különböző érzéken keresztül**. A biológia szempontjából a szinesztézia egy másodlagos vagy társult érzés, amelyben a testünk egy bizonyos részén alkalmazott ingert másként érzékeljük. A pszichológia viszont úgy érzi, hogy a szinesztézia olyan érzés, amelyben egy bizonyos érzékre jellemző érzékelést egy másik érzés rögzít, amely egy másik érzetet befolyásol.

A szinesztézia olyan **állapot, amely akkor fordulhat elő, ha valaki megkóstolja a színeket, látja a hangokat vagy értékeli a textúrákat**. A szinesztéta például spontán módon érzékeli a színtónusok, a hang és az ízintenzitás közötti megfelelést.

A szinesztézia az évek során tartósan fennáll. A tudományos kutatás azt állítja, hogy ez egy domináns vonás, amely az X kromoszómához kapcsolódik, míg más tudósok úgy vélik, hogy a szinesztézia az agy szomszédos területeinek átlépésével történik, amelyek különböző érzékszervi információkat dolgoznak fel.

A szó görög eredetű: σύν (szün) – együtt, egyszerre, αισθησις (esztészisz) - érzékelés. Magyarul *összeérzésnek* is nevezik.

Példa egy valódi betűkre és számokra vonatkozó szinesztéziára.

Végiggondolva a szinesztéziás lehetőségek gazdag (és még csak nem is teljes) tárházát, felfedezhetjük, hogy egy részük a mi világunkban is előfordul.

Jellemzői:

- nem akaratlagos, reflexszerű
- stabil, hosszabb idő alatt is csak nagyon keveset változik
- akarattal nem változtatható meg, kiirthatatlan
- nem megfordítható
- nem kötődik meghatározott helyzethez, emlékhez vagy benyomáshoz
- az érintett számára úgy tűnik, mintha azóta lenne, mióta az eszét tudja
- egyedi, azaz minden érintett számára más

Osztályozása

1. Eredet szerint:

Kondicionált, külső befolyásolásra kialakult. Drog is okozhat szinesztéziás élményt. Egyes drogok, például az LSD a hallucinációk mellett az érzékek keveredését okozzák. Ez azonban a kábítószer hatásával együtt elmúlik. Szélütés, vakság vagy siketség következménye is lehet. Epilepsziás rohamok alatt, és skizofréniában is jelentkezhetnek szinesztéziás élmények.

2. Típus szerint:

Klasszikus típusú: az öt érzék egyikének egy másikhoz való társulásából adódó, mint például színes hallás, vagy az úgynevezett tükör-érintéses típus. Ezen kívül lehet *érzelmi*, az érzelmekhez kapcsolódó, vagy lexikai, szavakhoz tartozó, esetleg *fogalmi*, fogalmakhoz tartozó.

Több mint hatvan különböző típus létezik, de ezeknek csak egy részét vizsgálták tudományos igénnyel. Sokszor a szinesztéziások nem veszik észre maguktól, hogy nem úgy észlelik a világot, mint a többi ember. Legtöbbjük már gyermekként felfedezi szinesztéziáját. Jellemzően pozitívan értékelik, és az emlékezőképesség javítására, a fejben számolás megkönnyítésére, és bonyolult kreatív tevékenységekhez használják, mint például a képzőművészet, a zene és a színjátszás.

Az 1990-es évektől kezdve az internet előretörésével egyre többször találnak egymásra a szinesztéziások. Online fórumok, levelezőlisták alakultak, és országos szövetségek jöttek létre.

Szinte bármely két (vagy több) érzék (vagy almodalitás) között létrejöhet szinesztézia. A típusokat még csak számbavenni sem lehet, hiszen bármikor jelentkezhet valaki egy olyan típussal, amelyre addig nem is gondoltak. Ezért a kutatók megegyeztek abban, hogy a következő módon jelölik a típust: x → y, ahol x a kiváltó, y a kiváltott, járulékos érzékleti típus. Lehetséges, hogy néhányan, ezeket a sorokat olvasva fedeznek fel önmagukban ismert, vagy egy egészen eredeti színkapcsolatot.

Érdekes a a ***grafémaszín*** típus (jelölése *graféma → szín*), a ***tükör-érintéses*** szinesztézia típusa (legtöbbször *látás → tapintás*), azon belül is egy speciális altípus; a hangok látása mozgás és szín együtteseként, amely a következőképpen jelölhető: ***hallás*** → (***szín, mozgás***).

A ***graféma → szín*** az egyik leggyakoribb típus. Az egyes betűkhöz és számjegyekhez különböző színek kapcsolódnak, vagy színekben látszódnak. Az egyes szinesztéziásoknál nem egyeznek a színek, de nagyméretű mintákban szabályszerűségek láthatók, például az ***A*** betű sokszor ***piros***, az ***O fehér*** vagy ***fekete***, az ***S sárga***, és így tovább.

A ***hang → szín*** szinesztézia esetén a ***színorgona*** típusban bizonyos hangok színérzetet váltanak ki. A szín egyaránt függhet a hangmagasságtól, a hangszíntől, a hangerőtől és a hang többi jellegzetességétől. Simon Baron-Cohen és társai két típusra osztják a színes hallást: az egyikben a zenei hangok váltanak ki színeket: ez a ***zene → szín*** szinesztézia. Például lehet egy hegedű hang piros, vagy a hárfa hangja arany. A másik típusban *a környezeti hangok váltanak ki színeket*. Így színe lehet az óra csörgésének, és az ajtónyikorgásnak.

A beszámolók szerint ezek a színek gyakran mozognak, és ki-be áramolhatnak a látótérbe. A tapasztalatok itt is egyediek: a színesen halló szinesztéziások nem egyeznek a színekben. A sok embert vizsgált tanulmányok szerint itt is kirajzolódik a minta: *a magasabb hang világosabb*. Ebben még azok is egyetértenek, akiknek nincs ilyen szinesztéziájuk.

A ***számforma térkép***, amely reflexszerűen mindig megjelenik az azt tapasztaló alanynak, amikor számokat lát, vagy gondol. A számformákat először Francis Galton írta le. A későbbi kutatók a szinesztézia egyik típusaként azonosították. A tanulmányok szerint a számformák a parietális lebeny számokkal és a térrel foglalkozó területei közötti keresztaktiválás eredményeként jönnek létre. A számformák segíthetnek a mindenkiben öntudatlanul meglevő *szám - tér* kapcsolatok idegi mechamizmusainak megértésében.

A ***lexikális → személyiség*** típusban a számokhoz, a betűkhöz, a napokhoz, vagy a hónapokhoz személyiségjegyek kapcsolódnak. Bár ezt a típust már az 1890-es években felfedezték, az újabb kutatások kevés figyelmet szenteltek neki.

A különböző sorozatok elemeihez kapcsolódó személyiségjegyekre gyakran ***animizmusként*** utalnak. Ezt a típust nagyon nehéz megkülönböztetni az asszociációktól. De ha teljesülnek a szinesztézia tulajdonságai, akkor ez nem egyszerű asszociáció.

A **megszemélyesítő szinesztézia** nyelvi sorrendi jelenségeket, betűket, számokat (Simner és Hubbard, 2006; Simner és Holenstein, 2007) vagy tárgyakat (Smilek, Malcolmson, Carriere, Eller, Kwan és Reynolds, 2007) személyiséggel vagy nemi jelleggel ruház fel. Egy alany szerint: *„A T-k kiállhatatlan teremtmények. Az U lélektelen. A 4 becsületes, de a 3-ban nem tudok megbízni. A 9 sötét színű úriember, magas és kedves, de nem annyira udvarias." A Cytowic által vizsgált alany : „I néha harcias, habár könnyű vele bánni. J jó kedélyű, de erős személyiség. K egy nyugodt, lelkiismeretes nő."*

A kutatások szerint Püthagorasznak is volt ilyen típusú szinesztéziája.

Különleges eset a ***szó → íz*** kapcsolat. Ekkor a kimondott szavak vagy beszédhangok ízérzetet váltanak ki. Talán mindannyian észleljük, én mindenképpen, a legkülönbözőbb esetekben. *James Wannerton írja: „Ha szavakat vagy beszédhangokat hallok, olvasok vagy artikulálok, akkor akaratlanul is ízt érzek a nyelvemen. Ezek nagyon specifikusak, soha nem változnak, és mindig is ilyenek voltak, már amennyire vissza tudok emlékezni."* A szó jelentése szintén belejátszhat az ízbe, így az ételeket megnevező szavak íze ugyanaz, mint az általuk megnevezett ételeké. Okai nem ismertek. A feltevések szerint a különböző területekhez tartozó idegsejtek keresztaktiválása okozza. Vitatott, hogy kell-e ehhez külön neuronális hálózat, vagy csak egyensúlyeltolódásról van szó, továbbá a limbikus rendszer szerepe sem tisztázott ebben a dologban. Az is lehet, hogy nem minden szinesztéziásnál ugyanaz a helyzet.

Egy kísérletben **hipnózissal** váltottak ki szinesztéziás élményeket. Az alanyoknak a kísérlet előtt nem volt hasonló tapasztalatuk. Hipnotikus állapotban azt szuggerálták nekik, hogy a számoknak meghatározott színük van, például az 1 számjegy piros. Ezután úgy kapcsolták össze a számokat és a színeket, mintha szinesztéziások lettek volna. A jelenséget sikerült poszthipnotikus szuggesztióval is kiváltani.

Megfigyelték, hogy azokban, akik számára a szavaknak színük van, a bal féltekei színlátással foglalkozó V4/V8 terület nemcsak a színekre, hanem a szavakra is reagál. Ugyanez a félteke foglalkozik a nyelvvel is. Ez erős bizonyítékot szolgáltat arra, hogy a jelenséget az különleges idegi kapcsolatok okozzák.

Ez a jelenség művészek között nyolcszor gyakoribb, mint a többi embernél. Egyes tanulmányok szerint kapcsolat van a *szinesztézia és a kreativitás* között. Vannak tanulmányok, amelyek azt sugallják, hogy a szinesztéziások hajlamosak összekeverni az irányokat, és hogy rosszabbak a matematikai képességeik, ezeket azonban nem sikerült tudományos alapossággal igazolni. Más kutatások szerint szinesztézia javíthat az emlékezőképességen. Ha a színes hallás érzékeny a hangmagasságra, akkor ez abszolút hallást eredményezhet, hiszen alkalmas arra, hogy az alany színekként különböztesse meg a hangokat. Egyes kutatások szerint a szinesztéziások érzékenyebbek a külső ingerekre, mint a többség.

Más tesztek a ***Stroop-hatást*** vizsgálják. Eredetileg

azt nevezik Stroop hatásnak, hogy ha színneveket mutatnak színesben, akkor a szavak színének megnevezése tovább tart, ha nem azzal a színnel van írva a szó, mint amit jelent. Azaz pirost kékkel, kéket pirossal írva.

Hallucinációk esetén akkor van szó szinesztéziáról, ha egyszerre több érzék támogatja: a páciens úgy érezheti, hogy egyszerre látja, tapintja, és hallja az élményt. Ez lehet pszichoaktív szerek használatának a következménye, vagy utalhat ***skizofréniára*** is.

Gustav Fechner végezte az első felmérést a betűszínekről 73 szinesztéziás részvételével, 1871-ben, majd ezt Francis Galton tanulmánya követte, 1880-ban.

A ***szépirodalomban*** a szinesztézia vagy érzetcsere olyan költői eszköz, amely felcseréli a különböző érzeteket (látás, hallás, tapintás, szaglás, ízlelés).

Példák (magyar költőktől) a *metaforára*:

„Színek víg pacsirtái zengtek”,
„Egy kirakatban lila dalra kelt
Egy nyakkendő” (Tóth Árpád)
„Napsugarak zúgása, amit hallok”(Ady Endre)
„Éreztem, bársony nesz inog” (József Attila)
„Tréfás-lila, bor-színű, néma-szürke”(Kosztolányi Dezső)
„Színek zengése! Fények zúgása!” (Dsida Jenő)
„Az illatok színe/ a színek íze/ az ízek hangja…” (Weöres Sándor)
„A barna gondok, szélvész, háború,
Villám, s hideg fény voltak táborom.” (Vörösmarty Mihály)
„Az égen fáim kéken alszanak,
s szélben ébrednek, mint a zászlók,
rügyekben lesznek felparázslók
zümmögve, mint a kóbor darazsak.
Fényben a fáim, barna árnyak,
mint emlékek, csak felsejlőn puhák,
a tiszta égen port törlő ruhák,
őrzői ők a szemhatárnak.
Tavasz-mosoly halvány, bujkáló fénye,
zord erdőknek mélyén a halk patak,
türkiz boldogság úszó tükörképe,
hajában csobbanások alszanak.
A vízben fodrot fésülnek a fűzek
s a szél szerelem illatával büntet.”
Töredékek ugyanattól a költőtől:
„Szavak, ti sziromkönnyű, hófehér szavak!
Súgjátok meg végre, mivel bántottalak.”(BOÁ)
vagy
„Szavak lila selymébe burkoltalak én,
Hisz tudtam, hogy e földnek kerekén
Nem jöhet többé más, nem jöhet soha senki
Akit lilával, kékkel lehet szeretni
Lilák az éjféli felhők, s a hegyek mögül
Halványkék ködök közt ébred a nap.
Oda vittelek, kitakargattalak,
Napszín barkával simogattalak.
És így maradsz te örökre énvelem,
Karod átölel már minden éjjelen.
A hold peremén lila felhők kúsznak,
Szavaim selymével halkan befonlak.” (BOÁ)
és a zeneszerzőtől:
„Vannak a léleknek régiói, melyekbe csak a zene világít be.” (Kodály Zoltán)

A szinesztézia a **szimbolisták** kedvelt költői eszköze. A leghíresebb mű Arthur Rimbaud *"Voyelles"* című szonettje. Költészetét a szinesztéziára alapozta, ahogy azt *"A látnok"* című levelében megírta. De nem ő volt az első. Charles Baudelaire kezdeményezte a szimbolizmust, és a *Kapcsolatok*-ban ki is fejtette a hitvallását. Sok költő vallotta magát szimbolistának, de Arthur Rimbaud, Paul Verlaine és Stéphane Mallarmé volt közülük a legjelentősebb.

A tudósokat nemcsak a szinesztézia érdekli önmagában. A jelenség vizsgálatával többet lehet megtudni a szenzoros integrációról, a nyelvről, és akár az autizmusról is. A szinesztézia a filozófusok számára is érdekes, mert segíthet megoldani az érzetminőségek problémáját.

Prof. dr. Tőkés Béla

Forrásmunkák:
Juhász, L.- A szinesztézia pszichológiája, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, 2008.
Greenfield, S - Megmagyarázzuk az emberi értelmet.
Kalauz az emberi test vezérlő központjához, Helikon Kiadó, Budapest, 1997

„Minél fejlettebb lélek valaki,
annál kevésbé keresi
a maga boldogulását mások
boldogulásának a rovására.”
***
„Az emberi lélek
nem olyan, mint a befagyott tó
a magányában sem.
Sőt éppen a magányban bontakozik ki,
mikor csakis magával foglalkozik.
Aki visszavonultan él,
nagyobb világokat fedez fel,
mint aki utazik.”

Az igazi nagy költők látnokok is voltak

Íme, Tóth Árpád két verse, 1918-ból. Akár tegnap is írhatta volna. (Szerkesztő)

Hát lesz béke?

Kedves olvasóm, nyögve kérdem:
Érted te ezt a béke-dolgot?
Mert én nem értem.
Száz szónok szaval, majd belekékül,
Hogy ő szívesen, rögtön békül,
Neki békére van nyújtva karja.
Csak a másik fél is akarja!
Moszjő Clemenceau s Lloyd George, a mister,
A sok kövér ciril miniszter
Nem hagynak a fülemnek békét,
Hogy aszongya, ha lehet, bizisten,
Ők rögtön megkötik a békét!
Eszembe, lásd, most ez ötlött, ni,
A béke helyett, kérlek szépen,
Nem őket kellene megkötni?

Fotó: mek.oszk.hu

„A sors megtréfálja olykor
a legbölcsebb embert is!”

Vers az orosz importról

Ukrajnával megvan a béke,
Tehát a reménység péke
Teljes joggal dagasztja
A keblet,
Mivel sok bajunk ilyenformán
Eggyel kevesebb lett.
Most már jöhet vígan át a határon
Talicskán, vonaton, batáron
Az ukrán gabona,
S az sem babona,
Hogy jöhet bőven más is,
Mindenféle import,
Mely visszaadja jókedvünknek
A régi himport.
Hát kapunk majd nyári zakónkra prémet,
A krémesünkre orosz cipőkrémet.
Kapunk a levesünkbe kancsukákat,
Nőstény potykákat s kövér kan csukákat.
És hoznak be, majd meglátja kegyed,
Retket, répát s orosz kenyérjegyet,
Jön továbbá vagy harminchat korosztály
Pólisi, kiket nem tűr az orosz táj;
Világításunk javításaként
Kapunk két vaggon szép északi fényt;
Valódi orosz teát ihatunk,
Mit ebben a dohánytalan világban
Leöntés után el is szíhatunk;
És kik poloskás sorsuk átkozák,
Jön számunkra dobozszám a kozák
Védjegyű szer, a páratlan zacherlin,
És kéjjel vakarózhat Pest és Berlin.

*

Oh, mint a hű szerelmesek a párjuk,
A sok orosz jót epedezve várjuk,
Sohajtva zeng a költő dalos ajka:
Jöjj szamovár és trojka s balalajka!
Ám egyelőre egy cikk van csupán,
Mely vígan üti kegyedet kupán,
S mely meg se kérdi: hátha, hátha
Nem is lesz béke! - ő mégis csak eljön
Az influenza, a hű orosz mátka...

Imádság népünk békességéért

„Én Uram és én Istenem!” (Jn 20, 28)

Mindenható Teremtő Ura és Fenntartó Istene életünknek, Hozzád jövök ma is örömömmel, bánatommal.

Megköszönöm Neked fényed világosságát, amit Krisztus megváltó szeretetében hoztál nekem és az enyéimnek. Mi lenne e sötétbe hajló világgal, ha Te nem váltottad volna meg irgalmas kegyelmeddel…

Elszomorodom, amikor hallom a halálos fenyegetéseket, amikor testvérnemzetek fognak egymásra fenyegető fegyvereket és oltják ki egymás életét. Az első testvérpár esete költözött közénk, és nem vagyunk jobbak évezredek tapasztalatai után sem.

Bűnbánattal kérlek Téged, bocsásd meg a mi békétlenségeinket.

Tanítsd, hogy taníthassunk, hogyan kell figyelnünk az indulataink felismerésére és megfékezésére. A bennünk megnövekedő feszültségeket irányítsd a jó szolgálatára és cselekvésére.

Mi a békét akarjuk, de erősítsd bennünk ezt a vágyat, ha kedvünket veszi a sok békétlen ember körülöttünk. Ne engedd, hogy elkeseredjünk, ha látjuk, a gyűlölet álarcokban elrejtett megnyilvánulásait.

Köszönöm nemzetemet, amely józan szívvel és lélekkel keresi a békés boldogulást. Köszönöm családomat, ahol minden feszültség elől otthona van a nyugalomnak, a megújulásnak. Köszönöm, hogy Te is otthon vagy nálunk, békesség fejedelme!

Kérlek, méltatlansága ellenére is szeresd még az embert, adj neki jövőt, hogy valamennyit törleszteni tudjon mérhetetlen hiányosságaiból. Maradj velünk, mert nélküled semmire sem megyünk.

Krisztus érdeméért hallgass meg Atya, Fiú, Szentlélek egy örök igaz Isten!

Ámen

Csűry Anikó református lelkipásztor,
Nagyvárad-Ősi gyülekezet

„A rosszkedvű ember
megmérgezi a levegőt jelenlétével.
Fuss tőle. S minden olyan helyről,
ahol rosszkedvűek élnek.
Minek lakjunk siralomházban,
ha nem vagyunk elítéltek.”

B. Osvát Ágnes

Lelkemben apró tüzek

Lelkemben apró
tüzek kigyúltak. Majd sértett
méltósággal, tovább vonultak,
s a pici lángok riadtan lobogtak.
Hiába könyörögtem az égnek,
a gyertyák ettől még csonkig égnek.
És a szétterült viaszdarabkák,
embertől semmit nem remélnek.

B. Osvát Ágnes

Becsülni, ami még van

Amíg még élsz, bizony, teszed a semmit,
de mivé tesz a semmi tégedet,
mikor még visszakívánnád a percnyit,
s felhő-takartan is a volt eget?

Még élsz, de lassan elmarad az élet,
mint futás közben kifújt levegő
s azon töprengsz, vajon mi volt a lényeg:
tudásvágy, versek vagy egy szerető,

családod vagy e rongy társadalom,
melyben fészkelni nincs hazád?
A semmi partján nyílik alkalom

értékeik becsülni, igazán.
Míg bontogatnád lelked szárnyait,
repülsz, mert épp kiszórják hamvaid

„Az országot néha jobban megvédi
az imádság,
mint a fegyverek.”

Mikes Kata karácsonyi levele

Drága Ilonkám!

Köszönöm kedves leveledet és a képet, amit a borítékba tettél.

Szó se róla: nagyon szép adventi koszorút készítettél… de tudod mit? Még jobban örültem volna, ha nem csak a kezed munkája, hanem Te is rajta vagy a képen, vagy valaki a családodból. Szívesen látnálak Téged, Benneteket gyakrabban, ha személyesen most nem is, de legalább fényképen!

Kérded, mikor jövök legközelebb? Hát Karácsonykor biztosan nem, mert az ünnepek táján nagyon drágák a repülőjegyek. Ami pedig a legfontosabb: a Karácsonyt a gyerekeimmel és unokáimmal ünneplem, nem pedig az óceán túloldalán. De nehogy azt hidd, hogy nincsen honvágyam! Most, ahogy öregszem, már nem csak időnként fog el a honvágy, hanem állandóvá vált bennem ez az érzés. Oda húz a szívem, ahol születtem, de ugyanakkor ide is, ahol a férjemet eltemettem, ahol a gyerekeink, unokáink élnek. Végülis… jobb ez így, mintha nem lenne kit és mit szeretnem, akkor is, ha ez a szeretet nem csak örömöt, hanem fájdalmat is hoz az életembe.

Amikor elhagytam a szülőföldemet, éreztem, jóváthetetlenül elszakítottam fontos szálakat… szabad lettem. De a szabadságért nagy árat fizettem: ettől kezdve háló nélkül végeztem a mutatványomat. Emlékszel, mennyire szerettem a cirkuszban az akrobatákat? Csodáltam ügyességüket, erejüket, hajlékonyságukat, de leginkább azt, hogy mennyire urai a térnek. A mozgásukban tévedésnek nem volt helye: egy másodperc késés, egy milliméter eltérés, és… zuhanás! Zuhanás a hálóba. A háló nélküli mutatványokat képtelen voltam élvezni, nem értettem, hogyan lehet a végzettel kacérkodni.

És tessék: én magam pedig lemondtam arról a védőhálóról, amit csak a szülőföld tud adni. Az emberek, akiket ismerek, és akik ismernek vagy tudnak rólam: "Hát te vagy a … lánya!" vagy: "a … húga!" De nem csak ez, hanem hiányzik a jóérzés, hogy szinte személyesen ismerem Vörösmartyt és Radnótit meg Kodályt, akinek a kórusműveit énekelem magamnak hosszú autóútjaimon, az, hogy nekem a magyar Édes Anyanyelvem! A hegyek és a vizek; a szeretett utcák és terek…. emlékemben még mindig ott lengek Veled együtt, Ilonkám, a játszótéren összekapcsolt hintáinkon, akkor is, ha az a játszótér azóta már vásárterület lett…. ezek az emlékek az én rozsdamentes kincseim!

Tudod, nem hagytam volna el Magyarországot, ha engednek arra a pályára lépnem, amire kívántam és a képességeim szerint mehettem is volna. De nem, elutasítottak: "Nem megfelelő tanulmányi eredményei miatt a … karra nem vesszük föl". Nem megfelelő? Alkalmasabb kifogást nem találtak rá, hogy engem, a színjeles diákot elutasítsanak? Nyilván mindenkinek, akit származása alapján politikailag megbízhatatlannak tartottak, ilyen levelet küldtek, nem törődve a valósággal.

"Haza csak ott van, hol jog is van" - akkoriban, a szocialista tábor országaiban nem egyformán garantálták a jogokat. Ez az elutasítás csak az utolsó csepp volt a poharamban: megértettem, hogy - bár semmi törvénytelenséget nem követtem el - mint "osztály-idegen", nem vagyok teljes jogú állampolgár. Bár nehéz lett volna ráütni a családomban bárkire is a "kizsákmányoló" bélyeget, de az "illetékes szervek" ügyesen kiszagolták, vagy csak rutinból ráéreztek, hogy nem vagyunk, nem lehetünk a szocializmus hívei. Aki pedig nem hisz a rendszerben, az ellenség!

Eljöttem, hogy azt tanulhassam, amit szeretnék, de még nem fejeztem be az egyetemet, amikor férjhez mentem. Diplomát nem szereztem, de lett egy csodálatos férjem, és aztán megszülettek a gyerekek. Ezt a boldogságot már senki és semmi nem veheti el tőlem. Akkor is így van ez, ha azóta özvegy lettem, és az sem változtat semmit a múlton, ha most Magyarországon nagyobb tiszteletben tartják az állampolgárok jogait, mint itt.

Hol jobb, hol könnyebb az élet? Hol van nagyobb szabadság? Ez bizony változó. Kérded, nem bánom-e most, hogy elhagytam Magyarországot? Persze, fájdalmas volt a szakítás, de nem bántam meg az akkori döntésemet. Ma már nem mennék el, akkor se, ha most lennék fiatal. Ma már mindenki oda megy, ahová akar, ott tanul és dolgozik, ahol neki tetszik. De akkor, ötven évvel ezelőtt lényegében be voltunk zárva, és a szabadság vágya erősebb volt bennem a hűség parancsánál.

Gyakran jut eszembe a Te kis unokahúgod, Emese, akivel Nálad ismerkedtem meg, amikor otthon voltunk

látogatóba. Emese '91-ben jött el Budapestre Nagyváradról, ahol addig élt. Emese Erdélyben élte meg a bezártságot, egészen a '89-es forradalomig; csak miután megnyíltak a határok, akkor telepedhetett át Magyarországra. Elvégezte az óvónőképzőt, férjhez ment, és most Újpesten minden kisgyerekes szülő boldog, ha a szép hanghordozású Emese néni csoportjába kerül a gyereke. Emese Magyarországon találta meg a szabadságot, az anyaországban, ahol anyanyelvét értik és értékelik szép, tiszta kiejtését. Ő is elhagyta a szülőföldjét, mint én, de ő otthonról hazament!

Én pedig? Amikor a Bartók Rádióban éjfélkor felhangzik a Szózat, nem tudom lelkiismeretfurdalás nélkül hallgatni a szép és igaz szavakat: itt élned, halnod kell. Igen: lehetőség szerint, természetesen mindenkinek ott kell élnie, ahol született, eszmélt és fölnőtt. Ahogyan mondják, valóban nagy árat fizet az ember azért, ha elhagyja hazáját, mert "szívet cseréljen az, aki hazát cserél" - ami ugye lehetetlen. Így aztán nyugtalan az én szívem.

Kinek van hatalma arra, hogy a hűtlenséget megbocsássa? Nyilván annak, aki ellen ezt elkövették. Mint hallom, a mai magyar kormány több módon is segíti, pártolja a visszatelepülést, ez pedig szerintem a megbocsátásnak jól érthető jele.

Természetünk szerint lelki békére vágyunk, és ennek fontos eleme a hűség úgy általában, és hűség a családhoz, az Istenhez, a Hazához… Emlékszel, amikor Éva néni irodalom órán erről a konfliktustól beszélt nekünk, amikor Antigone drámáját olvastuk? Kihez, mihez legyünk hűek? Az épp uralmon lévő hatalomhoz, akkor is, ha jogtalan, vagy a mindenek fölött álló, isteni parancshoz? Sajnos a hűség, hazaszeretet, a Haza - mindezek a szent fogalmak mára nem csak hogy divatjamúltak lettek, de kemény támadásoknak vannak kitéve. A nemzetállam eszméje akadályozza a haladást - mint hirdetik széplelkű kulturmarxistáink. Szerintük túl kell már lépnünk ezeken a ósdi fogalmakon, amik összeegyeztetetlenek a "nyílt társadalom" ideológiájával.

De miket beszélek! Kata vagyok én, nem pedig Antigone királylány! Kata, aki akkor nyugodt és elégedett, ha gyerekei, unokái, és úgy általában: az emberek békében és szeretetben élnek. Hát ezen vagyok, erre törekszem. Mi majd Karácsony első napján összejövünk Marcsa lányoméknál. Oda megyünk Gyurka fiamékkal, oda jönnek Lee és Luisella… mindenki! Ugye, írtam, hogy Gyurka a nyár végén megnősült? Jövő őszre pedig babát várnak! Megint lesz kicsi a családban! Van minek örülnünk, van miért hálásnak lennünk!

Édes Ilonkám, nagyon boldog, békés Karácsonyt kívánok Neked és kedves Családodnak! És gondoljál majd Szenteste egy percre a Te hűtlenségében is hű öreg barátnődre:

Katára

Életmű-díj Márton Bélának

Az idén 85. életévét betöltött MÁRTON BÉLA szovátai néprajzkutató munkássága igen szerteágazó. Immár 58 éve - egyetemista kora óta - kutatja fáradhatatlanul a nyelvjárásokat, gyűjti és rendszerezi a helytörténeti, néprajzi adatokat, természeti megfigyeléseket végez, ír, alkot. A mai napig igyekszik minden elméleti és gyakorlati tudását átörökíteni az ifjú nemzedéknek.

A Kriza János Néprajzi Társaság 2022. október 6-án - a BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Intézet az MTA KAB Néprajzi és Antropológiai Szakbizottság, valamint az Erdélyi Múzeum-Egyesület közös szervezésében – megrendezett kétnapos Tudománytörténeti konferenciája megnyitóján Életmű-díjjal tüntette ki Márton Bélát, a társaság tagját, „néprajzi és honismereti kutatásaiért, illetve faragóművészeti tevékenységéért".

2012 óta a Társaság átlagosan évente egyszer adományoz Életmű-díjat azoknak a neves erdélyi néprajzkutatóknak, akik jelentősen hozzájárultak a romániai magyar népi kultúra kutatásához. Márton Béla már a harmadik sóvidéki kitüntetett néprajzkutató, Barabás László és Ráduly János 2017-ben vehették át a megtisztelő díjat. Az idei ünnepeltet a Kriza János Társaság alapító tagja, Székely Ferenc szerkesztő méltatta, a díjat Pozsony Ferenc tiszteletbeli elnök adta át. Az alábbiakban közzétesszük az elhangzott laudációt.

Az ÁTALVETŐ szerkesztősége ezúton kíván jó egészséget és gyümölcsöző, munkás életet Márton Bélának!

(Királyné Mátyus Gyöngyvér)

***

Laudáció Márton Béla életmű-díjának átadására

Megtisztelő, hogy a Kriza János Néprajzi társaság felkérésére Márton Béla szovátai magyartanár, helytörténet- és néprajzkutató, faragóművész, természetbarát, a hazai lapok több évtizedes tudósítójáról írjak laudáló szöveget. Tisztelettel és szeretettel teszek eleget a felkérésnek.

Márton Béla pedagógusi pályafutása, néprajzi gyűjteseinek sokasága, a kismesterek szakszerű ismertetése a sajtóban, valamint előadásainak tematikája és változatossága – mind-mind beszédes bizonyíték arra, hogy a tanár úr, mindjárt az egyetem elvégzése után (1963) elkezdett dolgozni, fontosnak tartotta, hogy a lecsökkent közlési lehetőségtől függetlenül, nem vár, nem reménykedik „jobb idők" jövetelében – mint tették ezt sokan a múlt század '70-es - '80-as éveiben -, hanem teljes erőbedobással kutatott, gyűjtött, jegyzetelt a népi kultúra tárgykörében. Nem tudom, hogy Márton Béla kapott-e hasonló biztató levelet, amilyent dr. Kós Károly e sorok írójának küldött 1984-ben. Ebből idézek: „(...) meglehet, hogy pár év múlva kapósak lesznek a kéziratainк (...), közelebbről is előállhat olyan helyzet, hogy nemcsak az olvasók, hanem a kiadók is igényelni fogják írásainkat, csak legyenek kész formában. Ebben a reményben folytatom én is a munkámat s biztatlak Téged is a további hasznos munkálkodásra. Mindennek eljön az ideje, érdemes dolgozni."

Ezt érezte meg a tanár úr – biztató levél nélkül is – s a hatalmas munka gyümölcse mára beérett.

A sors úgy hozta, hogy a '89-es változást követően ismerkedtünk össze, bár jóval azelőtt tudomásom volt – s most csak Marosszékre fókuszálok -, hogy Kibéden él Ráduly János, Makfalván Fülöp Dénes, Disznajón Csősz Irma, Havadon László János, akik a hely szellemét gyarapítva igyekeztek gazdagabbá és teljesebbé tenni a népi kultúra csodálatos tárházát.

Márton Béla nemcsak tanár volt a Szováta melletti Szakadáton (1963-1997 között), hanem egyben nyelvjárás-kutató, néprajzos, helytörténész, fafaragó, természetbarát, és a madarak szerelmese, aki verset írt a piroslábú cankóról. 80. születésnapján, 2017. március 25-én, amikor köszöntöttem, s interjút készítettem vele, megkérdeztem: valójában minek tartja magát? Ezt válaszolta: kutatónak. Már az egyetemen rendszeresen járt nyelvjárás körre, ott vált kutatóvá, ott rögzítette azokat a szempontokat, amelyek szükségesek a kutatáshoz. Azt is elmondta, hogy a nagy biztatást Márton Gyula professzor úrtól kapta, aki előbb a Felső-Maros menti a-zás kutatására biztatta, majd később – amikor felkereste szovátai otthonában – a sóvidéki tájszótár összeállítását hozta szóba, mely el is készült, több mint 2500 tájszó magyarázatát tartalmazza, készen áll kötetben való kiadásra.

Már gyerekkorában érdekelte a néprajz, s később nagy odafigyeléssel kutatta és leírta a kád- és hordókészítést, a csergeszövést, a vízimalmok szerkezetét és működését, a kapufaragást (Levente fiával együtt 6 darabot készítettek), a tapló megmunkálását Korondon, a népi bútorok faragását és festését (több falitékát is készített), a kender és a gyapjú feldolgozását Korondon, a természő hasítását, faragását és felhasználását, a kerekes műhelyek felszerelését és szerszámait, a zsindelykészítést Felső-Sófalván, a fazekasmesterség szakszókincsét Szováta-Szakadáton, a sóvidéki hangtani sajátosságokat stb.

Félévszázada, 1972 óta végez díszítő faragást; a fa megmunkálását először szakiskolában, majd faipari műszaki iskolában tanulta. Erre építette rá az iparművészeti ismereteket, folyamatos önképzéssel. Kérésre, bemutató-faragást végzett 12-16 éves fogyatékos gyerekeknek Parajdon, 12 kopjafa kidolgozását irányította a magyarországi Harkányfürdőn, s Százhalombattán két nyáron át 12-18 éves fiatalokat tanított díszítőfaragásra.

1981 és 2013 között 46 előadást tartott, amelynek nagy része Szovátán hangzott el, de előfordult, hogy Korondra, a máréfalvi Székelykapu Konferenciára, az illyefalvi Néprajzi Szemináriumra, vagy épp a jobbágytelki Tánctáborba hívták meg.

Helytörténészként érdekelte a jégvermek készítése 1900 és 1980 között, amikor Szovátán – fürdőváros lévén – igencsak szükség volt nyáron jégre, főleg a mészárosok és a cukrászok körében. Másik kutatási területe a nyaraló villák áttört díszítményei – Szovátán 15 ilyen villa létezik, a teljes magyar nyelvterületen mintegy 800.

Jó döntést hozott a Kriza János Néprajzi Társaság vezetősége, hogy minden évben életmű-díjjal jutalmazza azon erdélyi személyek kivételes pályáját, akik egész életüket a hazai magyar néprajzkutatásnak szentelték, példát mutatva az utánuk jövő nemzedéknek.

Márton Béla megérdemelten lett kitüntetett.

Gratulálok neki.

Székely Ferenc

Páll Lajos

Karácsonyfák éneke

Lám, még meg sem nőttünk,
már kivágtak minket,
faggyal dacolókat,
fiatal fenyőket.
Nekünk a sors adta:
ez legyen végzetünk,
nekünk a harc adta
örökzöld levelünk.
Lám, még meg sem nőttünk,
már kivágtak minket,
két nap boldogságért,
fiatal fenyőket.

Tamási Áron Virrasztás Díj Dr. Ozsváth Imolának

„Tamási Áron szellemének éltetése, a virrasztás számomra szívbéli kötelesség”.

2022. szeptember 17-18-án kétnapos rendezvénysorozattal, harangszóval emlékeztek Farkaslakán a 125 éve született Tamási Áronra. A tartalmas és színvonalas ünnepségen a résztvevők körbejárhatták a Tamási-emlékhelyeket, ünnepi szentmisén, folyóirat- és könyvbemutatókon, kiállításmegnyitón, zenés-irodalmi műsorokon vehettek részt.

A rangos eseményt elsőként **Kovács Lehel** polgármester, majd **Hadnagy Jolán**, a farkaslaki Tamási Áron Művelődési Egyesület elnöke köszöntötte. P**otápi Árpád János**, a magyar Miniszterelnökség nemzetpolitikai államtitkára ünnepi beszámolójából kiderült, hogy Közel 50 eseményt sikerült megszervezni az emlékévhez kötődően Kanadától Svédországon át Olaszországig, Felvidéktől az aldunai székelyekig, Bécstől Farkaslakáig. A nemzetpolitika régóta hirdeti, hogy a helyi közösségek szülőföldön való boldogulása erős intézményrendszert feltételez, amely a bölcsődétől a felsőoktatásig végig kísérheti a fiatalok életét. Ezért az elmúlt 12 év fejlesztéseinek köszönhetően 300 ezer gyermek tanulhat magyarul a Kárpát-medencében és a nagyvilágban.

Fotó: Farkaslaka képekben

Szabó Magda, a budapesti Tamási Áron Közhasznú Alapítvány elnöke, a Tamási-emlékév projektvezetője átadta a harmincéves múlttal rendelkező Tamási Áron Virrasztás díjakat az idei kitüntetetteknek. A Tamási Áron díjat **ELEK TIBOR** irodalomkritikus, a Gyulai Várszínház igazgatója, a Virrasztás Tamási Áron Pedagógiai Díjat idén **OZSVÁTH IMOLA**, a székelyudvarhelyi Tamási Áron Gimnázium magyartanára vehette át áldozatos munkájáért. A laudációt **Vass Bálint**, a gimnázium egykori Tamási ösztöndíjas diákja írta és olvasta fel. *„Magyartanárként Tamási Áron szellemének éltetése, a virrasztás számomra szívbéli kötelesség. Köszönöm a biztatást, a visszajelzést és az elismerést, hála van a lelkemben”* – köszönte meg az elismerést a tanárnő.

Két nappal később a székelyudvarhelyi Tamási Áron Gimnázium tanulói és tanárai ***Egy nap Tamásival a Gimiben*** címmel egy egész napos, 15 programpontból álló rendezvénysorozattal ünnepelték az iskola névadójának 125. születésnapját. A Kossuth-díjas székely íróra kerítéskiállítással, felolvasómaratonnal, filmvetítéssel és játékos feladatokkal emlékeztek. Az iskolarádióban hallhatták Tamási Áron hangját, kis színes cetliken egy-egy gondolatát vihették haza. A sportosabbak elbicikliztek Farkaslakára az író szülőházához, ahol megkoszorúzták Tamási Áron szobrát. A több helyszínen zajló tevékenységek programfelelőse Ozsváth Imola magyartanárnő volt.

Gratulálunk a kitüntetéséhez és sok áldást kívánunk hivatása gyakorlásához!

Királyné Mátyus Gyöngyvér

***

Dr. Ozsváth Imola laudációja

(Elhangzott a Tamási Áron Alapítvány 2022. évi Virrasztás díjának átadóján.)

Dr. Ozsváth Imola 1977-ben született Székelyudvarhelyen, a kolozsvári Babeș-Bolyai Tudományegyetem Bölcsészkarán végzett magyar-néprajz szakot, majd ugyanitt, a Magyar Néprajz és Antropológia tanszéken szerzett mesteri fokozatot. Doktori címét is ugyanezen intézmény keretein belül szerezte. Jelenleg a székelyudvarhelyi Tamási Áron Gimnázium magyar irodalom szakos tanára, de sok, az irodalom lelkes tanításán is túlmutató közösségi tevékenységgel is foglalkozik.

Én büszkén vallom magam egykori tanítványának, és hálás vagyok neki, amiért a fiatalságom egy, a fejlődésre fogékony időszakában ő is terelgette lépteim, és osztálytársaimhoz hasonlóan feltétlen szeretettel viszonyult hozzám is a középiskolai éveim alatt.

Első sorban azzal volt sokunkra nagy hatással, hogy megmutatta nekünk a magyar irodalom csodáit, és mindezt olyan lelkesedéssel az első irodalomóránktól az utolsóig, hogy a négy év alatt még a legközömbösebbek is megszerettek legalább egy-egy verset, novellát. A többségünkből azonban kifejezetten könyv- és színházszerető fiatal felnőtteket nevelt. És ez nem is volt könnyű

feladat, hisz kilencedik osztályban javarészt a reál tudományokért érdeklődő osztály voltunk. Meggyőződésem, hogy ehhez igazi hivatástudat, a tantárggyal szembeni lankadatlan rajongás és a fiatalság szívből jövő szeretete voltak szükségesek. Azt hiszem, ezekkel Ozsváth Imola mind rendelkezik, és ezek tették nagyszerű irodalomtanárrá. Ő azonban nem csak nagyszerű tanár, hanem nagyszerű pedagógus is. Mint osztályfőnökünk, a négy év alatt sikerrel mutatott nekünk olyan megrendíthetetlen pozitív értékeket, mint a letörhetetlen optimizmus, a művészetek szeretete, a szolidaritás, a szociális érzékenység, vagy éppen a lelkiismeretes, jókedvű munkavégzés. Mindezek követésében jó pedagógusként ő maga is jó példával járt előttünk, így ezek az értékek lassanként beszivárogtak mindannyiunk életébe. Hogy néhány példát említsek, ő maga is mindig velünk tartott, amikor adományokat gyűjtöttünk és szállítottunk rászoruló nyugdíjas embertársainknak karácsony alkalmából, így vele tapasztalhattuk meg a segítségnyújtás felemelő érzését. Ő ismertette meg velünk a színházba járás szenvedélyét is, hisz évente többször is közösen látogattunk jobbnál jobb darabokat, formálva ezáltal kialakulóban lévő ízlésünket is.

Tudom továbbá, hogy Ozsváth Imola maximalizmusának nem elég, hogy kifogástalanul végzi pedagógusi hivatását, ezen felül is rengeteg feladatot vállal, rendszeres az, hogy éjszakába nyúlóan dolgozzon. Így készítette el például a Tamási-emlékév keretein belül a tartalmas és gyönyörű szép Tamási Áron tematikájú falinaptárt is több projekttel párhuzamosan, szabadideje utolsó perceit is feláldozva. És még így sem láttuk soha fáradtnak vagy kedvetlennek, mindig ugyanolyan sugárzó jókedvvel lépett be az iskolába. És nem láttuk soha azt sem, hogy félkész munkát adott volna ki a kezei közül. Mindenben a tökéletesre törekszik. Ebben a szellemben szerkesztett naptárt, lektorált könyveket, végzett néprajzi kutatói munkát, és ebben a szellemben foglalkozott velünk is. Úgy gondolom, sokan példát vehetünk róla, hisz napról napra megmutatja, hogyan lehet egyszerre precizitással és szeretettel végezni el a legkisebb és a legnagyobb feladatokat is.

Kedves „Oszi néni”! Kiemelkedően sokat tett a Gimnázium diákjaiért, a székelyudvarhelyi kulturális életért, Tamási szellemiségének megőrzéséért. Fogadja tehát nagy-nagy szeretettel a Virrasztás díjat, hiszen megérdemelten kapja.

Az Isten éltesse sokáig!

Vass Bálint,
A Tamási Áron Gimnázium
egykori diákja, Tamási ösztöndíjas

„A kántor lánya angyalszerű, azt mondja, amit gondol”

Beszélgetés Mátyus Melinda lelkész íróval

Egy romániai magyar lelkésznő, akinek egy másik hivatása is van: prózaíró. 2020-ban Látó-Nívódíjjal tüntették ki, a szakma szerint tehetséges, az olvasók szerint hatásos, tehát sikeres. *A kántor lánya* szerzője, *Mátyus Melinda* elmeséli, honnan indult, milyen nehézségeket leküzdve jutott el addig, hogy egyszerre két különböző terepen is helytálljon, s hogy a lelkészi és írói munkásságát mi köti össze, illetve mi választja el egymástól.

Elárulja, honnan jött az indíttatás, hogy lelkész legyen?

A szüleim Kibédről származnak, ez a település a 20. század első felében a Bethánia nevű ébredési mozgalom körforgásába került. Nagyapám a Don-kanyarban maradt, így édesanyám hadiárvaként nőtt fel, és egy darabig az a dédanyám nevelte, aki a bethánista kör egyik alapembere volt. Ez a lelkiség a családi örökségem. Ezenkívül Szovátán, ahol születtem és nevelkedtem, egy önazonos és hiteles lelkésznőm is volt *Járosi Margit, Reményik Sándor* unokája személyében. Ő Szováta előtt a besztercei szórványban szolgált, a férjét közben bebörtönözték, mégsem a sérelmeiből élt. Jó kedvet sugárzott, nem volt benne önsajnálat. És ugyan nem volt már fiatal, de volt nyelve a fiatalok felé. Tőlük jött az indíttatás.

Mennyire támogatta a család az elképzelését, és hogyan találta meg a helyét az egyházi közegben?

Édesapám kicsit megszeppent, hiszen a Ceaușescu-érában voltam gyerek, amikor az egyházakat megfojtották, s ez nem tűnt karriergyanús hivatásnak. Székelyudvarhelyen matekos osztályban érettségiztem, onnan

kerültem a kolozsvári teológiára. A férjem ezekben az években a moldvai szórványban szolgált, és végül együtt kerültünk egy-egy háromszéki kis gyülekezetbe, ahol nehezen találtam a helyem, nem egy nyelvet beszéltünk a gyülekezeti tagokkal. Megrendültem.

Mi volt ennek az oka?

Székelyföldön belül is nagy különbségek vannak viselkedésben, lelkiségben, világlátásban. Ha a férjemmel gyülekezetet cseréltünk volna, talán működhetett volna a szolgálatom, ugyanis az ő gyülekezete ragyogó pontként világított Háromszéken. De alapjáraton zárkózottnak éreztem a háromszékieket, nem találtam a kódot, nagyon fiatal is voltam. Az is problémát jelentett, hogy női lelkész vagyok, azaz „szoknyás pap". De a közöny volt a legnagyobb probléma. Például dramatizáltam Eszter könyvét, a gyerekekkel egyórás előadást hoztunk létre, ügyesen voltak és élvezték, de a szülők nem jöttek el a bemutatóra – télen sem, amikor nem voltak mezőgazdasági munkák. Fel sem vetődött senkiben, hogy ez nem helyes.

Sok évre lett volna szükség és folyamatos magvetésre, de türelmetlen voltam. Fuldokoltam.

A kezdet akkor nem volt könnyű. Ezután következett Temesvár?

Temesváron a gyárvárosi új gyülekezetben négy évig szolgáltam. Leginkább gyerekekkel, fiatalokkal és nőkkel foglalkoztam, majd a Temesvár agglomerációjához tartozó Újmosnicára kerültem, már 17 éve. Újmosnica eredetileg telepes falu, a Bánság szinte utolsó telepes községe. A hatvanas évekig színreformátus volt, de én már egy asszimilálódó közösségbe érkeztem. A hívek 1906-07-ben többnyire az Alföldről telepedtek ide, de a bekövetkező impériumváltás miatt nem tudtak igazi közösséggé formálódni. Nem rendelkeztek a soknyelvűség biztonságával, mint a temesváriak, könnyen talajt vesztettek, nem volt nehéz a harmadik-negyedik generációt román tannyelvű iskolába irányítani. Én értem a bizonytalanságukat, Székelyföldön mi is úgy nőttünk fel, hogy nemigen ismertünk román embert. Kislányként azt gondoltam, minden román ember szereti Ceaușescut, a televízióban ezt láttam. A lelkészi szolgálatom így összetett, a szórványgondozás és némiképp a közösség kulturális életének szervezése is a feladatom. Itt érzem először igazán hasznosnak magam.

Volt olyan konkrét élmény vagy tapasztalat, amely felülírta a pályakezdőként érzett megrendülését?

Egy 24 éves nő alig alkalmas arra, hogy egy székely konzervatív presbitériumban, 70 éves férfiak között elnököljön, vagy rögtön a biblikateológia kurzus után a templom tetőfödésébe és a könyvelésbe ugorjon fejest. A lélek nem bírja ezt a váltást. Az enyém legalábbis nem bírta. A sok évnyi szolgálattal a legtöbb dolog mégis a helyére került. Mostanság is dohogok a járulékos munkák miatt, nehezen tudom szolgálatként értelmezni az adminisztrációt vagy az épületjavítási munkákat. De már nem tűnik abszurdnak, hogy egyik órában a harangokhoz kell felmásznom, és közben azon bosszankodnom, hogy szoknyában maradtam, mögöttem két-három munkással, a következő órában pedig bibliaórát tartok vagy éppen írok. Nem tragédia, hátha Isten ebből is kihoz valami jót. Ami még fontos: korábbi gondnokom, Józsi bácsi és felesége – Bözsike néni, aki a pandémia alatt eltávozott közülünk – személyében két református hitű, szent embert ismertem meg egy alig református, alig magyar faluban. Sokszor segítettek ők, a laikusok rajtam, a lelkészen.

Ha nagy volt a baj, beszaladtam hozzájuk, ha nem tudtam imádkozni, leültem közéjük, és imádkoztak ők. Vagy csak megfogták a kezem, és hallgattunk.

Mikor döntött úgy, hogy felvállalja az irodalomhoz fűződő vonzalmát?

Verseket mindig is írtam, és állandóan olvastam szépirodalmat, már 15 évesen Kafkát, diákként irodalmi versenyeken országos szintig jutottam. Mégsem volt önbizalmam. Ha viszontláttam egy írásomat nyomtatásban, azonnal elbizonytalanodtam. Amikor pedig már tudtam, hogy ez számomra létbevágó önkifejezési eszköz, rég messze kerültem a centrumtól, mindentől és mindenkitől, Temesváron nem volt irodalmi műhely, ahová tartozhattam volna. Küldtem prózákat irodalmi folyóiratokhoz, de nem válaszoltak, utóbb kiderült, nem olvasták el a szövegeket. Ugyanakkor közel kerültem a kortárs színházi nyelvhez, és amikor az ezredforduló körül a temesvári Csiky Gergely Társulat *Pintér Béla Parasztoperá*ját bemutatta, küldtem az előadásról egy recenziót a *Játéktér* nevű romániai színházi lapba, ahonnan két napon belül jött a válasz, hogy ez milyen nagyszerű, nem egy átlagos kritika, üdítő a külső szem. Végül körülbelül tíz színházkritikám jelent meg náluk.

*Innen jutott el addig, hogy a **Literán**, a **Látó**ban, a **Pannon Tükör**ben és a **Szifonline** felületén is publikált. A **Jelenkor** folyóirat pedig idén teljes egészében lehozta **A kántor lánya** című nagy elbeszélését vagy inkább kisregényét…*

Ez óriási számomra. A *Jelenkor*ban ez a második szövegem, ráadásul ezerlábú hosszúságú, boldogság, hogy így leközölték. *Visky András* író érkezett a színházba dramaturgnak mintegy három éve, *Az ember tragédiáj*át állították színpadra a kiváló rendezővel, *Silviu Purcăreté*vel. Andrást a teológia idejéből ismerem, *Hamvas Béla*ról írtam a diplomamunkámat, és a dogmatikaprofesszorom javaslatára az ő segítségét kértem. Aztán nem tartottuk a kapcsolatot, messzire kerültem. Amikor Temesváron egy író-olvasó találkozót szerveztünk vele, rögtön lecsaptam rá, nem olvasná-e el egy-két rövid szövegemet. Utóbb bevallotta, nem örült,

mert tapasztalata szerint ha egy lelkész írni kezd, „kánaáni” nyelven ír, a szövegeit agyonkontrollálja.

Az írói életem ezzel a mondatával indult: „Te nem író leszel, hanem már író vagy.”

És innentől írtam, írtam, és a következő évben már Látó-Nívódíjas voltam. Gyorsan történt minden. Azóta is rengeteg szeretetet kapok az irodalmi közegből, olyan nagy kaliberű szerzőktől is, akikre annyira felnézek, hogy öt éve el sem tudtam képzelni, hogy valaha akár barátságba is kerülhetünk.

Azt tudta előre, hogy A kántor lányá*val mit szeretne üzenni vagy kiírni magából?*

Egy szöveg nem úgy indul el, hogy az ember valamit el akar mondani, és ennek a környezetéből nem tágít. A szöveg, ha elindul, önjáróvá válik. A szerző egyszer csak észreveszi, mire megy ki a játék, és fut a szöveg után. De persze, hogy a saját világodat, tapasztalataidat írod bele, ami körülvesz, amiben élsz, az én esetemben a lelkészi tapasztalat megkerülhetetlen. Az igehirdetés és az irodalmi szöveg nyelve viszont két külön világ, noha lehet, hogy ugyanarról beszél. *A kántor lányá*nak az alapötlete onnan indult, hogy elvittem a konfirmandusaimat a város különböző felekezeti templomaiba, hogy az adott felekezet tanításait a legjobb helyszínen, a templomban mondjam el és mutassam meg nekik. A belső terek jelentésesek, szerettem volna, hogy érezzék az építészet jelzéseit. Az evangélikus templomba is elmentünk, amelybe háromnyelvű gyülekezet jár, s még ma is szinte mindenki a saját anyanyelvén mondja az imádságot. Ez ugye lehet Bábel, de lehet Pünkösd is – attól függ, ki milyen lélekkel helyezkedik bele a térbe, a közös imakavalkádba. Ez az élmény indította el bennem azt a szövegfolyamot, amely *A kántor lányá*hoz vezetett. A soknyelvű párhuzamos imádság volt a kiindulópont, ki hogyan érzi magát egy ilyen térben, miként tudja megélni a hitét.

Mit gondol, a végeredmény mennyiben tart esetleg görbe tükröt az egyház elé?

Ha arra gondolok írás közben, mi a dogmatikai elvárás felém, mert lelkész vagyok, mert tartanom kell magam bizonyos tanításokhoz, hagyományhoz, jobb, ha nem is írok. Mert az irodalom másról szól. Íróként nem lehet semmilyen elvárásnak megfelelni, csak jó szöveget kell írni.

A kántor lánya egy „vallássérült” fiatal nő életéről szól. Arról, hogy milyen nagy a baj, ha a mondatok és az élet között nagy a távolság.

Ha a nyelv tökéletes, maga a szeretet nyelve, pláne amikor kifelé irányul, miközben a valóság, az élet egész más. Az ebből fakadó feszültség lelki hasadáshoz vezethet.

Milyen visszajelzéseket kapott az írására?

Egy kolléga megkérdezte, hogyan használhatok csúnya szavakat a szövegben, mégiscsak lelkész vagyok. Hiába próbáltam magyarázni, hogy a figura, akit megformálok, így beszél, tehát nem használhatok mennyei nyelvet, a saját közegében kell működtetnem. Tudatosítanom kellett magamban is, hogy a szövegeim radikalitásából semmiképp nem az következik, hogy a lelkiségemet ne venném komolyan. Más a két nyelvezet, de ugyanazokat a tapasztalatokat fogalmazom meg a szószéken és az irodalmi szövegben. A Bánsági Magyar Napokon felolvasóestet tartottunk *A kántor lányá*ból, a résztvevők feltehették kérdéseiket, a gyülekezeti tagok is. Három nagyszerű színésznővel együtt egy óra alatt olvastuk fel a teljes szöveget, egy pisszenés nem volt. A kántor lányát is Melindának hívják a történetben, mi pedig négyen fehérben, mezítláb, szinte angyalként olvastunk fel, mert szerintem a figura is angyalszerű, azt mondja, amit gondol. Ahogy egy angyal teszi. A hallgatók szerették. A Koinónia táborban is volt egy felolvasásom, amelyre visszajelzés-özön érkezett, a résztvevők elárasztottak kérdésekkel, szeretettel. Sokan magukra ismertek valamilyen szinten, utólag is mondják, hogy beléjük égett a szöveg. Azt is kihallottam a reakciókból, hogy érzékeny pontokra tapintottam.

Mik a további tervei az írással?

Másfél kötetre való rövidprózám gyűlt össze, ezek mind megjelentek irodalmi folyóiratokban. Remélem, mihamarább kötet születik ezek egy részéből. Most egy regényen dolgozom.

Küzdelmes utat jár be a magyar kisebbség tagjaként a határainkon túl. Hogy érzi, mit tett hozzá a személyiségéhez az, hogy egy másik országban kell magyarként értéket teremtenie?

Határon túli magyarként akkor jut először eszébe az embernek, hogy ő egy kicsit más, amikor magyarországi magyarokkal találkozik. Addig a saját közege a természetes, hiszen abba született bele. Majd rájön, hogy ő kisebbségi magyarként alkalmazkodóképesebb az anyaországiaknál, talán kevésbé tart a más nemzetiségű emberektől, a másfajta gondolkodástól. Sőt egyáltalán nem fél a másságtól, mert van tapasztalata arról, hogy a különbözőség természetes.

Dr. Szász Adrián
Forrás: kepmas.hu

„A néptanító szívét
vasból alkotta az Isten, hogy elbírja
azt a sok kegyetlen lábat,
amivel a sorsa meggázolja.”

Kis irodalomtörténeti „csemege”, év végére. Ezúttal Tomcsa Sándortól és róla...

Tomcsa Sándor gyakran rendezett kiállítást Székelyudvarhelyen. 1925-ben a Tompa László főszerkesztette helyi lap így ad hírt az eseményről:

Tomcsa Sándor, a szélesebb körben is jól ismert, rendkívül tehetséges és szellemes rajzoló és karikatúrista készül a jövő vasárnaptól, 19-ikétől kezdődőleg városunkban kiállítást rendezni A kiállításon komolyabb rajzok is lesznek, de nagyobb része aktuális és helyi vonatkozású karikatúrákból áll, amilyenekkel a fiatal művész már sokszor szerzett nagy és széleskörű feltűnést és derültséget.

A kiállítás helyét külön közli a közönséggel.

Székely Közélet 8. évf. 15. sz. (1925. április 12.)

***

Néhány szó a vasárnap megnyíló karikatúra-kiállításom elé.

Mivel egy kicsit távol estünk, kilométerekben és szellemiekben is, onnan, ahol ma a karikatúra már - hogy úgy mondjam - beérkezett és elfogadott művészet, engedje meg városunk publikuma, hogy egy pár momentumra felhívjam nagybecsű figyelmét.

A karikatúra az igazság. Csakhogy a karikatúrista a szem és az igazság közé még oda szemtelenkedik egy – nagyító – üveget is. Az igazságot megmutatni hálátlan dolog, hát még, ha evvel a hiúságot, ezt a hetvenhét fejű sárkányt piszkáljuk meg.

Hölgyeim és uraim! Mikor a világlapok teli vannak fejedelemnők, írónők, dívák, mozicsillagok karikatúrájával, mikor, hogy ne menjünk messze, kormányunk összes tagjait láttam már kikarikírozva az állatvilág minden fajtájának (zsiráftól le egészen a patkányig), mikor az angol király „ült” Majornak, akkor tébolyítóan nevetségesnek tartom, ha pld. a kisbürgözdi postamesternő unokanővére felhúzza, különben egészen csianos fitos orrocskáját, vagy a nagybürgözdi fűszeres volt trén-hadnagy fia lelövéssel fenyegeti azt a szerencsétlen embert, ki egy kicsit hangsúlyozni merészelte a családi - pocakot.

A tárlatra mindenki ki van készítve, én pedig meg vagyok győződve, hogy a jövő héten belépek a vagyonos osztályba. ***Tomcsa***

Székely Közélet 8. évf. 16. sz. (1925. április 19.)

A következő lapszámban aztán megjelent a méltatás is, a szigorú szemű költő-barát tollából:

Tomcsa Sándor kiállítása

Tomcsa Sándor ötletes és ügyes karikatúráival közönségünknek már jó ideje kedvencévé vált, sőt rajzait volt alkalma megismerni és méltányolni a lapokból Erdély szélesebb körű nyilvánosságának is. Magunk is mindig örömmel ismertük el tehetségét, érvényesülését pedig óhajtottuk, amiről, azt hisszük, Tomcsa Sándor kétségtelenül meggyőződhetett.

Mindez, valamint fiatalságában, tehetségében való feltétlen bizalmunk megnyugtat affelől, hogy nem fogja elkedvetleníteni, ha ezúttal a dicséret és elismerés szavai közé belevegyítjük egy-két kifogásunkat is. (Keményebb legény ő annál s hátha - ahogy mi is szeretnők - pár őszinte szó még éppen hasznára válik! Tehetségében tehát, ismételjük, semmi kétségünk nincs.

Élénk szelleme, humoros látása, rajztechnikában való - sokszor bravúros - ügyessége egyenesen predesztinálják, hogy elsőrendű karikatúristává váljék.

Mindez rajzainak jó nagy részével már eddig is sikerült; előnyös tulajdonságai rajta vannak ezeken a karikatúrákon.

A Soó Gáspárt, Hinléder Ernőt, Kováts Istvánt, Papp Dezsőt, Kálmán dr-t, Bilciurescu törvényszéki elnököt. Tamás Simont, a „Benedekek”-et, Tamás Márthát, Vass Márthát, a filhamonikusokat ábrázoló rajzai kedvesek, szellemesek, anélkül, hogy bántóak lennének, ötletesség van a ref. kollégium hajójának, a Hargita sportegyesületnek a megrajzolásában is. - Néha azonban a gondolat szellemessége és annak a rajztechnikán át való közlése nem egyesülnek harmonikusan. Az ötlet csak ötlet marad, a kifejezés hiányossága, elhanyagoltsága miatt. Ez a maga művészetét elhanyagolás különösen bántó éppen az olyas tehetségeknél, mint Tomcsa Sándor. Humorban sem ismerni a tréfát - Karinthynak ez a látszólag groteszk ötlete fejezi ki azt az ideált, amit mi minden művészetben, a karikatúrábaa is követendőnek látunk.

Vagyis mindig a legtöbbet adni, önmaga iránti szent szigorúsággal többre és többre törekedni, ez a legfőbb és kibúvást nem ismerő kötelessége minden művésztehetségnek! Aki e parancsnak nem mindig felel meg, az, kedves Tomcsa Sándor, nemcsak önmagával szemben vétkezik, de, mert csalódást okoz, megbántja azokat is, *kik benne bíznak, tehetségétől sokat követelnek! A kiállításnak különben nagy közönségsikere volt. A „komolyabb” rajzok közt finom technikájával, hangulatosságával megkapott a „Gyárkapu előtt”. (T. L)*

Székely Közélet 8. évf. 17. sz. (1925. április 26.)

***

1929 nyarán is fellépett a humorista. A hírt (stílusából ítélve) ezúttal is Tompa László fogalmazta meg:

Karrikatura-kiállitás

Tomcsa Sándor, a széles körben ismert karikaturista és rajzolóművész, ki már oly sok vidám percet szerzett szellemes ötleteivel, ezúttal június 15-i kezdettel egy karikatura-kiállítással lepi meg városunkat. A készülő anyagba bepillantva, már most megállapíthatjuk, hogy a rajzok frappáns hatásukkal és finoman szellemes ötletességükkel e zsánerben messze földön egyedül állók és a szenzáció erejével fognak hatni. A kiállításra különben lapunk jövő számában szintén részletesebben ki fogunk térni.

Székely Közélet - 12. évf. 23. sz. (1929. június 9.)

***

De a következő számban maga a kiállító és konferáló, az *„Írta és rajzolta: Tomcsa Sándor”* védjeggyel megjelenő rajzos humoreszkek (melyeket ő egyszerűen csak cikkeknek mondott) szerzője közöl szellemes beharangozót:

Igazolja magát!!

Mint méltóztattak olvasni e lap múlt heti számában, egy karikatúra kiállítás lesz városunkban. A hírecske akkor úgy végződött, hogy »lapunk jövő heti számában a kiállításra bővebben ki fogunk térni.« Mivel egy kicsit volt alkalmam bepillanthatni a lapok szerkesztőségének kulisszatitkaiba (apropo, egy szerkesztőségben nincs se kulissza, se titok, csak feledékeny szerkesztők) siettem a napokban, még lapzárta előtt találkozhatni e lap illusztris szerkesztőjével, hogy figyelmeztessem a »bővebb kitérésre«. Ilyenkor tavasszal egy poétaszerkesztőt hol lehet más helyen megkapni, mint a természet úgynevezett lágy ölén. Mivel itt a közelben a természet legkényelmesebb, lágy öle mégis csak a Sétatér, ott kerestem és meg is találtam. Persze, hogy így mondjam: az csak egy »duma«, hogy »lágy öl«. Egy egész szolid keményfa padon ült. S itt rájöttem még egy furcsaságra. Itt ül a Sétatéren az egyetlen hivatásos költőnk és csak ül és ül. És addig három bőrkereskedő költött. A teraszon.

- Szerkesztő úr - fordultam hozzá -, engedd meg, kérlek, felhívnom a figyelmedet arra, amit a múlt számban ígértél, hogy »ki fogsz térni«. Én ezt a kérésemet, természetesen a szerkesztő poétához intéztem, de úgy látszik, inkább a poéta-szerkesztő válaszolt valahogy így:

- Persze, persze, de »Én most fa vagyok s karjaimmal az azúr felé / remegek. Hajam moha, mit összeborzoltak titokzatos / szelek«*, - de nézd, kérlek, én már mégis idősebb vagyok ahhoz, hogy kitérjek, hanem tudod, mit, térj ki te! Te még ifjú vagy, és ha esetleg felveszed a faji sajátságokat is, határozottan szép jövő áll előtted. –, s szemei már a tavasz virányain édelegtek. Így történt aztán kérem, hogy nekem kell most itt bővebben kitérni. Ezeket igazolásul hozom fel. Különben is ma valahogy úgy vagyunk, hogy ha az ember csak egy hajszálnyira tér el a rendestől, teszem azt, egy új hózentrágerrel vagy egy új nővel jelenik meg, akkor már szemek merednek rá, és ezek a szemek ordítják, hogy : »hol? miért? mikor? na, igazolja magát!« És az ember már mondja is a teljesen semleges szemeknek, hogy »kérem, kérem, ne tessék olyan furcsán nézni rám, már éppen itt volt az ideje, hogy újat szerezzek be, hiszen már a közepén volt egy nagy szakadás, a csattok sem zártak jól, és mindig csúszott le a nadrág és hitelbe vettem ugyan, de becs'szavamra megadom, különben is honnan tetszik gondolni, hogy nincsenek-e tisztességes szándékaim ezzel az új - hózentrágerrel, stb ... stb ...«*

Hát így valahogy az ember önkéntelenül igazolja magát. Valahogy én is úgy vagyok most a kiállításom előtt. Igazolásomra pedig felhozom a következőket. (A szemek kedvéért? Dehogy, kérem! A reklám kedvéért!) Annyian mondták, most már én is kezdem hinni, hogy a múzsa – ha kissé undorral is –, de homlokon csókolt. E csók hatása alatt néha rám jön valami és mikor így rám jön, ennek a vége rendesen: »ekkor és ekkor, itt és itt megnyitja kiállítását«. Az anyag összehozása, megrajzolása, hát még az megy, ehhez értek, hanem az ügy másik fele, az már nehezebb: az adminisztrálás. Hogy mi az: adminisztrálni? Ez kérem, amit itt tetszik olvasni! Hogy szenzációs lesz, hogy mulatságos lesz, hogy ilyent nem tetszenek sehol látni, hogy ez nem egy tucat meztelen görl és egy fél tucat piszkos kis sánzon (azért nem lesz publikum), hogy egy próba mindnyájunkat meggyőz, hogy...még mindig lehet, urrrak, még mindig lehet, hölgyek!... Hát ne sirüljön le az embernek a képiről a púder, mikor ilyeneket kell írnia?! Nem azért, mintha nem úgy lenne, hanem mert ez kell. Kortünet! Eddig a közönség zarándokolt a művészethez (nem, nem az én dolgaimra gondolok, általában), most a művészet vánszorog a közönséghez, felleplezve szépségeit: »ahogy akarod«. Na, de tényleg kifutok az engedélyezett sorokból, s még nem is írtam arról, amiről tulajdonképpen írnom kellene. Tehát: 110 kép. Legalább 200 szereplő, tehát a »tout Udvarhely«. Urak, hölgyek, kicsik, nagyok. Jó lesz, szép lesz, mulatságos lesz, esemény lesz, szenz...ej kérem, azt látni kell. Mindenkinek! Persze, ennek az egész kiállításnak van egy nagy szépséghibája. Egy született gyengesége. Az, hogy a belépti díj 20 leu. Teccik tudni, elszakadt a cipőfűzőm. Hátha kikeresem! ***Tomcsa***

Székely Közélet - 12. évf. 24. sz. (1929. június 16.)

***

A méltatás rövid (és talányos):

Tomcsa Sándor karikatúrái egy héten át látogatott hellyé tették a vármegyeház hátsó nagy közgyűlési terme mellett levő kisebb helyiséget. Kitűnő karikatúristánk csípős, de mégsem bántó ötletessége a kiállított rajzokon frappáns hatással érvényesült: az érdektelen szemlélők jóízűen derülő, nevetgélő csoportjaiban rendesen voltak láthatók „érdekeltek" is, akik éppen olyan jóízűen mulattak találó kifiguráztatásukon. Sőt a rajzok megvásárlói is rendesen éppen maguk voltak. A kiállítást, különben még csak holnap, vasárnap estig lehet megtekinteni, akkor bezáródik. És elmarad, technikai akadály miatt, az a vasárnapesti konferálás is, amelynek tervéről más helyen hír is került a közönség elé!

(Székely Közélet - 12. évf. 25. sz. (1929. június 23.)

***

*(**Tomcsa Sándor** (Székelyudvarhely, 1897. augusztus 27.- Székelyudvarhely, 1963. január 18) magyar író, karikatúrista, újságíró, elbeszélő, színműíró, művelődést irányító. Székelyudvarhelyen színház és utca van elnevezve róla. Mellszobra a Sétatéren, a Kultúrház közelében található. (Szerkesztő megjegyzése)*

Páll Lajos

Tomcsa Sándor emlékére

Udvarhelyre

Felszívta a nap a várost,
lebeg, mint egy aranymadár,
ezüstpohár-völgyek fölött
tollászkodik, dél felé jár.
Gyere, kacagjunk, jó Tomcsa Sándor,
utánad Tigris jár s nem vak kutyakölyök,
s nem fenyédi részeg próféta lődörög.
Gyere, kacagjunk, jó Tomcsa Sándor,
borunknak fogytán kártyát vet a Néma,
víg lesz a vasárnap buggyos csukorékja.
Gyere, kacagjunk, jó Tomcsa Sándor.
A törvény fehér lesz, akárkit ítélhet,
nem az emlékezés, suttogás szül nevet.
Gyere, kacagjunk, jó Tomcsa Sándor.
Ki tudja, a tánc s a bál itt meddig áll,
s mit ér ez a füstös, patrióta lokál.
Gyere, kacagjunk, jó Tomcsa Sándor.
Felszívta a nap a várost,
lebeg, mint egy aranymadár,
ezüstpohár-völgyek fölött
tollászkodik, dél felé jár.

A murokországi betlehemezés száz esztendeje

A karácsonyi ünnepkör a dramatikus népszokások, népi játékok előadásának egyik kiemelkedő alkalma. A legismertebb karácsonyi színjátékszerű népszokás a betlehemezés, melyet a közelmúltban még sokfelé gyakoroltak, és napjainkban is élő szokás. Így van ez Murokországban is.

Murokország betlehemes határai

Murokországot ne keressük a térképen. A kérdésre, hogy hol van Murokország és meddig terjed, azt válaszolhatnánk: földrajzilag az Alsó-Nyárádmentén, egyébként pedig csak a szóbeszédben létezik és terjed. Egy falucsoportról mondják Székelyföld, az egykori Marosszék egyik legsűrűbben lakott vidékén, ahol az emberek életformáját mintegy háromszáz éve a piacozó zöldségtermesztés alakította és alakítja napjainkban is. Székely humorba oltott népi, néprajzi táj.

Azt nem merem állítani, hogy a karácsonyi betlehemezés is ugyanennyi ideje hozzátartozna e vidék népi kultúrájához, de Murokország határait aszerint is meg lehetne húzni, hogy a 20. század elején, közepén melyik faluban élt a betlehemezés szokása. Az eddigi gyűjtések és a magam adatai szerint betlehemeztek Luka- és Ilencfalván (mai neve: Dózsa György), Teremiújfaluban, Káposztásszentmiklóson, Csibán, Karácsonyfalván, Folyfalván és Somosdon is. Ezek a falvak mind reformátusok, tehát a betlehemezés itt a reformátusok hagyományvilágához tartozott, akárcsak a Mezőségen, Kalotaszegen vagy az Alföldön.

Betiltották, tetszhalottá vált

A diktatúra szorításának erősödése idején, a '80-as évek elején sorra vettem a fenti falvakat; a betlehemezésről és más karácsonyi népszokásokról érdeklődtem. Káposztásszentmiklóson és Csibán az öregek emlékeztek a gyermekkorukbeli betlehemezésre, de szövegéből és énekeiből csak foszlányok jutottak eszükbe. Somosdon több eredménnyel jártam. Székely Viktor 60 év körüli gazda, akit a faluban szószólói tehetségéért mindenki a megtisztelő „Kossuth" néven emlegetett, gyönyörű karácsonyi köszöntőket mondott, és megígérte, hogy a betlehemezésnek is utánanéz, mert azt már a '40-es évek vége óta nem gyakorolják. Ez volt a helyzet Lukailencfalván is. Ide pedig már a helybeli betlehemes játék szövegével, leírásával felszerelkezve mentem. Időközben ugyanis megkaptam az Adatok téli néphagyományaink ismeretéhez című, 1939-ben Kolozsváron kiadott kötetet,

amelyet hetven néprajzi gyűjtő munkája alapján két fiatal teológus, Makkai Endre és Nagy Ödön állított össze. A gyűjteményben Adorjáni Zoltán református igazgató tanító lejegyezte az itteni karácsonyi játékot a részt vevő gyermekek elmondása alapján. „Lehet, hogy volt, de már rég nem járják.” „Betiltották, nem szabadott ilyesmivel foglalkozni” – válaszolták érdeklődésemre. De azért útbaigazítottak. Menjek a szomszédos Újfaluba, úgy tudják, ott még betlehemeznek.

A felújított betlehemezés

Teremiújfaluban végre találkoztam az élő vagy felújított betlehemezéssel. De ennek is megvan a története. Vetési András középkorú gazdaember és zöldségtermesztő nem kérdezte senkitől, hogy szabad-e vagy nem. Amikor a legnagyobb fia akkorára cseperedett, András bácsi elmesélte és megmutatta, milyen volt az ő idejében a várva-várt karácsonyi játék. A kalendárium akkor 1975-öt mutatott. Vetési András negyedszázaddal azelőtt, a negyvenes-ötvenes évek fordulóján járt betlehemezni. Utána náluk is betiltották. Ebben az emberöltőnyi időben a szokás tetszhalottá vált, csak a felnőtt korosztályok emlékezetében élt, a fiatalok egyáltalán nem ismerték. Ezért mondogatták sokáig a faluban: „No, András, ember vagy, mert amit elfelejtettünk, te feleleventetted”. Ahogy meghallották, hogy járnak, hívták őket Lukafalvára, Ilencfalvára is. Vetési Andrást pedig hívták a milíciára. Megfenyegették, hogy elviszik, mert rendszerellenes dolgokra biztatja a gyermekeket. A milíciára hívásnak az lett az eredménye, hogy a következő generáció nem mert betlehemezni. Aztán egy-két évnyi kimaradás után csendben újból elindultak, András bácsi háttérbeli irányításával. A hetvenes évek második felétől megszakítás nélkül, minden évben sor kerül a betlehemezésre.

Fotó: Bálint Zsigmond

Mostan kinyílt egy szép rózsavirág

A murokországi betlehemes játéknak – mind a harmincas években lejegyzett lukailencfalvi, mind a felújított teremiújfalusi változatnak – hét szereplője van: a csengettyűs bottal beköszönő Kengyelfutó, a Király, Szent József, a betlehemi istállót vivő két Angyal, és két – az ifjabb és az öregebb – Pásztor. Az előadás azzal kezdődik, hogy a Kengyelfutó beköszönő versével engedélyt kér a gazdától a betlehemi történet előadására; miután bemennek, a Király elmondja jövetelük célját: „Mi nem azért jöttünk, hogy itt históriázzunk, hanem az Úr Jézusról példát mutassunk”. A játék két jelenetből áll: a szálláskeresésből és a pásztorjátékból. Az elsőben Szent József bebocsáttatást kér, de a Király elutasítja, a másodikban a pásztorok ajándékokat (bárányt, sajtot) visznek Jézuskának. A játékmenet egyszerűsödött, szinte egybeolvadt a két jelenet, a váltást az énekek biztosítják, szinte több benne az ének, mint a prózai rész. Legjellemzőbb éneke a „Mostan kinyílt egy szép rózsavirág” kezdetű karácsonyi népének, amelyet napjainkig több vidéken ismernek.

1989, amikor terroristáknak véltek

András bácsi az újfalusi betlehemes játék szövegét, énekeit karácsonyi lélekkel úgy „előadta”, hogy egyszemélyes szent színházi élményben részesített. Abban maradtunk, hogy 1988 karácsonyán is eljövünk, és néhány helyre elkísérjük a betlehemező fiatalokat, de valami közbejött, akkor nem sikerült, elmaradt 1989 karácsonyára. A huszonöt évvel ezelőtti véres karácsonyra. De járnak-e most a betlehemezők, akik Jézus születéséről példát mutatnak? Járnak, járnak, de kicsiben, nem mennek más faluba, így András bácsi. Bálint Zsigmond fotós barátommal csak mi mentünk „más faluba” karácsony első napján délután. Vásárhelytől Újfaluig legalább háromszor megállítottak a „rend új őrei”, gyanúsan nézegették felszerelésünket. Újfaluban is idegenkedve fogadtak, hiába volt velünk Vetési András. Keserűen nevetve mesélte később az okát: elterjedt a faluban, hogy a villanyóráját leolvasni mentünk hozzá, mások azt híresztelték, hogy magunkhoz édesgetjük és elvisszük a gyermekeket, voltak, akik éppenséggel terroristákat gyanítottak a fényképezőgéppel és magnóval felszerelkezett idegenekben. Megértem a falu akkori, álhírekkel táplált és manipulált lelkiállapotát. Többrendbéli találkozással és házi beszélgetésekkel felmelegedett aztán iránt a falu, megnyíltak az emberek.

Színjáték és szimbolikus szertartás

Meggyőződhettem, hogy itt nemcsak a karácsony gazdag szokáshagyományokban, hanem a farsangi időszak és húsvét ünnepe is. És megérteni véltem azt is, hogy miért itt újították fel egyszerű, értelmes falusi emberek a szent színjátékot, és miért állandósult újból: mert a teremiújfalusiak belső értékrendjének lényegéhez tartozik, sok szállal kapcsolódik a közösség kultúrájához. Ezért jártunk velük '89-ben, '90-ben, '91-ben; próbáltuk

megérteni a házról házra járó színházi előadás értelmét. Mert az, színházi előadás, bár csökevényes formában: bekérezés, szövegmondás-párbeszéd, éneklés, megmutatás rögtönzött színpadon (betlehemi csillagos istálló, fehér ruhák, csákók, kendők, csengettyűk, botok, kifordított bundák, királyi korona), elköszönés, adománygyűjtés. És a „színjátszó személyek", a próbák és a minden házbeli közönség, a kocsma közönsége és a templomi előadáson a templom népe. A falu teljes közössége. Maradjunk csak a színjátszó személyeknél. A játékosok nevét, életkorát mindenik évben feljegyeztem. A három év adataiból világosan kiderül, hogy a betlehemezésnek itt szigorú életkorbeli határai vannak: a tizenhárom-tizenöt éves korcsoport jár, járhat betlehemezni. A betlehemezés résztvevői azon fiúgyermekek közül verbuválódnak, akik a következő évben konfirmálnak, vagyis nagykorúvá válnak a református egyházban. A konfirmandusokra tartozik, hogy ki melyik szerepet alakítja. Ha nem telik ki a tizennégy évesekből a csapat, beveszik a tizenhárom vagy tizenöt éveseket is. Belső rangsorolás szerint a fiatalabbak a „pásztorsággal" vagy az „angyalsággal" kezdik, nem lehetnek egyből Kengyelfutó, Szent József vagy Király. Királynak lehetőleg a legidősebb és legértelmesebb fiút választják, ő a csapat vezetője. Így a betlehemezés szokása Teremiújfaluban a gyermekkorból az ifjúkorba lépés szimbolikus szertartásává is vált.

Hagyományozódás apáról fiúra

Bár nem rendszeresen, de azóta is nyomon követem, figyelem a murokországi betlehemezés alakulását. Örültem, amikor hallottam, hogy 2000 után Somosdon is felújították, és néhány évig betlehemeztek a fiatalok. Amikor egyik diákunk révén megszereztem e játék „szövegkönyvét", nagy meglepetésemre az általam publikált játékleírás (Magyar karácsonyok, Impress kiadó, Marosvásárhely, 2001, 130-139.) másolatát hozta, abból tanulták meg. Na tessék, gondoltam, erre is jó a folklórgyűjtő munkája.

Teremiújfaluban az elmúlt negyedszázadban minden nemzedék megélte, napjainkban is megéli – és velük együtt az egész közösség – a betlehemi szent színjátékot. Részletes leírást igényelne, hogy mi változott benne e negyedszázad alatt, és mi nem. 2012 karácsonyán Bálint Zsigmond fotós barátommal újból elkísértük az aktuális betlehemező csapatot néhány házhoz, majd másodnapján a református templomba, ahol szintén előadták, és Szövérfi Zoltán tiszteletes úrral megdicsérhettük őket.

A három nap során összesen vagy hetvenszer, hetven helyen mondták és énekelték el Jézus születését. „Az üzenetjét, azt kell megbecsülni. Ez egy ünnepi hangulatot teremt minden háznál, ahová beengedik". Aki erre az üzenetre figyelmeztet, nem más, mint az egyik házigazdánk, Henter József, aki az 1990-es csapatban Kengyelfutó volt, a 2012-esben a fia, Henter Loránd Szent Józsefként vett részt, pedig még csak 12 éves volt.

Gyönyörű példája ez annak, hogy mit jelent, jelenthet az, ha a kultúránk, a népszokásaink „apáról fiúra" hagyományozódnak.

Barabás László
(Forrás: Népújság)

Páll Lajos

Tél

Nincs távolság, a varjakat elérnéd
Csapongnak körül, s a szemed mögött,
Az ázott papír, kapca, folt az érték,
Félelem űzi a szembejövőt,
Nem mozogni egy lépést sem hiába,
A gyomromban csajkába töltöget
Valaki. December, ki szolgálatra
kész, vacogásból oszt előleget.
Ha az őr reágyújtott, a vergődő láng
Elröpít úgy is szép Udvarhely iránt,
Bár nem tudom, mily messze a messze,
Látom, hogy a langyos lámpavilágban,
Mit jövendölnek, a kép oly hibátlan,
Kívánom, bár igaz ne lehetne.
(Részlet a Négy Évszak c. versből)

A kibédi szolgák óesztendei búcsúja

Folklorisztikánkban a néhai szolgaköltészet alaposabb kutatására csak az elmúlt évtizedekben került sor. Ortutay Gyula és Katona Imre: *Magyar népdalok* (1970) című válogatásában már külön fejezet tárgyalja a szolgadalokat, amelyek „... a múltról szólnak ugyan, de gyűjtésüket annak idején meglehetősen elhanyagolták, és csak most tudunk róluk bővebbet".

A szolgaköltészeten belül külön figyelmet érdemel a szolgák óesztendei búcsúja, mind a mai napig eléggé hiányos szakirodalommal. Faragó József, majd Katona Imre foglalkozott behatóbban e műfajjal. Legkorábbi székely változata Kriza János gyűjteményében bukkant fel. Utóbb Konsza Samu közölte egy szép és teljes változatát a háromszéki Dálnokról, azzal a minősítéssel, hogy „... a székely falusi szolgaköltészet egyik értékes emléke". Ugyanitt megtudjuk, hogy ez a „szent alá s felnapi rigmus" nem énekelt szöveg, tehát a szolgaköltészetnek nemcsak dallammal párosult fajtái éltek és élnek a néphagyományban.

A falusi szolga- és cselédtartás formáiról legutóbb Kós Károly írt kimerítően. Mivel a parasztság körében ez az életforma eléggé általános volt, ezúttal nem térek ki aprólékos ismertetésére, csak jelezni kívánom egyikmásik kibédi sajátosságát. A továbbiakban azonban szólaljon meg a legilletékesebb, a 67 éves Sándor Lajos földműves, aki fiatal korában 10 évet szolgált:

Én tizenöt éves koromba mentem szógálni, 1928-ba kezdtem el a szógálatot. A fogadás újévtől újévig vót, ezt szerződésbe is tették, s aláírta a gazda komája, a szomszéd vagy valaki más, ezek vótak a tanúk. Adtak egy esztendőre kétezer lejt, három inget, három gagyát, egy posztónadrágot kabáttál, s ëgy bokkancsot. Adtak egy kalapot is, posztókalapot. Ezenkívül semmi egyéb nem járt, csak étel. A fiatalabb szógalegények pénzt nem is kaptak; nekem azér adtak, mert nagyobbacska vótam, s már tudtam kaszálni. Az étkezés úgy vót, hogy reggel, mielőtt indultunk vóna a mezőre, kaptam ëgy sorkolat kenyeret s vajegyszer egy pohár pálinkát. Kilenc óra felé hozták a frustukot, legtöbbször salátalé s túróspuliszka, zödhagymával. Délre aztán szalonna, lekvár, ijesmi került elé, nemigen vótak főtt ételek, feszt száraz ételeket ettünk. Messze vótak a birtokok, s nehéz vót a járás. Ozsonnyára is vót valami száraz étel, túró, vajegyszer szalonna, hagyma, uborka, ami maradt a délről. A vacsora aztán vót fuszujkaleves, fókhagymáslé, köménymaglé, általában főtt ételek. Keserű kenyér vót tizenkilenc órát dógozni egy nap. Mert este 11 órakor feküdtünk le, s reggel 4 órákor keltünk. Vót a gazdámnak két ökre, négy tehene s egy csomó juha. A csordapásztor már 5 órákor hajtotta a csordát. Addig már meg kellett legyenek fejve a tehenek. Mese nem vót, mert 5 órára már az egész hat darab marha el kellett legyen kúrálva [gondozva, ellátva], 7 órakor már nem vótunk otthon. Vagy kaszálni, vagy kapálni mentünk, vagy akárhova a mezőre. Ha felkeléskor késés vót, már csúfondároskodott a gazda, hogy kinek a pendejit nyomtad meg az éjjel? Egy egész esztendőt kellett dógozni, 365 vagy 366 napot. Vosárnap is dógoztunk, délig feszt vót munka. Kivált cseresnye-szedéskor vagy szilvaszedéskor nem is vót megállás; jöttek a gyergyói emberek, s kézzel kellett leszedni mindent a fáról. Ijenkor nem számított, hogy vasárnap vagy hétköznap, dógozni kellett. Télen, ha csak nem vót nagy hó, minden gazdának vót juha, s egész fél télen jártunk etetni. Sokszor még újévig is jártunk a mezőre. Vót aztán a favágás, egész félnapokot a szóga vágta a fát félkézfűrésszel. Délután jött megint az etetés, itatás, utánna egy kosár törökbúzát le kellett fejteni, vagy egy kisebb kosár fuszujkát ki kellett bontani. Ojan idő nem vót, hogy ne legyen munka. Hajtották az embert, még betegnek se lehetett lenni. A hálás nyáron künn a pajtahíján vót, a szénába. Csak télen, ha jött a nagy hideg, akkor engedték meg a benn való hálást. A szóga szabadulása csak újévkor vót, ez vót a szóga karácsonya. Óesztendő napján már tudtuk, hogy vagy menyünk, vagy maradunk. Aztán újév első napján össze is ültünk szógákul, s ittunk. Elpanaszolkodtunk egymásnak, hogy hányszor vertek meg, hol vasvillával, hol fakalánnyal. Mindegyik mondta az ő panaszát, hogy az ötvenkét vosárnapból nem sok vosárnapja vót. Így vót biza, ezt nem lehet letagadni.

Az egykori szolga e vallomása után ismerkedjünk meg az óesztendei szolgabúcsúztatónak a Maros megyei Kibéden lejegyzett változataival. A szövegeket 1978 szeptemberében gyűjtöttem. Mindenik változat végén feltüntetem az adatközlő nevét és életkorát.

1.

I*stenem, Istenem, hozd el szógák karácsonyát,*
De meguntam gazdám kóvártéját,
Gazdám kóvártéját, asszonyom konyháját.
Reggel ettem ízes puliszkáját,
Ebédre adta a rántott hagymáját,
Vacsorára vizes tejből főtt kásáját,
Csak néha láttam meg a disznyó kolbászát.
Köszönöm gazdámnak a szíves jóságát,
Ki megadta bérbe szegődött ruháját:
Gyócsinget, gyócsgatyát kezdetbe megígért,
Mismásba őtöztem, mikor kifizetett.

Még azt is belémondtuk, hogy:

Mikor megszegődtünk, mindent megigértél,

Esztendő teltivei keveset fizettél.
(Bereczki Lajos, 57 éves)

2.
Aj Istenem, hozd el szógák karácsonyát,
Mer meguntam gazdám kóvártéját,
Három tepertyűvel rántott káposztáját,
Bécsi fontra teszi nyüves szalonnáját,
Vegye ki az Isten a két szeme világát.
(Soós Károly, 82 éves)

3.
Ó Istenem, hozd el szógák karácsonyát,
Hogy meguntam gazdám kóvártéját,
Asszonyomnak azt a kétszer főtt savanyó fuszujkáját,
Aj Istenem, fojtasd ki a két szeme világát.
Kolbász, ódalas, húsleves, töllem távozzál,
Mer velem a nyáron nem barátkoztál.
Köménymaglé, tárkonyos fuszujka, nekem megbocsáss,
Mert a nyáron együtt húztuk az igát.
(Orbán Sz. Lajos, 64 éves)

4.
Istenem, Istenem, hozd el szógák karácsonyát,
De meguntam gazdám kóvártéját,
Kétszer főtt fuszujkáját,
Langyos puliszka páráját.
Kedves kasza barátom, megbocsássál,
Ketten húztuk nyáron az igát.
Tej s túró, töllem távol jártai,
Véllem a nyáron nem barátkoztál,
Hideg puliszka mellett kaszáltam.
(Madaras Dávid, 70 éves)

5.
Hozd el, Uram Isten, szógák karácsonyát,
Mijen rég meguntam gazdám kóvártéját.
Dióhajjal mérte penészes túróját,
Vegye ki az Isten a két szeme világát.
(Madaras Sándor, 54 éves)

6.
Istenem, Istenem, hozd el szógák karácsonyát,
Mer meguntam asszonyom konyháját,
Asszonyom konyháját,
Két tepertyűbe sült rántott káposztáját.
Ha kenyeret vágok, talán nagyocska,
Ha pálinkát ád, azt is panaszolja.
(Dósa G. Károly, 57 éves)

7.
Ó, hozd el, Uram, szógák karácsonyát,
Meguntam a gazdám kóvártéját,
Panaszos pálinkáját,
Kétszer főtt fuszujkáját,
Ó, vedd el, Uram, a szeme világát.
Téj, túró, töllem távozzál,
Velem nem társalkodtál.
Vereshagyma, hideg puliszka, megbocsáss,
Mer a nyáron együtt húztuk az igát.
(Simonfi Lajos, 70 éves)

8.
Én Istenem, hozd el szógák karácsonyát,
De meguntam gazdám kóvártéját,
Krumpli, fuszujka, veled húztam a kaszát,
Húsleves, csűrkehús, velem nem igen barátkoztál.
(Sándor Lajos, 67 éves)

9.
Én Istenem, hozd el szógák karácsonyát,
Hogy meguntam gazdám kóvártéját,
Hideg puliszkáját,
Keserű hagymáját.
(Molnus András, 40 éves)

10.
Hozd el, Isten, újesztendő szombatját,
Hadd hagyjam itt doktor Höncné szobáját,
Mert engemet úgy tartott, mint egy kutyát,
Hozd el, Isten, újesztendő szombatját.
(László Elekné Domokos Anna, 74 éves)

A tíz változatból kilencnek már az első sorában ott a szógák karácsonya kifejezés. Ez az újévre vonatkozik, ugyanis „a szóga szabadulása újévkor vót”; ekkor járt le az egy esztendőre kötött szerződés.

A faluban egyetlen szöveget sem találtam, amelyet valaha énekeltek volna, tehát dallam nélkül, rigmusként éltek a folklórban. Érdemes néhány adatközlő idevágó észrevételére hivatkoznom (zárójelben a szövegek sorszámával, vagyis az adatközlők nevével): „Ezt csak rigmusolták, ez vót a szógák búcsúja. Sok fogadó gazda fösvény vót, s ezt arról kezdték el” (3); „Ez csak ojan mondás vót, ha valaki ojan hejen dógozott, hogy sovány vót az ellátás, akkor mondták” (4); „Egymás között mondogattuk, az vót a szóga újévi köszöntője, a búcsúja a gazdától” (5); „Szógalegényekül rigmust kezdtek, s úgy mondták el” (6) stb.

Másutt dallammal társult szövegváltozatok is éltek. Faragó József, a szolgadalok nyitottságáról beszélve, már utalt arra, hogy a szolgaköltészet emlékei gyakran katonadalokkal, illetve keserves-szövegekkel kontaminálódtak, 9 ezek viszont mindenfelé kizárólag énekelt műfajok. Eszerint a szolgák óesztendei búcsúja mind énekelt, mind rigmusolt változatokban is élt a nép körében.

Tartalmi vonatkozásban az első változat a legteljesebb; nemcsak a szolga étrendjére vonatkozó utalásokat tartalmazza, hanem a ruházkodással kapcsolatos egy-két megjegyzést is. A gazda, aki gyócs, azaz gyapot helyett végül is mis-más, vagyis kenderrel kevert, gyengébb minőségű, durvább vászonból szabott alsóneműt adott, nem mindenkor teljesítette a szerződésben vállalt kötelezettségét.

Minden szövegváltozat központi témája azonban a

szolgák étkezése, Íme, hogyan sorjáznak a sovány ellátásról tanúskodó ételneműek: ízes puliszka, rántott hagyma, vizes tejből főtt kása, rántott káposzta, kétszer főtt fuszulyka, köménymaglé, penészes túró, nyüves szalonna stb. Nem csoda, hogy a szövegekben felbukkanó emberi panasz néhol átkozódásba csap át, mintegy átokdal-jelleget adva egyik-másik változatnak.

Külön figyelmet érdemel a 10. szöveg, ugyanis elmondója nő, aki az 1920-as évek elején Kolozsvárt szolgált. „Ezt a rigmust a szobaleány mondogatta, Palló Mariskának hitták. Együtt laktunk a gazdánál, ő szobaleány vót, én főztem. Mikor kettesbe maradtunk, akkor adta elé vajegyszer.” A szöveg magán hordozza a lokalizálás jegyeit, s nemcsak arról tanúskodik, hogy a városra szakadt cselédleányok sorsa hasonlított a falusi férfiszolgákéhoz, hanem arról is, hogy a falusi szolgaköltészet városon szintén meggyökerezett.

A kibédi szolgák óesztendei búcsújának megőrzői és fenntartói elsősorban férfiak: az adatközlők java főleg az egykori szolgák közül került ki. Hangsúlyoznom kell azonban, hogy ezek a szövegek már csak emlékezetük mélyén élnek, s rákérdezéssel, alapos utánajárással tudtam összegyűjteni őket. A fiatalabb nemzedék, különösen a mai iskolások jóformán nem is hallottak róluk, az egykori szolgavilág letűntével tehát a műfaj maga is feledésnek indult. Összegyűjtésük már csak azért is indokolt, mert „a falusi szolgavilág rohamosan halványuló költői dokumentumai”.

S mint ilyenek, mindenképpen tanulságul lehetnek a ma emberének.

Ráduly János

Forrás: Erdélyi Magyar Adatbank 170-174.

Páll Lajos

Havazásban

Aprócska cigányné
toporog a hóban,
karján a kosara,
kosárban Jézuska,
nagy fehér liliom
bomlik a barmokra.
Rövidlátó felhők
vállára hajolnak,
bakszakállú hegyek
sandán kacsintgatnak,
sok cserép tehene
nem néma, kész csoda!
Zeng a hóliliom,
úgy dűl a barmokra.

TÁMOGATÓINK

(2022.08.01.-től 2022.10.31-ig)

Az előfizetéseket meghaladó támogatások.

Dr. Rugonfalvi Kiss Csaba	Pilis	8200 Ft
Dr. Szatmáry P. Péter	Pápa	7000 Ft
Orbán Szilveszter	Göd-Alsógöd	2000 Ft
Szurkos Eszter	Budapest	1000 Ft
Zsombori Ilona	Pécel	2000 Ft
Demeter Károly	Marosvásárhely	50 RONt
Fodor Gyula	Marosvásárhely	100 RON
Holbach István	Marosvásárhely	200 RON
prof. dr. Tőkés Béla	Marosvásárhely	50 RON

Ezúton köszönjük mindazoknak, akik eddig előfizetéssel, pénzösszeggel, vagy adójuk 1%-ának felajánlásával támogatták az Átalvetőt. Kérjük, hogy aki teheti, továbbra is segítse lapunk fennmaradását, terjesztését és ingyenes kijuttatását Erdélybe. 1991 óta az Átalvető az általános magyar értékek mellett, a sajátos erdélyi magyar kultúrát, hagyományt, történelmet közvetíti és ápolja. Fogjunk össze és tegyünk meg mindent, hogy megmaradhassunk magyarnak a Kárpát-medencében és szerte a nagyvilágban!

Köszönettel: dr. Szekeres Sándor, EKOSZ elnök

Elnézést kérünk, ha valakinek a támogatását figyelmetlenségből nem tüntettük fel.
Kérjük, mindenképpen jelezzék, hogy pótolhassuk.
Elérhetőségünk az EKOSZ honlapján is megtalálható.

Vicces szómagyarázatok

FOSZTÓKÉPZŐ: Tengerihántásra fölkészült szakiskola. Benne alkalmazzák a legjobb tlanítókat.

FRIZŐR: Múzeumi felvigyázó, akinek a szoborfejek dauerolása is kötelmei közé tartozik.

FURTONFURT: Szünet nélkül fejlődő német nagyváros.

FUTÓTŰZ: Az olimpiai láng útja.

GARBÓ: Hosszú ujjú, magas nyakú színésznő Gréta szigetéről.

GENEZIS: Elkerülhetetlen végzet. Arra utal, hogy egyszer minden élőnek meg kell születnie.

GINGALLÓ: Haranglábra húzott hosszú nadrág

GLADIÁTOR: Az ókori római arénák fűtőberendezése.

GOLF: Áram, melyet Angliában bottal ütnek, hogy keringjen

GOMOLYA: Bárányfelhőből készült túró.

GULIPÁN: Főleg Hollandiában termesztett különös, madár alakú virág.

GYÁMOL: Árva gyermekek számára komponált Bachmise

FORRÁS: Tímár György: Nevető lexikon és agyrémszótár. Fekete sas Kiadó, 2000

Eleven hagyomány

AMBRUS ZOLTÁN

(Debrecen, 1861. február 22. – 1932. február 28., Budapest)

„Erre mifelénk, szeptemberben a nappal gyönyörű. A napnak már nincs tüze, csak édes melege, a levegő langyos és nyugodt s a szellő hízelgéssel teli, mint a fiatalságuktól búcsúzó nők szerelme. Benn a városban, a nagy házak között, ahol nem látni a lombok hervadását, azzal áltathatod ma-gad, hogy: ez még a tavasz, mely talán enyhébb még az elsőnél is és hűségesebb, jobban megbízható. Ámbár a napfény bágyadtabb, mint volt akkor, a levegő nem oly átlátszó s a délutáni napfényen sütkérező alakokat környező finom, ónos fehérségen már ott a morbidezza. Mindegy. Oly szép még szeptemberben!... ízesebb, mint valaha! S bolyongva paloták között, melyek még a nyári meleget sugározzák vissza magukból, azt hiheted, hogy a tél csak egy csúnya lidércmese. De ne bízzál ebben a második tavaszban! Vigyázz, csak úgy könnyedén ne merészkedj ki a messzi szabadba, ha már leszállt az est. Szeptemberben a nappal még szép, de az este már hűvös. S nem sejted mikor, nem tudod honnan, egyszerre csak hideg szél támad, mely végig sivít a mezőn. Jaj neked, ha ez a szél odakünn talál, amint védtelenül barangolsz a szeptemberi éjben; dideregve, csontig áthülten érsz haza s lesheted, amíg kihevered a csalódásodat.” (Ambrus Zoltán: *Őszi napsugár*)

Ambrus Zoltán, korának egyik legnagyobb tekintélyű, igen művelt, sikeres irodalmára volt. Regényei, elbeszélései mellett, egyéni hangvételű színikritikái, és a realista francia prózából készített fordításai is megőrizték nevét.

1861. február 22-én született Debrecenben. Édesapja a székely nemesi származású Ambrus József, aki egykor negyvennyolcas honvéd volt, később vasúti tisztviselő; édesanyja Spett Vilma (Speth Wilhelmina).

Gyermekkorát Debrecenben, Biharmezőkereszten és Nagykárolyban töltötte. Középiskolai tanulmányait Nagykárolyban és Budapesten végezte 1869 és 1877 között.

1877 és 1881 között a budapesti egyetemen jogot tanult, de a doktori vizsgát nem tette le. Ehelyett 1885-től irodalmi tanulmányokra tért át a Collège de France és a Sorbonne egyetemeken. Ebben a váltásban és egyben írói pályakezdésében Arany László segítette. Tanulmányai során a francia színjátszást, művészetet elemezte, nyugati szellemiséget hozott haza. Mesterei Gustave Flaubert, Guy de Maupassant és Émile Zola voltak.

Tagja volt a **Kisfaludy** és a **Petőfi Társaságnak**. Finom lélektani megfigyeléseivel az új magyar színikritika megteremtője. A francia realista próza kitűnő fordítója és méltatója. A **Nyugat** alapítói közé tartozott. Korai munkái először újságokban jelentek meg, már eleinte is sikeresen. Első cikkei 1879-től kerültek a **Fővárosi Lapok**ba.

1886-ban megírta első elbeszélését, a *Messziről jött levelek*et. Novellákat, tárcákat, regényeket is írt.

Egyike az első íróinknak, akiknél már megjelenik a modern nagyvárosi lét. Önéletrajzi ihletésű nagyregénye, a *Midás király* (1906), - amelyben a művészlét konfliktusait ábrázolja,- a kor egyik legsikeresebb könyvének bizonyult. A *Giroflé és Girofla* c. regénye (1901) a dzsentri életforma hanyatlását rajzolja meg.

Az 1892-ben írt *A gyanú* az egyik első magyar detektívregény. Jelentős munkái még pl. *A Kultúra füzérlánccal*, a *Solus eris*, a *Nagyvárosi képek*. Néha Spectator vagy Idem álnevet használt.

A Hét nevű irodalmi, társadalmi közlöny munkatársa is volt, valamint írt a Borsszem Jankó politikai élclapba is. 1900-tól az **Új Magyar Szemlé**t és a **Klasszikus Regénytár**at szerkesztette.

1917 és 1922 között a **Nemzeti Színház** igazgatója volt.

Gyakran fordított realista francia prózát, francia klasszikusokat: Flaubert, Honoré de Balzac, Maupassant stb. Mint feljebb már említettem, nagy hatással voltak műveire a francia írók. Flaubert regényeiből és Maupassant novelláiból magába szívta a lélektani indokok kutatását. Zolától a részletekbe menő leírás, Anatole France-tól a kultúra fontosságát.

Filozofikus, pszichoanalitikus, művészértelmiséggel

foglalkozó műveket is írt, gyakran önéletrajzi elemekkel gazdagítva. Történetei elsősorban a fővárosi élet sokoldalúságát bontogatták, a kor társadalmi rétegeit szatirikusan mutatták be. Újgazdagokról, dzsentrikről egyaránt írt, kaszinóktól kávéházakig válogatva könyveinek helyszíneit.

Évtizedeken keresztül a legsajátosabb helyzetben volt az egész magyar irodalomban: mindenki a magáénak érezte, még az is, akit elegáns szatírája kipellengérezett. Igaz, közben valahogy előkelő idegennek is érezték, afféle nagyon művelt, rendkívül világos értelmű francia írónak, aki történetesen igen választékos magyar nyelven ír elemző tanulmányokat a világirodalom nagyjairól, és szinte tökéletesre csiszolt novellákat múlt- és jelenbeli szomorú emberekről, máskor meg hidegen gunyoros szatírákat a budapesti újgazdagokról.

A *Midás király* lírai regény. Élményanyaga mélyebbről jön a szorosan vett történetnél, bár a magja valóság: házasságának tragédiája. A *Midás király*ban megvan ez a feszültség a felszín nyugalma és a belső izzás között, klasszikusan nyugodt forma rejti a tartalom személyes nyugtalanságát, de egészen elrejteni nem tudja. Flaubert-i igényekkel íródott ez a regény, a személytelenség nemes aszkézisával, de tűzmagja van, mély és finom lírája. Tárgyias technikával írott napló egy nagy emberi szenvedésről. Ez a regény egyik nagy értéke, és ez nem is csak mesterségbeli érték. Ide tartozik a valóság, hogy 1887-ben, huszonhat éves korában megnősült, feleségül vette Tormássy Gizellát, a *Midás király* szép Völgyessy Belláját. Révbe ért, boldog embernek hihette magát egy esztendeig. A fiatal boldogság hirtelen tragikusan véget ért; kislányuk született, de az asszonykát elvitte a gyermekágyi láz. Ambrus körül összeomlott egy világ.

Amikor írni kezdte a *Midás király*t, amely számlálhatatlan újságfolytatásban jelent meg, minden olvasó úgy érezte, hogy ezzel valami merőben ismeretlen, de már nagyon várt hang szólal meg magyarul. A folytatásos részletek hatása sokkal nagyobb volt, mint maga az egész regény, amikor végre sok év után egységesen, könyv alakban is megjelent. A hatása ugyanis akkorra már annyira beleépült a kortársirodalomba, hogy a túl későn megjelenő egész már csak egy volt a sok között. Ez a művészregény mégis fontos fordulat regényirodalmunkban.

Regényei tehát fontosak, de novellái jobbak. Ezek közt igazi hibátlan alkotások maradtak ránk fiatalkorából is, idős korából is. A fiatalkoriakban sok a kultúrtörténeti ihletés, és hangjukban nemegyszer uralkodó az irónia. A *Ninive pusztulásá*n erősen érződik France hatása, de ugyanez a novella alighanem ugyanilyen hatással volt Babitsra, amikor a *Jónás könyvé*t írta. A kései novellák elmélyültebbek, gyakran a gyermekkori emlékekből táplálkoznak, mint a kétségtelenül remekmű, a *Tóparti gyilkosság*. De mindig nagy műgonddal fogalmazott novelláiból egész kötetnyit válogathatnánk, ezek novellairodalmunk legmagasabb színvonalán jelölik ki Ambrus helyét. A Defoe-ról és a Robinson-regény keletkezéséről szóló *A fületlen ember*, az irodalmi életnek ez a nagy szatírája egyike a legjobb magyar novelláknak.

És mégis: Ambrus mindenekelőtt esztéta, kritikus, irodalmi ismeretterjesztő. **A Klasszikus regénytár**, amelynek egyik szerkesztője volt, hatásosan népszerűsítette a világirodalmat, számos francia regényét ő fordította, és a legtöbbhöz ő írta az előszót. Ezek az előszavak a pozitivista ismeretterjesztő esszé példaképei mindmáig. Színikritikái az alapos drámaelemzés útját és lehetőségeit tanították egész kritikusnemzedékeknek. Dramaturgiai felkészültsége folytán lett 1917-ben a Nemzeti Színház igazgatója. Nagyon színvonalas műsorpolitikát valósított meg, amíg engedték. Csakhogy ő helyén maradt a forradalmak idején is. Olyan komolyan vette a politikán felül álló művész erkölcsi meggyőződését, hogy a Tanácsköztársaságot ugyanúgy tudomásul vette, mint az ő törvényes államát, akárcsak előbb Károlyi Mihály köztársaságát vagy még előbb IV. Károly királyságát. Ezt azután az ellenforradalom nem bocsátotta meg neki, a komolyan vett apolitikusságot kommunista rokonszenvnek magyarázták.

De magára maradottan is tekintély volt. Nem ő tehetett róla, hogy a jobboldal, az ellenforradalom megtagadta. Ő valóban apolitikus volt: az illúziótlanság szószólója, ragaszkodott ehhez az illúzióhoz, ami az ellenforradalomtól kezdve már képtelenség volt. Még a viszonylag baloldali polgárság sem vállalhatta ezt, de azért a **Nyugat** hagyományait folytatók még mindig tanultak tőle.

Műveiben azonban hiába keresnők a kutatás divatos módja szerint a sajátosan székely vagy debreceni elemeket. A környezetelmélet alkalmazása Ambrus esetében máshová utal: a csíki havasok meg a kálvinista Róma helyett elsősorban Budapestre. Kisdiák kora óta itt élt, minden ízében fővárosi ember lett. Ha Budapesttől olykor elfordult, nem a tájhaza vonzotta, hanem Párizs, általában egy eszmei Európa. Mégis, írásaiban azért sok nyomát találhatjuk a gyermekkori környezetnek, ahogy méltatói nem ok nélkül emlegetik tiszta magyar származását sem. De csak nyoma, mert a lírai közvetlenség, általában a közlés minden személyes formája idegen volt tőle. Élményeit műveiben felhasználta, de sohasem helyezte előtérbe. Ellentétben sok újmagyar kortársával,

Ambrustól távol áll Mikszáth dévajsága, körmönfont beszélőkedve vagy Krúdy úri csömöre, bágyadt zeneisége. Ez a stílus világos és tiszta, a világért se zsúfolt vagy színekkel terhelt, inkább egy kicsit szűkös és száraz, mértéktartó, puritán stílus. Gyakran emlékeztet nagy

nyugatiakra, az érzelmesebb helyeken Dickensre, Daudetra, a vaskosabbakon Maupassantra, Magyarországon azonban senkire.

Mikszáth, aki józanul és lelkesedés nélkül szokott bírálni, élesen látja Ambrus helyzetét a magyar irodalomban. *„Ambrus a legkedvesebb íróim közül való. Kétszer szoktam könyveit átolvasni. Egyszer, hogy élvezzek, másodszor, hogy tanuljak. Munkái olyanok, mint a calville-almák, melyek nagyon sokáig elállnak, miután fájukról leszakadtak, sőt minél tovább állnak, annál zamatosabbak."*

Ez a fajta művészet nem ennek vagy annak a kornak a tömegízlésén áll felül, inkább felül áll a mindenkori tömegízlésen, mivel lényegében arisztokratikus, a tömegízlés pedig általában fejlődésképtelen. A szellemi légkör azonossága tiszteletet és megértést szerez neki, írói alkatának jelentékeny különbsége azonban problematikussá teszi a **Nyugat**-írók közt. A **Nyugat** írói majdnem mind romantikusok, a szó örök értelmében. A különbözés, ellenkezés kedve alkatukban van, forradalmi águk nem értelmi, hanem érzelmi eredetű. Természetesen nem mind ilyenek, és éppen a legjelentékenyebbek közt nem egy nagyon is nem ilyen. Tóth Árpádot, Babitsot, Osvát Ernőt vagy Schöpflin Aladárt nehéz volna szubjektív forradalmárnak nevezni. De a lendület, amely a **Nyugat** mozgalmát vitte, mégis csak az volt, a munkatársak átlagát ez a lendület fűti, egy harcos, fiatal szembefordulás. Ennek a dinamizmusnak az első mozgatója Ady, az ő nyugtalansága, az ő heve tölti be a levegőt, körülötte folyik a harc, az ő neve van a zászlón, és az ő sugallatait fordítja a kritikai próza nyelvére

Ma Ambrusban elsősorban az esszéistát és bírálót becsülik, bár ő elsősorba.n elbeszélő akart lenni. A 23 kötetből, amely felöleli életművét, 19 széppprózai, a 19-ből 14 elbeszélő mű: három regény, a többi novella. Ez a 14 elbeszélő kötet értékben, tartalomban rendkívül változatos.

A *Pókháló kisasszony* leheletfinom lírai vallomás Pókháló kisasszony az álmok kegyetlen tündére, aki már gyerekkorában elcsábította az írót a száraz, „reális" dolgok világától, aki annyi fájdalmat, annyi csalódást okozott és a végén egészen elhagyta. A szemérmes jelképek egy mély, tiszta emberi fájdalom hordozói és ennek a szép fájdalomnak a kifejezésére árnyalt, színes, költői nyelvvel él.

A rokokó törékenység, a groteszk és a sejtelmes halk összhangja csendül meg *A halász és a tengerész* meséjében, *„Amerre én megyek, ott az ég csak mosolyogni tud, s a levegő illatokkal teli. A nap melege lágy, mint lányka ölelése s a szellő csak reggel játszik a szép asszonyok hajával, mert délre már meghal a sok gyönyörűségtől. Hajnali álmodban láthattad néha ezt a csodatájat. A virágok ott nagyobbak, mint magad, s bíboros kelyhükben aranytollú madár csattog szerelmi dalt. Az édes vizek sima, mozdulatlan tükörén óriási lótuszoszlopok között, karcsú nimfák fehér napernyői alatt hattyú-kisasszonyok sétálnak, s a partról márványlépcsős, apró paloták kandikálnak a vízbe, hogy megláthassák benne magukat".*

Az *ispilánti lányok* is ennek a témának egy változata. Arról szól, hogy a gőg boldogtalanná teszi az embert és elhervasztja a szerelmet. Impresszionista leírásainak hangulata néha egészen Krúdy Gyulás. *„Egy este roppant köd szállt a rétre. Ez a köd betöltötte a kunyhók pici kertjeit, nehézzé tette az alvók lélegzeteit, s teljesen eltakarta a Fellegvárt. Reggel, mikor a nap ismét letűzött a rétre, a pókhálóvár és a grófkisasszonyok eltűntek. Szétfoszlottak, mint a köd és az álom."*

A *Tóparti gyilkosság* ugyanennek a témának elmélyültebb, tisztább formája. Ez már egy cseppet sem ifjúsági olvasmány.

Minden bizonnyal Ambrus legkitűnőbb elbeszélése a *Tóparti gyilkosság*, ebben mutatkozik legjobban legfőbb mestere Maupassant, már mestersorra méltó tanítványának. Ez tán nemcsak legjobb elbeszélése, de egyben legérettebb írásműve is. Ambrus elbeszéléseinek tárgyalása nem volna teljes olyan művei nélkül, amelyek egy szigorú műfaj-keretbe sem sorolhatóak, mégis tagadhatatlanul elbeszélő művek.

Szerb Antal írja róla, hogy ő az első, aki a művészi, mesteri mozzanatokat hangsúlyozza az írásban és írói öntudata is a dolgát lelkiismeretesen elvégző mesteremberé.

„Ha a tehetségem oly szerencsétlenül „előkelő" is, hogy komoly sikerekben nem lehet részem, mert a sekélyes ízlésű, az ítélni nem tudó tömeg, sohase értheti meg, hogy mi a munkámban a becses, a művészien megalkotott, a mélyen igaz, a szép: a munkásságommal, a szorgalmammal csak elérhetek annyit, mint a művé-szet akármelyik napszámosa? Isten látja a lelkemet, milyen szent félelemmel borulok le a gigászok, sőt minden igazi tehetség előtt is: de hisz ezek a képek, amelyek az enyémmel versenyeznek, kontár mázolások! Ám legyen, hogy az enyéim se sikerültek úgy, aminőnek álmodtam őket, de ha a fejem még rendben van s az általános vakság még nem ragadt el rám \is, az enyimeket legalább meglehet nézni. S aztán, hiszen nem is a közönségre fellebbezek velök, amelynek úgy látszik, még tévedésből se kellek, hanem a dologhoz értőkre, akik közt

végre mégis csak vannak lelkiismeretes és jószemű emberek is?" – vallja az író.

„Az idő a képzeleten át a jellem zsarnoka lehet" — így fogalmazza meg Kemény Zsigmond a maga erkölcsi determinizmusát. Bíró Jenő naplója így fogalmazza meg az Ambrusét: *„A jóra született embert megöli az, ami élteti a másikat, aki gonosznak született"*. A jóra született embernek tehát szakadatlanul résen kell állnia belső ellenségei, a rossz sugallatok, a pillanatnyi őrültségek ellen, mert a legkisebb engedmény sokszorosan megbosszulja magát rajta. Ez a felfogás nem pusztán morális, hanem mélyen keresztény.

A jók szélmalomharca nevetséges, hírbe keveri magát a jó célt is. A koncért való ügyes verekedésben elvész minden, ami az emberi életnek valódi tartalmat ad. A gyönge, passzív álmodozók senkinek sem ártanak és a szenvedés fejében, amit senki sem kerülhet el, megvannak a maguk leheletfinom, tiszta örömei. „Boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyek országa". Mindezt az író nem mondja ki, általában sokkal kevesebbet mond itt ki a maga szavával, mint a *Midás királyban*. Érzelmeit, állásfoglalását alakjaival szemben nem rágja szájunkba, hanem rajtunk keresztül sugallja őket, Flaubert tanítása szerint

Iskolája, igényei a Maupassant-féle stílustörekvés felé hajlítják, saját alkata és a magyar elbeszélő hagyomány a terjengősebb élőbeszédszerű ösztönös alakítás felé. Regényeinek hosszú, körmönfont kitérő mondatai, megmegállásai egy talpraesett hozzászólás kedvéért, színes utalásai, rokonságot tartanak Mikszáth modorával. Nem hatásról van itt szó, hanem közös okokról. Mikszáth később lép fel, mint Ambrus, és saját bevallása szerint inkább ő tanult Ambrustól.

A *Solus eris* a legromantikusabb Ambrus-regény, helyesebben ez mutatja leginkább világszemléletének romantikus vonásait, az eszményekre és munkára pazarolt élet nosztalgiáját, (a „mester") a világfájdalom magányos gőgjét, (a szép Valéria) és azt a mély, tiszta érzelmességet, amely a *Vigny-versek* férfias zengésével rokon. A *Solus eris* egyenletes, nyugodt stílusával, ügyes, fordulatos meséjével, tömör szerkesztésével kétségkívül egyik legjobb regénye. Itt sikerült minden, ami a nagyigényű *Midás király*ban még csak kísérlet maradt. És nemcsak Ambrus művei közt van előkelő helye, de a századvégi magyar epikának is minden bizonnyal egyik legszebb darabja.

Élete utolsó évei népszerűtlenségének egyik oka éppen az, hogy a ma divatos ál-pszichológiai regény helyett az igazit művelte, tudákosan megokolt szenzációk, elemzett pikantériák helyett becsületes, mély, meggyőző lélekrajzot adott. Az ilyesmi a regényben egy kissé mindig fárasztó, - nemcsak az átlagolvasó számára. A regénytől mindenki inkább azt várja, amihez a romantika szoktatta hozzá a modern regényolvasó embert, de ami különben is örök emberi szükség: a mese mákonyát. Ambrus kortársai mind ezt nyújtották közönségüknek, Mikszáthtól Herczeg Ferencen át Szomaházy Istvánig.

Valójában Ambrus magányos, elszigetelt író volt és egyre inkább az lett, az írók szerették, becsülték, tisztelték, de a közönség alig olvasta. Olcsó sikerért soha nem alázkodott le a tömeg rossz ízléséhez, soha nem akarta elérni a közönséget, de becsvágyának fájt, hogy a közönség nem éri el őt, azt a látókört, ízlést, kultúrát, melynek birtokában az ő írásait csak becsülni lehet. Ez a sikertelenség lassan elvette munkakedvét, de nem vette el öntudatát, hitét abban, hogy amit végzett, érdemes volt így végeznie. Ezzel is példát adott: fölényes, nyugodt hűsége, kitartása fiatalkori eszményei mellett egy felfordult világ közepén, sokkal több, mint öreges konzervativizmus: egy mély meggyőződés férfias állása volt ez, mint Gyulai Pálé. Példát mutatott a keménykötésű, józan magyarságra, mikor az írók magyarsága nagyrészt sujtásos cifrálkodásból állott, és mikor úgy látszott, hogy a nagy európai hagyományokat elnyeli egy kicsinyes zűrzavar, ő hirdette az értékek folytonosságát. Újító volt, anélkül, hogy a hagyományt megtagadta volna, és a hagyomány képviseletében nem hunyta be a szemét a még újabb értékek előtt. Sok egyenetlensége mellett, és annak ellenére, hogy termelése nem is felel meg a tehetségének, munkássága maradandó becsű és történetileg is nagyon jelentős. A magyar irodalomban, amelyben annyi a csonka nagy tehetség és az unalmas akadémizmus, ritka példája ő a harmonikus, teljes ívű, nagy írói pályának. És ritka, nagyszerű példája annak a szintézisnek, amely ma és mindig a legfőbb eszményünk kell legyen: **a magyar európaiságnak és európai magyarságnak.**

1932. március 2-án halt meg Budapesten, Üllői úti otthonában. Sírja a Kerepesi úti Temetőben található.

Összeállította: B. Osvát Ágnes

Ambrus Zoltán: Ábránd

1.

Még hallotta a megoperált beteg fültépő ordítását, s még dobogott a szíve a bősz istenkáromlástól, mely a szerencsétlen ajakán tajtékzott, mikor egyszerre egy szelíd fuvolahang szólalt meg az oldala mellett:

- Kedves testvér!

A kilencvenes számú beteg lehetett; az volt hozzá a legközelebb.

Soror Philomena szétvonta az ágy zöld függönyeit, s odahajolt a kilencvenes számhoz.

- Szólított, kérem?

- Igen - nyögte a beteg. - Kedves testvér, én nagyon rosszul vagyok. Erőm hanyatlik, s érzem, hogy szenvedéseim nemsokára véget fognak érni.

- Mi jut eszébe?! Hiszen csak az imént mondták, hogy egypár nap múlva fölkelhet...

- Ó, reggel óta nagy változást érzek. S egy hang azt súgja idebenn, hogy lelkem immár le fogja vetkezni porhüvelyét.

- Ne hívjam be az inspekciós orvos urat?

- Nem, ne hívja. Minek? Hisz talán még napokig eltarthat a dolog. Meglehet, hetekig is. De én készen akarok lenni. Egyetlen vágyam, forró óhajtásom, hogy utolsó órám megtisztulva találjon. Sok bűn terheli a lelkemet. Kedves testvér, hívassa el gyóntatóatyánkat! Megteszi?!

A beteg szemében aggódó kétség leskelődött, pedig ez a kétség meglehetősen alaptalan volt.

Soror Philomena máris szemrehányást tett magának, hogy ilyen sokáig vitázott a beteggel, ahelyett hogy kötelességéhez képest sietett volna a szent kívánságot teljesíteni. Istenem, ha a beteg meg talál halni, mielőtt a gyóntatóatya megérkezik! Ha nem talál az Úr elébe, ha szenvednie kell a tisztítótűzben - őmiatta, Soror Philomena miatt!

És lelkendezve kereste a folyosón Mátyást, aki mindig láthatatlan volt, mint az arab regék szolgáló szellemei. Végre megtalálta a konyhában.

- Mátyás, szaladjon át a főtisztelendő úrhoz. Egy betegünk a haldoklók szentsége után kívánkozik. Siessen, kedves Mátyás, siessen!

Mátyás nem vette úgy szívére a dolgot, mint Soror Philomena, de a pap mégis hamarább jött meg, mintsem a beteg elköltözött volna. A kilencvenes szám meggyónt, megáldozott, s fölvette az utolsó kenetet. Aztán láthatóan megkönnyebbedett. Arca kiderült, s a megtisztultság érzete sugárzóvá tette a tekintetét.

Annyira jobban lett, hogy egy-két óra múlva nem vonakodott némi táplálékot venni magához.

Soror Philomena kiment a konyhába, s becsinált borjú helyett becsinált csirkét kért a kilencvenes számára.

2.

- Ó, kedves testvér - szólt másnap a kilencvenes szám -, kegyed nagy jót cselekedett velem. Mennyire másképp érzem magamat! Megszabadulva bűneimtől, megtisztulva a föld sarától! Mert fájdalom, nagy bűnös voltam; sokszor és sokat vétkeztem, szóval, gondolatban és cselekedettel.

Soror Philomena csodálkozva nézett a betegre. Ő a nagy bűnöst mindig nagy szakállal és bozontos szemöldökkel képzelte. A kilencvenes pedig maga volt a szakálltalanság. Húsz-huszonkét éves, jóképű fiú volt, kerek, jámbor arccal, melyről a rossz élet még nem fújt le minden üdeséget. Csepűhaja lelógott a homlokába, mint a mesék pásztorainak, s a hajerdő alól két barátságos, mosolygó szem nézegetett ki.

Soror Philomena tulajdonképp most nézte meg először, s csak most vette észre, hogy a kilencvenesnek finom és fehér keze van, mint egy kisasszonynak. Ilyenek volnának hát a nagy bűnösök?!

- Voltaképpen nem vagyok én se tolvaj, se gyilkos - gyónt tovább a beteg. (Szenvedélyes gyónó volt, amint látni fogjuk.) - De nagyon szennyes életet éltem. Tudja, mi voltam én, kedves testvér? Kávéházi költő. Orcapirító dalokat írtam festett leányoknak, abból éltem. Csepűrágók és szemfényvesztők voltak a pajtásaim, és éppoly gyalázatos életmódot folytattam, mint ők maguk.

Soror Philomena megrettent, mint ahogy megretten az az ember, aki váratlanul nagyon közel talált lépni egy tengerszem fekete-zöld örvényéhez. De aztán, ahogy felpillantott a bodros, szőke hajra meg a nyugtalan, vörös fényű szempárra, mely nyájas volt, mint egy kis házinyúl nézése, leküzdötte a borzadását.

- De meglakoltam a bűneimért - folytatta a beteg. - Sokat, nagyon sokat szenvedtem. Hálát adok érte Istennek, mert a szenvedéseim térítettek észre. Dániel vermében, az oroszlánok barlangjában világosság támadt előttem. Legyen áldott az Úr, hogy ezt még megérhettem. Ha meggondolom, hogy örök kárhozat várt volna rám!... De gyóntatóatyánk feloldozott a vétkeimtől, s immár nyugodtan várom a halált.

- Isten nem kívánja a bűnös halálát - szólt Soror Philomena -, hanem a megtérését. És ön, testvérem, a javulás útján van, úgy testben, mint lélekben.

A haldokló búsan mosolygott, és megette a csirke-becsináltját.

Soror Philomena akkor este kétszer is elrebegte a haldoklókért való könyörgést. Egyszer minden haldoklóért, s egyszer külön a kilencvenes számért.

Szegényke! Mikor nincs senkije, aki imádkozzék érte!... Majd újra beléfoglalta imájába, mikor a szeretteinkért szóló könyörgéshez ért. Mert hisz neki nem volt senkije, akit a kilencvenes ebből az imából kiszorított volna. Esdekelt, hogy a mennyei kegyesség tegyen csodát a szegény betegért. Istenem, hisz olyan fiatal! Egy hosszú élet volna előtte, jóvá tenni minden hibáját. Ő bizonyos volt benne, hogy az élet, melyért könyörgött, csupa vezeklésből állana! Hisz betege nem volt rossz, csak eltévelyedett. Alapjában jónak és nemesnek kellett lennie; csak a rossz társaság, a gonosz példa okozhatta a botlásait. És a töredelmes bánat nem féljavulás-e?!

Reggelre kelve pedig, mikor tizennyolc órai szolgálati ideje véget ért, s fölment a cellájába, hogy kinyugodja magát, nem mulasztotta el emlékeztetni a szakácsnét, hogy a tanársegéd úr különös figyelmet ajánlott a súlyosabb betegekkel szemben.

3.

A beteg nem halt meg; néhány nap múltán a földé volt újra. Még folyvást sokat panaszkodott ugyan, de az arca megtelt, s az étvágya óriási arányokat kezdett ölteni. Sajnos, az étvágy nem hozta meg a vidámságát. Egész nap sóhajtozott; s úgy látszott, mintha szinte bántotta volna ez a szerencsés fordulat.

Egy délelőtt aztán feltárta a szívét Soror Philomena előtt.

- Mily szerencsétlenség, kedves testvér, hogy életben maradtam! Ha az Úr most látta volna jónak elvenni életemet, a kegyelem állapotában kerülök ítélő bírám elé, s az égi könyörület bizonyára megszánja bűnös lelkemet. Míg így... istenem, mi lesz belőlem? Visszakerülök a régi környezetbe, s akarva, nem akarva, vissza kell süllyednem régi bűneimbe. Gyönge, gyarló teremtés vagyok, s - mit van mit tennem? - vissza kell mennem a kísértésbe.

Soror Philomena megdöbbent. Végre is a kórházban nem mindennap találkozik az ember olyan jó hajlamokkal teli lélekkel, mely bukdácsoló léptekkel bár, de mégiscsak az igaz utat keresi. Íme, nagy nehezen talált egy ilyenre. És most, mikor a fehér holló valahára előkerült, belenyugodjék abba, hogy alig talált rá, máris el kell veszítenie? Szótlanul, a két kezét összekulcsolva nézze, hogy a jó útra forduló, tapogatózó lélek ismét eltévedjen? Igyekezett a betegnek lelkére beszélni. Elmagyarázta neki, hogy akiben a megértés szándéka komoly, azt a régi bűnök nem húzhatják vissza a romlottság fertőjébe. Hivatkozott Szent Ágostonra, aki eleinte igen világi életet élt, s később mégis egyik oszlopa lett az egyháznak. Példákat hozott fel rá, hogy a legsanyarúbb helyzetben is ellent lehet állni a kísértéseknek, s elbeszélte, miképpen küzdötte fel magát Sixtus pápa a legalacsonyabb sorból az egyházfejedelmi trónszékbe. Majd buzdításul, elmondotta a nevezetesebb vértanúk és hitvallók történetét.

A beteg áhítattal hallgatta, s amikor Soror Philomena elvégezte az egyik vagy másiktörténetet:

- Meséljen még egyet - rimánkodott szépen.

Majd elpanaszolta, hogy tévelygéseinek legnagyobb részt tudatlansága az oka. Ha lett volna, aki annak idején világosságot gyújt lelkében, ha véletlenül olyanok közt él, akik megerősítik hitében, akik nem botránkoztatják meg s nem járnak előtte rossz példával, nem jutott volna ennyire.

Soror Philomena borzadva gondolt rá, mily bűnös mulasztás lett volna, ha nem veszi pártfogásába ezt a szegény tévelygő lelket, amelynek elég néhány jó szó, hogy meg lehessen menteni az igaz életnek. S ha már pártfogásába vette, nem akart félmunkát végezni. Felébredt benne a nemes becsvágy, hogy ezt a lelket mindenáron meg fogja menteni, bocsánatot kért

Istentől, ha jó szándéka netalán nem volna minden hiúság nélkül, s elhatározta, hogy egy-két órával kevesebbet fog aludni avégből, hogy több ideje legyen vezetgetni az ingadozó lelket.

Volt Soror Philomenának egy kincse: a Szentek életének egy gyönyörűen kötött, díszes kiadása. Ez volt az egyetlen tulajdona. Nem lehet elhallgatni azt a gyöngéjét, hogy ezt a kincset féltve őrizte, mert hisz mindnyájan csupa gyarlóságból állunk, s ha minden egyébről lemondott is, ezt az egy tulajdonát nem tudta feláldozni a tökéletes szegénység elvének. Azzal mentette magát a lelkiismerete előtt, hogy ez a könyv adja meg neki ama lelki táplálékot, amely nélkül gyarlóságunknál fogva nem lehetünk el.

Kissé dobogott a szíve, mikor a féltett kincset előhozta rejtekéből, de mennyire meg volt jutalmazva láttára a hatásnak, melyet könyve a betegre tett! Mily érdeklődéssel, meghatottsággal hallgatta a sok szép elbeszélést! Alig tudott betelni a léleknemesítő történetekkel, s lángoló szemmel, lelkesedve figyelt a felolvasásra. Azt mondta volna az ember, hogy ez a lelki felüdülés jót tesz az egészségének is: szemlátomást erősbödött, s minden felolvasás után kettőzött étvággyal evett.

A betegnek különben nemcsak az étvágya volt sajátságos; rendkívüli volt a betegsége is. Koronkint, kétszer vagy háromszor is, úgy helyre jött, hogy már ki akarták lökni a kórházból, aztán egyszerre megint összetört, s újra haldokolni kezdett. Ilyenkor mindig meggyónt és megáldozott, mert - mint panaszolta - utolsó feloldozása óta sok bűnös gondolattal kellett vádolnia magát.

Soror Philomenát ezek a visszaesések nagyon megrémítették, de mikor első ijedtsége elmúlt, s a beteg megint kezdte összeszedni magát, titokban kissé örült is a

gondviselés ilyetén rendelésének. Milyen szerencsétlenség lett volna, ha a betegnek véletlenül előbb kell elhagynia a kórházat, mintsem ő művét befejezheti! Hála Istennek, a kilencvenes egy cseppet se sietett. Egy örökkévalóságot töltött a kórházban, annyi időt, amennyi elégséges a legtökéletesebb megtérésre is.

Ezenközben pedig Soror Philomenának a szíve egy új, eddig még ismeretlen boldogsággal telt meg. Igen, látnivaló volt, hogy ő megtérítette ezt az embert végképpen, látnivaló a beteg minden szavából, látnivaló abból is, hogy a szenvedés óráiban nem lehetett el többé a vallás vigasza nélkül. Megmentett az igaz életnek egy lelket, amely nélküle elveszett volna; oly dolgot végzett, mely Istennek tetsző, s melynek nyomán áldás és áldás fakad. A boldogságról, mellyel ez a tudat eltöltötte, eddig képzelete se volt. Olyan volt az, amilyen lehet az anyaság érzése, mert hiszen ő is életet adott, de nem földi, hanem másvilági életet, az egyedülit, mely méltó rá, hogy imádkozzunk érte. S ha arra gondolt, hogy ez az ember, elhagyván a kórházat, egy új, szép, jócselekedetekben gazdag életet fog kezdeni, hogy istápolója lesz a szegényeknek, bátorítója a csüggedőknek, védelmezője az elnyomottaknak, hogy kimenvén a világba, minden lépése után, mint szűz Szent Ágnes nyomán, virágok fognak fakadni, virágok, melyek tulajdonképpen az ő, a Soror Philomena lelkéből sarjadzottak: a szeme megtelt könnyel, az öröm könnyeivel. Mélységes hálát érzett ezért a boldogságért, s tudta, hogy adnia kell annak valamit, akinek ezt a nagy gyönyörűséget köszöni. De Soror Philomenának nem volt egyebe, a *Szentek életé*-nek egy díszes kiadásánál; odaajándékozta hát neki a *Szentek életé*-t. A kilencvenes számú beteg ügyes fiú volt, de nem volt jó hallása. Egy szép napon ugyanis fölötte alkalmatlan időben szólta el magát. A nyolcvankilencessel beszélgetett, aki panaszkodott, hogy a kórház élelmezése nem jó.

- Ön nem érti a csíziót, cimbora. Elég jó ételeket kapni itt, de a jót ki kell érdemelni. Vágjon szent pofákat, gyónjék meg minden héten, hallgassa végig nevetés nélkül a néni litániáit, s bizony nem fog panaszkodni, hogy az élelem nem jó. Örökbe hagyom önnek ezt a tanácsot, mert engem fájdalom, holnap már kilöknek.

Nem hallotta meg az egérkelépteket, s nem vette észre, hogy Soror Philomena ott áll a párnája mögött.

A fehér arc bíborszínre vált a szégyentől. Csak egy gondolata volt, az, hogy ne kelljen a szemébe néznie. Sarkon fordult és eltűnt nesztelenül, úgy, ahogy jött. Azt hitte, sohase ér fel a cellájába, olyan hosszúnak tetszett most neki ez a lépcső. És mégis el kellett rejtőznie, mert úgy érezte, hogy kisül a szeme. Mintha valami gyalázaton kapták volna rajta. Hiába reménykedett benne, hogy majd kisírja magát. Nem voltak könnyei. Csak úgy érezte, hogy meg van siketülve, meg van vakulva, s hogy a lába egyszerre elerőtlenedett.

Nem, nem volt megvakulva. Látott, és most látta meg először kicsi cellájában a roppant pusztaságot. Látta, hogy a kórház kertjéből elillant az utolsó téli napsugár is, s hogy odakünn nincs más, csak hó, hó és hó.

Megsiketülve sem volt. Hallott. Hallotta, hogy hívták. Sietnie kellett egy operációhoz.

Egy pillantást vetett arra a helyre, ahol azelőtt a *Szentek élete* állott, s ezzel a pillantással eltemette első, utolsó, egyszeri boldogságát. Aztán ment; ahogy bírta a lába. Öt perccel később már ott állt az operációs asztal mellett. A tanár dühöngött, a beteg átkozódott, Soror Philomena pedig, a fehér arcú Soror Philomena, ismét tökéletes, megzavarhatatlan nyugalommal hallgatta a szörnyű istenkáromlásokat. Tekintetéből nem lehetett kiolvasni végtelen türelemnél egyebet; a gyalázatos szavakat mintha nem is hallotta volna; s mialatt ébersége egy pillanatra se veszítette el szem elől a szenvedő bűnöst, némán, lopva - mozdulatlan ajakkal, hogy ki ne nevessék - mondta el magában azokat az ismeretes szavakat, amelyek úgy kezdődnek, hogy: „Miatyánk, ki vagy a mennyekben.”

(1893)

„Légy az, kiből árad a nyugalom.
Légy az, kire nem hat a hatalom.
Nyújtsd oda, hol kérik a kezedet.
S menj oda, hol fázik a szeretet.”

A világirodalom legszebb verseiből

Anna Ahmatova

Lehet-e a sorsom

Lehet-e a sorsom annyira más ma?
Mindennek vége? Nincs remény?
Hol vannak a telek, amikor ágyba
reggel kerültem én?
Másképp élek, szigorúan s nyugodtan,
elhagyatott parton lakom.
Üres szót vagy gyöngéd szót e napokban
már nem lehet kimondanom.

Oly furcsa, hogy karácsony lesz. De meghat
a sztyep, amely még zöldben áll.
A sima partot, mint a langymeleg hab,
úgy nyaldossa a napsugár.
Ha a boldogságtól bágyadt, kiégett
voltam, csendről álmodtam, mint ez itt,
közepette különös remegésnek,
s épp ilyennek képzeltem el a lélek
halál utáni kóborlásait.

***

Fjodor Tutycsev

Téli erdő

Tél-boszorkány bonthatatlan
bűbájában, mint mese,
dér-palástban, néma fagyban
áll a fenyves mozdulatlan
csodacsipke-ligete.
Halva tán és mégis élve
tűri, szinte álmai
gyönyörétől megigézve,
hogy a hónak már egész be-
fonják piheláncai.
Ha nyugatról, ha keletről
a ferde nap rácikáz,
meg se rezdül – mint ijesztő
üvegtűzvész, gyúl az erdő:
káprázatos fényvarázs!

Paul Verlaine

Misztikus alkonyat

Az Emlék s az Alkony a láthatáron
piroslik, messze, hol tűzbe csap át
a felgyúlt Remény és tündéri szárnyon
hátrál s kitárul, mint ingó csodák
függönye melyen sok gonosz virág

-tulipán, liliom, dália, mák –
kavarja a hímzést s az illatáron
beteg párázatoknak langyos álom-
ízét ontja, mérgek nehéz szagát

-tulipán, liliom, dália – mák
parfümjét - hogy érzékeimbe szálljon
s ájult agyamban lángoljon tovább
az Emlék s az Alkony a láthatáron

***

Tóth Árpád

A parkban

Halk hangon sírdogálnak a szelek,
Mint eltévedt és meghökkent fiúcskák,
Fakó aranyvonal a holdszelet,
S átlépte már a hervadt hegyek csúcsát
A sápadt hajnal, s halkan közeleg.

Megcsobbanó, híg sárban gázolok,
S az őszi kertben messzenézni félek,
Elhervadt ajkam csendesen zokog,
S érzem édes ízét tört, sűrü vérnek;
Az ágakon gyászlobogó lobog.

Egyszerre édes, lázas képeket
Látok kialvó szemmel, késő vággyal,
Hallok szelíd, lágy menüetteket,
S halk, surranó, selyembevont bokákkal
Az Élet a bús fák közt ellebeg...

Mentovics Éva: Mióta van csillag a karácsonyfák csúcsán

Egyszer, réges-régen, egy teliholdas decemberi éjszakán, amikor milliónyi csillag ragyogott az égen, néhány egészen apró kis csillagocska pajkosan játszadozott az öreg Hold mellett.

Remekül érezték magukat. Huncutkodtak, vihán-coltak, csintalankodtak. Addig-addig rosszalkodtak, amíg az egyik kis csillagot valamelyik társa véletlenül alaposan oldalba lökte.

– Bocsánat, nem volt szándékos! – mentegetőzött a kis rosszaság.

– Segítség! Kapjon el valaki! – kiáltotta ijedten a szegény pórul járt csillagocska. De sajnos már senki sem tudott utána nyúlni. Elveszítette az egyensúlyát, és elkezdett zuhanni lefelé. Zuhant, zuhant egyenesen a Föld felé. A társai egyre távolabb kerültek tőle. Ő pedig rettenetesen félt, mert ilyen még soha sem történt vele. Lehet-e még annál is rosszabb, hogy lepottyant, és elveszítette a társait?

Hosszú ideig csak zuhant, zuhant lefelé, ám egyszer csak valami érdekes dolog történt. Mintha valaki kinyújtotta volna érte a karját. Egy enyhén szúrós, zöld valami alányúlt, és elkapta.

A kis csillagocskának fogalma sem volt róla, hogy mi történt. Éppen egy fenyves erdőbe pottyant le. Az enyhén szúrós zöld valami pedig egy hatalmasra nőtt fenyőfa volt.

– Nem tudom, hogy ki vagy, de kérlek, segíts nekem, hogy vissza tudjak menni a barátaim közé! – könyörgött a kis csillagocska, és olyan kedvesen mosolygott, amennyire csak tudott a történtek után.

– Én vagyok az erdő legöregebb fenyőfája. – recsegte kedvesen az öreg fenyő. Már nagyon sok mindent megértem. Évtizedek óta csodállak benneteket, hogy télen – nyáron milyen ragyogóan, fényesen tündököltök ott az égbolton. Szóval sok mindent megértem, de ilyen még soha sem történt velem, hogy egyikőtök az ölembe pottyant volna. De ha már így esett, nagyon szívesen megpróbálok neked segíteni, hogy visszakerülj az égboltra.

– Előre is nagyon köszönöm neked, kedves fenyő! – hálálkodott a kis csillag.

– Még ne köszönj semmit sem! Megteszek minden tőlem telhetőt, de biztosat nem ígérhetek. – mormogta kedvesen a fenyőfa.

Középső ágai egyikével megfogta a kis csillagocskát, és jó nagy lendületet vett… A kis csillag szállt, szállt egy ideig felfelé, majd lelassult… és visszapottyant a fenyő ágai közé. A vén fenyő még jó néhány kísérletet tett, hogy visszahajítsa a pórul járt csillagocskát, de sajnos nem járt sikerrel.

– Látod, te árva kis csillagocska, nem tudok rajtad segíteni. Annyit azonban megtehetek, hogy felültetlek a legmagasabb ágam hegyére, úgy talán egy kicsit közelebb leszel a barátaidhoz.

– Jól van – szólt búslakodva a kis csillagocska. – Mindenesetre köszönöm, hogy megpróbáltál segíteni.

Az öreg fenyő pedig gyengéden megfogta, és feltette a csúcsára. A kis csillagocska egy ideig búslakodott, majd lassan beletörődött a sorsába, és elkezdett ugyanolyan fényesen, szikrázóan világítani, mint ott fenn, az égbolton…

Amikor az égből a társai megpillantották, hogy milyen csodálatosan mutat a kis csillagocska ott lent a havas tájon, a hatalmas fenyőfa csúcsán, nyomban irigykedni kezdtek rá.

– Nézzétek csak, milyen jól fest a mi kis barátunk ott, azon a szép, zöld fenyőfán! Mennyivel jobb helye lehet ott neki, mint itt nekünk! Talán még a fénye is sokkal szikrázóbb, mint amilyen korábban volt!

Addig-addig csodálták a kis csillagocskát ott lent, a havas fenyőfán, mígnem elhatározták, hogy ők is leugranak. Azon az éjszakán rengeteg csillag hullott alá az égből, hogy egy-egy szép, zöld fenyőfa csúcsán folytathassa a ragyogását.

Néhány nap múlva favágók érkeztek az erdőbe. Nagyon elcsodálkoztak a látottakon, de egyben örültek is, mert ilyen fenyőfákkal még soha sem találkoztak. Ki is vágták mindegyiket, hogy majd feldíszítve karácsonyfaként pompázhassanak a házakban. Az égbolton tündöklő csillagok pedig ámuldozva figyelték, hogy mi történik a falu-széli fenyves erdőben.

Elérkezett a karácsony. Minden házban fények gyúltak, és igazi ünnepi hangulat költözött az otthonokba. Az égen ragyogó csillagok kíváncsiskodva tekintettek be az ablakokon. Azonban, amit ott láttak, minden várakozásukat felülmúlta. A csillag-barátaik már nem csak egy egyszerű zöld fenyőfa csúcsát díszítették, hanem egy-egy pompásan, csillogóan feldíszített karácsonyfán ragyogtak. Az emberek körbeállták, csodálták, és énekszóval köszöntötték őket.

Az égen tündöklő csillagok ekkor határozták el, hogy minden karácsony előtt leugranak egy-egy fenyőfára, hogy nekik is részük lehessen ebben a pompában, és szeretetteljes fogadtatásban. Azt pedig, hogy kit érjen ez a megtiszteltetés, minden decemberben sorshúzással döntik el.

Azóta díszíti csillag a karácsonyfák csúcsait.

Mindannyiótoknak kellemes karácsonyi ünnepeket és boldog Újévet kíván a szerkesztő néni. Továbbra is várom javaslataikat, véleményeteket, a következő címre:

B. OSVÁT ÁGNES
540477 Târgu Mureş, str. Armoniei nr. 22, ap. 13 ROMÂNIA.
Telefon: 0265-249918 vagy 0365-803670
Mobil: 0771293784
E-mail: osvatagnes@gmail.com

Szerkesztői válasz, egy veresegyházi, „aggódó nagymamának”.

Tisztelt Hölgyem, mivel a postán küldött levelére nem írt címet, így kénytelen vagyok itt reagálni a megjegyzésére. Előre bocsátom, hogy Önnek tökéletesen igaza van, bár furcsállom, hogy ha eddig is olvasója volt az Átalvetőnek, csak most vette észre az említett hibát. Ugyanis, évekre visszamenőleg így (hibásan) jelent meg az inkriminált szóhasználat. Mindenképp köszönöm, hogy felhívta rá a figyelmemet.

Üdvözlettel: B. Osvát Ágnes

Páll Lajos

Decemberi lámpafénynél

Szép volt, Isten volt.
Egy volt a világ.
(Szabó Lőrinc)

Apám sokszor hajnalig olvasott,
anyám sírt vagy veszekedett,
a szópatak megáradt a gúnytól
– mint csendes eső, hull az emlékezet –.
Most is látom a hunyorgó fényben,
hogy lapoz át roppant könyveket.
A fűtőbe ilyenkor
nagy csutakot tettünk,
gondolkodva pattogott a tűz.
Nekem úgy tűnt, hogy az elszökő fény
a padlóra lágerkertet tűz,
a polcokon a sorba álló kancsók
szürkeségbe fáradt katonák,
s a villó fénytől egy-egy pillanatra,
mint a manók, úgy szökdösnek
egymás hátán át.
Apám olvasott, késő́re járt,
anyám csúfolta – mért nem mentél papnak –,
apám akkor nagyon szomorú volt,
és ránézett a jégvirágos ablak.

Hétvári Andrea

Téli reggel

Reggel a házak előtt
lépked a hajnali köd.
Felveszi hóaranyát,
zúzmara téli kabát.

Hóarany inge vagyon,
léptet a hófogaton.
Hajtja fel égi lovát,
repteti hótaraját.

Hófogat - angyali köd
távol az utca fölött,
lassan ereszti tovább
csillagos égi porát.

Lépked a házak előtt
reggel a hajnali köd,
felveszi hóaranyát,
zúzmara téli kabát.

Domokos Edit: Nagyi receptek - 2. rész

1. ASZALT SZILVA LEVES FÜSTÖLT HÚSSAL

Hozzávalók: 50 dkg füstölt hús, 50 dkg aszalt szilva, 2 kanál olaj, 1 kanál liszt, 2 dl tejföl, só, bors.

Elkészítés: A füstölt húst felkockázzuk és főzzük fél órán át. Amikor már majdnem puha, hozzátesszük a szilvát. Együtt főzzük, amíg megpuhulnak. Világos rántást készítünk, felengedjük 1 pohár hideg vízzel s ráöntjük a szilva levesre. Ízesítjük 3 db kockacukorral és ha még sót igényel, sózzuk, de óvatosan, mert a füstölt hús amúgy is sós. Pirítunk kevés olajon kenyérkockákat, és tálaláskor a tejföllel együtt a tányérokba tesszük a „leves tetejére".

Gyermekoromban nem volt sok élelem, így nem is válogathattunk, hogy mit is szeretnénk enni. Drága jó édesanyám és az én világszép Király nagymamám mindig varázsolt valami finomat az asztalra a semmiből! Ez ma már elképzelhetetlen, felfoghatatlan nektek. Ez a leves is azon varázslatok közé tartozott. Még most is érzem az otthon illatát!

2. SÓÁGYON SÜLT CSIRKE, KRUMPLISALÁTÁVAL

Hozzávalók: 1 nagy csirke, 1 kg só, 1 kg krumpli, só, bors, 1 kanál ecet, 1 kanál cukor, 1 fej hagyma, 4 db savanyú uborka, 3 kanál olaj.

Elkészítés: A csirkét megmossuk, megtöröljük és a tepsibe beletett sóra háttal rátesszük. Be a sütőbe 1 órára. Elkészítjük a krumplisalátát. Megfőzzük héjában a krumplit, meghámozzuk, karikára vágjuk és beletesszük egy mély jénai tálba. A hagymát cikkekre vágva rászórjuk. 3 dl vízben feloldunk 1 kanál cukrot, ecettel, sóval ízesítjük, hozzákeverjük a 3 kanál olajat és ráöntjük a hagymás krumplira. A négy uborkát apró karikára vágjuk és azt is belekeverjük a salátába. Jó, ha 3 órát áll a krumplisaláta, mert az ízek jobban összeérnek és finomabb.

Mit szólsz Andráska? Jó ízű vagy egyszerűen fenséges? Mindig ezt kérted születésnapodra! Írjam ide azt is, hogy ezt a szeretett családomban MINDENKI szívesen fogyasztja? Úgy bizony!

Jó étvágyat kívánok!

A szónok

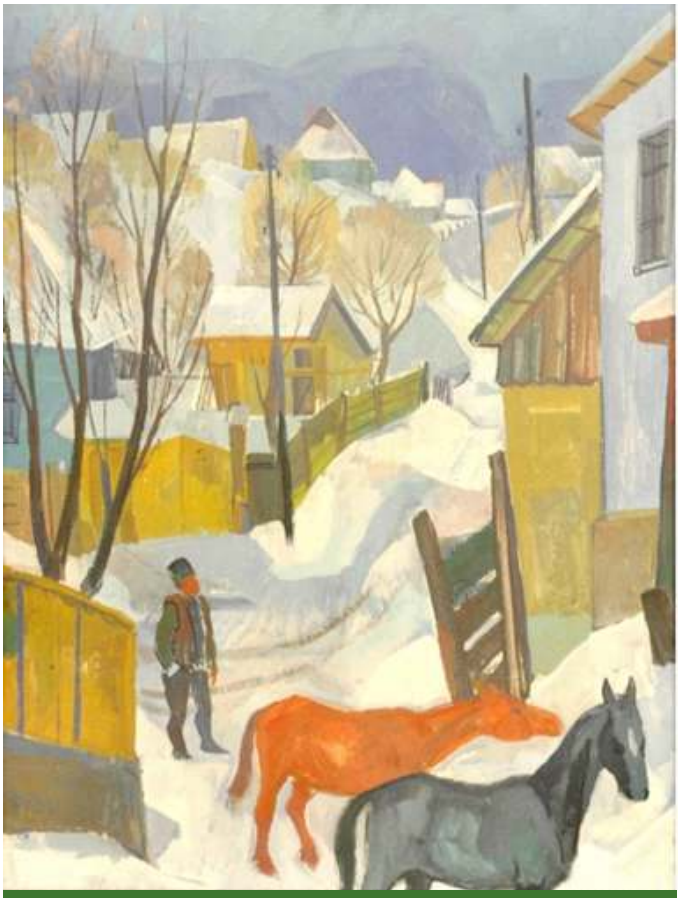

Korondi tél, olaj, farost

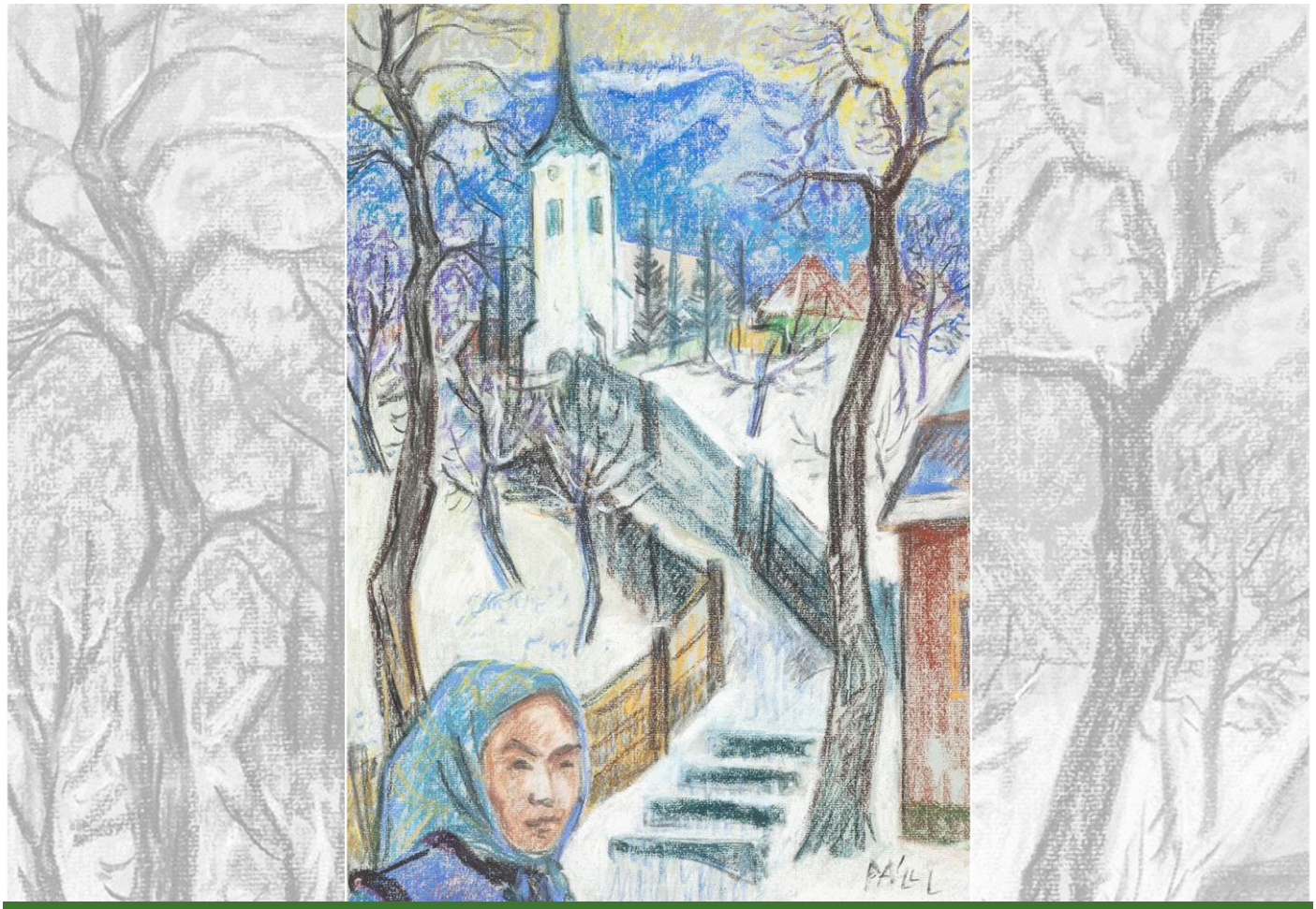

Páll Lajos: Korond télen, pasztell

1%

Kérjük, adója 1%-ával SEGÍTSE LAPUNK fennmaradását és ingyenes kijuttatását Erdélybe!

KÖSZÖNJÜK!

Az SZJA 1%-át az EKOSZ alábbi adószámán lehet feltüntetni: **19110114-1-13**
Az EKOSZ banki számlaszáma: **UniCredit Bank** Hungary Zrt.
Ügyfél: 00633999 ERDÉLYI KÖRÖK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE
Számlaszám: 10918001-00000063-39990003;
IBAN: HU34 1091 8001 0000 0063 3999 0003;
SWIFT KÓD (BIC): BACXHUHB; **Pénznem: HUF**

2022-től az Átalvető folyóirat **éves előfizetési díja 3000 Ft**.

Mindenkit arra kérünk, hogy akár banki utalással, akár postai csekken fizet elő az Átalvetőre, neve mellett tüntesse fel a pontos címet.

Átalvető online lapunk elérhető az EKOSZ honlapján. (www.ekosz.eu)

Megvalósult a Magyar Kormány támogatásával

Miniszterelnökség
Nemzetpolitikai Államtitkárság

Bethlen Gábor Alap